UNITED STATES & ROMANIA
PARTENERIAT PENTRU VIITOR

Nr. 28 (386), 15–21 iulie 1997

22

ANUL VIII

pag. 5

APA

PRIORITATE NAȚIONALĂ

pag. 9

DAN C. MIHĂILESCU

pag. 15

5

REPORTAJ ACASĂ LA MINERI

pag. 10

MINISTERUL CULTURII

SUBVENȚII PENTRU CĂRȚI ȘI REVISTE

pag. 8

CONCURS CU PREMII

pag. 14

Discursul Preşedintelui Clinton în Piaţa Universităţii

Domnule Preşedinte,

Vă mulţumesc pentru primirea extraordinară şi pentru tînăra studentă care tocmai mi-a vorbit, Simina Munteanu. Ea reprezintă viitorul ţării. Sînt mîndru că sînt primul preşedinte american care vizitează o Românie liberă. Sînt mîndru că mă aflu în Piaţa Universităţii unde atîţia români s-au sacrificat pentru libertate. Sînt mîndru că văd aici chipul unei noi Românii, o Românie care depăşeşte trecutul pentru a construi un viitor al posibilităţilor pentru toţi. Felicitări! America ştie că destinul României este într-o Europă paşnică, democratică şi unită, în care orice naţiune este liberă şi orice naţiune democratică este parteneră a Statelor Unite. Mă adresez poporului român care iubeşte cu atîta ardoare libertatea. Am venit în România pentru tot ceea ce aţi făcut deja, am venit în România pentru tot ceea ce ştiu că puteţi face. Am venit în România pentru tot ceea ce vom face împreună pentru a vă împlini destinul în familia statelor libere. Nici un popor din Europa nu a suferit mai mult represiunea comunistă, nici un popor nu a plătit un preţ mai mare pentru dreptul fundamental de a trăi liber şi nici un popor nu a avut de înfruntat obstacole mai dificile în lupta de a lua-o de la capăt şi, deşi aţi mers pe un drum abrupt, dificil, mergeţi înainte şi pentru asta, vă salutăm! Spiritul, răbdarea şi hotărîrea poporului român sînt simbolizate de performanţa unei tinere atlete române. La sfîrşitul maratonului de la New York, în toamna trecută, o alergătoare română, Anuţa Cătuna, s-a desprins din plutonul secund, a preluat conducerea şi şi-a croit drumul spre victorie. Ca şi ea, România este hotărîtă să reuşească în cele din urmă. Ca şi ea, poporul român a cîştigat respectul întregii lumi pentru că a progresat atît de mult, pentru că a recuperat atît de rapid, pentru că a crezut în sine. Dar, ca şi cursa ei, maratonul libertăţii nu este un sprint. Este nevoie de angajare, pentru a parcurge întregul drum, în mod constant şi perseverent. După 200 de ani, America ştie că voiajul democraţiei nu se termină niciodată. Trebuie parcurs în fiecare zi. Aţi făcut un progres uriaş, aţi lansat reforme economice curajoase, care vor da oamenilor şansa să-şi îmbunătăţească viaţa. Pe termen scurt, reforma implică anumite costuri, dar pe termen lung răsplata este mult mai mare. Noi oportunităţi, locuri de muncă mai bune, intensificarea comerţului şi creşterea investiţiilor. În ultimii ani, am învăţat de la experienţa altor ţări că ţările care aplică reforma cel mai rapid înregistrează cel mai mare progres pentru popoarele lor. România recuperează timpul pierdut şi lumea întreagă remarcă acest lucru. Aţi transformat neînţelegeri vechi în prietenii noi, în interiorul şi în afara hotarelor ţării, aţi încheiat tratate de bază cu Ungaria şi Ucraina, aţi inclus, pentru prima oară, etnici ungari într-un guvern democratic, acordaţi minorităţilor un rol mai important în construirea viitorului. Împreună cu ei construiţi o singură Românie. Pentru asta, vă salut! Aţi deschis calea unei conduceri responsabile aici, în regiunea dv. În Bosnia, ingineri români au reparat primul pod care a traversat rîul Sava, astfel încît ajutoarele strict necesare să poată să ajungă la poporul bosniac, după ani de privaţiuni. În Albania, batalionul român de menţinere a păcii a jucat un rol-cheie în promovarea stabilităţii şi în asigurarea securităţii alegerilor. Naţiunea română, din proprie iniţiativă şi suportînd cheltuielile, şi-a ajutat vecinii debusolaţi să revină cu picioarele pe pămînt. Şi pentru acestea, lumea întreagă vă salută! Toate acestea sînt realizări remarcabile şi desigur mai este mult de lucru. Vreau să vă spun că America este hotărîtă să vă ajute în acest fel. Valorile care guvernează astăzi România, libertatea, transparenţa, toleranţa, pieţele libere sînt valori împărtăşite de comunitatea statelor democratice, cărora li se alătură România. Comunitatea include cooperarea pentru securitate, prin intermediul Parteneriatului pentru Pace, include legături strînse comerciale şi de investiţii, include instituţii ca Uniunea Europeană şi, desigur, include NATO. Salut dorinţa adîncă a României de a contribui şi mai mult la securitatea şi întărirea Europei şi salut dorinţa României de a adera la NATO. Şi eu doresc acest lucru pentru Europa, pentru America, pentru dv. Vă spun astăzi: continuaţi pe acest drum şi România va depăşi această piatră de hotar. Pentru toţi cei care vor să-şi asume responsabilităţile de membru NATO, repet în această piaţă a libertăţii: uşa NATO este deschisă, o să rămînă deschisă şi o să vă ajutăm să-i treceţi pragul! NATO a promis să reanalizeze candidaţii în 1999 şi România este unul dintre cei mai serioşi candidaţi.

(Continuare în pagina 5)

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL VIII ● 16 pagini ● 1.000 lei

Reamintim cititorilor noştri că această pagină le aparţine, ca şi responsabilitatea pentru scrisorile lor.

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Stimată redacţie,

Vă transmit alăturat cîteva comentarii în legătură cu un articol apărut în numărul 25 al ziarului, pentru a fi publicate, dacă se crede de cuviinţă, la rubrica „Dreptul la replică".

A spune că noi, românii, avem presa pe care o merităm, este o insultă la adresa milioanelor de români care, din diferite motive, nu citesc presa. Dacă mergi la piaţă şi găseşti numai mere, şi acelea putrede, poţi să cumperi sau să nu cumperi. Pere nu se găsesc.

Articolul domnului Gabriel Andreescu, intitulat „Principala ameninţare la adresa democraţiei: Ierarhia Bisericii ortodoxe române" (sic), apărut în numărul 25 (383) al ziarului „22", îmi aminteşte de afirmaţia lui Thomas Jefferson, care acum 190 de ani spunea: *„Persoana care niciodată nu a răsfoit un ziar este mai bine informată decît cea care citeşte ziarele; în sensul că cel care nu cunoaşte nimic este mai aproape de adevăr decît cel a cărui minte este saturată cu lucruri false şi erori".* Acum 100 de ani, Oscar Wilde credea că jurnalismul îşi justifica existenţa prin principiul darwinian al supravieţuirii celui mai vulgar.

Articolul menţionat socoteşte ierarhia Bisericii Ortodoxe Române drept principala ameninţare a democraţiei româneşti. Aş dori să menţionez numai un singur lucru: ierarhia Bisericii Ortodoxe Române are mandatul religios a 85% din populaţia României, dacă îmi amintesc corect, şi acest electorat spiritual nu pare să fi descoperit încă ameninţarea la adresa democraţiei şi probabil că nu o va descoperi nici după citirea articolului menţionat mai sus.

Afirmaţia că Biserica Ortodoxă şi-a dat mîna cu statul comunist în desfiinţarea Bisericii Unite cu Roma este, cred, total falsă. Pentru că nu trebuie să uităm un lucru: soarta Bisericii Ortodoxe Române în anii '48, în intenţia celor ce cîrmuiau atunci, trebuia să fie aceeaşi cu a Bisericii Unite. Cu o singură deosebire: moartea Bisericii Ortodoxe trebuia să fie lentă, căci altfel nu se putea. Însă nu a fost să fie aşa. Contribuţia culturală, spirituală şi religioasă a Bisericii Ortodoxe Române, legătura specială cu poporul român au fost mai puternice decît voinţa de anihilare a celor care cîrmuiau atunci ţara.

Faptul că s-a refuzat înhumarea episcopului unit Vasile Hossu în incinta catedralei ortodoxe Sf. Nicolae din Oradea este nerelevant în acest context. Să luăm un exemplu din realităţile pe care acum le trăim. Este ca şi cum Anglia, peste 50 de ani, ar cere Chinei dreptul de a înhuma un guvernator al fostei colonii Hong Kong, recent retrocedată, în acel teritoriu care nu îi mai aparţine.

Autorul articolului pare să nege Biserici Ortodoxe Române caracterul de Biserică naţională. Este bine să se ştie şi să insistăm asupra faptului că Biserica Ortodoxă Română nu „a susţinut", nu a pretins a fi Biserică naţională. Biserica Ortodoxă Română este, şi subliniem, **este**, Biserica naţională. Nimeni nu poate contesta acest lucru, decît numai dacă încercăm să modificăm istoria. Faptul că Biserica Ortodoxă a primit sume de bani, cum nu a primit vreo altă confesiune, nu pare să fie decît în conformitate cu principiile democraţiei. Biserica Ortodoxă este cea mai numeroasă în România şi, proporţional, este intitulată la contribuţii băneşti mai mari. Căci nu putem trata cu egalitate rigidă, matematică, în numele democraţiei, Biserica Ortodoxă Română, cu un alt cult care, să zicem, de dragul argumentului, a apărut pe harta confesională a României acum cîţiva ani şi care reprezintă o proporţie infimă din populaţie.

„Lucrarea lumească" a ierarhiei Bisericii noastre, aşa cum este descrisă de autorul articolului, este o mostră a lipsei de înţelegere a modului aparte în care funcţionează Biserica Ortodoxă Română. Religia în şcoală, pe baze opţionale, este un lucru firesc. Cultura Europei are caracter eminamente creştin, iar cea a României, creştin ortodox. Este un adevăr axiomatic faptul că Ortodoxia este cel mai puţin implicată în realităţile politice ale eonului prezent, în comparaţie cu celelalte confesiuni creştine. Ierarhii noştri nu au sentimentul că sînt „stat în stat", cum se afirmă, sau că sînt absolviţi de observarea legilor statului. Ar fi o anomalie să se creadă aşa ceva. Acuzaţia de *„dispreţ pentru regulile statului român şi pentru principiile lumii civilizate"* pare să fie extrem de gravă. Şi dacă se dovedeşte a fi falsă, am convingerea că acesta este cazul, atunci autorul afirmaţiei va trebui să-şi ceară scuze în public. Aceasta ar fi în conformitate cu codul nescris al profesiunii de ziarist sau al celui care îmbracă mantia ziaristului. Am simpatizat cu ziariştii din România şi cu cei care nu doresc o Lege a presei. Dar breasla ziariştilor români, şi ziarist este tot cel ce foloseşte serviciile de publicare ale unui ziar pentru a expune ideile şi convingerile sale, trebuie să elaboreze un cod al practicii profesionale şi, în acelaşi timp, un mecanism intern care să controleze şi să prevină orice posibilitate de abuz. Responsabilitatea publică a ziaristului conferă presei caracterul de libertate.

S-a făcut afirmaţia, foarte informală de fapt, că ziaristul trebuie să fie un fel de pansofist. El trebuie să ştie de toate. Şi iată că în articolul amintit avem şi o descriere a modului în care funcţionează autoritatea în Biserica Ortodoxă, disciplina, promovarea etc. Nu este numai *sui generis*, dar este total falsă. Nu există o „dogmă" care spune că *„Sinodul nu greşeşte niciodată"*. Biserica este infailibilă şi este bine să amintim că Biserica este formată din ierarhie şi credincioşi. Una fără cealaltă nu pot exista. Deci infailibilitatea are caracter eclezial, şi nu personal, cum se întîmplă în Catolicism.

„Supunerea totală faţă de superiori", „ordinea de fier din interiorul Bisericii" sînt afirmaţii fără legătură cu realitatea. Există supunere, desigur, dar această supunere este duhovnicească, pentru că toţi membrii Bisericii, în frunte cu Patriarhul, sîntem supuşi lui Hristos şi adevărului divin. De aici şi responsabilitatea noastră foarte mare în această lume. Supunerea duhovnicească nu are caracter juridic, căci de aceea Biserica Ortodoxă nu are şi nu a creat instituţii judiciare în sensul tehnic al cuvîntului. Şi iarăşi, de aceea în Biserica Ortodoxă nu a fost posibil să apară o Inchiziţie. Este regretabil faptul că Biserica Ortodoxă Română, această instituţie venerabilă a neamului românesc şi a spiritualităţii sale, este acuzată de *„sarcasm, cinism, dispreţ, infatuare"*. Iar *Legea Boilă* nu ar trebui să se oprească la realităţile anilor '48. Ar trebui să se întoarcă la anii 1700, cînd Biserica Ortodoxă Română a pierdut vieţi de oameni, cînd tunurile habsburgice au distrus biserici, mănăstiri, deci cultura românească. Şi totul în numele uniatismului sau al rezistenţei împotriva uniatismului, această metodă catolică de prozelitism, pe care unii dintre noi încă o mai proslăvesc. Folosind aceiaşi termeni revendicativi, ne întrebăm cine a compensat Biserica Ortodoxă Română pentru uriaşele pierderi materiale şi de altă natură suferite atunci de-a lungul a zeci de ani?

Sîngele martirilor luptei împotriva uniatismului a stropit şi întărit altarul Bisericii noastre Ortodoxe şi nu putem să nu ducem la îndeplinire testamentul lor. care este şi testamentul neamului românesc creştin şi ortodox.

Preot Pufulete Silviu-Petre
Londra, 2 iulie 1997

Bucureştiul ar fi şi al meu

Evocarea Bucureştiului văzut de H.-R. Patapievici, în nr. 23, a.c., al revistei *„22"*, pentru mine emoţionantă, aproape că cere de la sine o integrare sau o completare.

În fond, ar putea fi şi Bucureştiul meu, cel pentru care am putut face atît de puţin ca istoric de artă sau ziaristă diletantă.

Aş începe cu cîteva obiecţii şi sesizări de omisiuni. Omisiuni: demolările după decembrie '89, demolările din aşa-zisa tranziţie. Exemple: în cartierul Primăverii vile de dubiu gust apărute în locul unor clădiri plăcute şi încă locuibile; blocul Voaleta din Lipscani (care, deşi nu avea rang de monument, era un coltişor charmant al bunicilor noştri); modificarea aberantă a bisericii Sf. Nicolae–Şelari în plin centru; casa din strada Eminescu nr. 63; clădirea şi ansamblul vis-à-vis de biserica Batiştei, care încă existau după alegerile din '96; sistematizarea continuistă a unor cartiere gen Nerva Traian.

O clădire care şi-a pierdut tot harul şi a fost modificată pentru a deveni sediul unei bănci sau poate al unui azil, cu grave daune pentru istoria arhitecturii româneşti, este cea din şoseaua Kiseleff, lîngă ambasada rusă şi ambasada Statelor Unite. Dacă îmi îngăduiţi, dv. unde eraţi în acest răstimp? Ce aţi făcut pentru preveni şi a opri această aberantă manie a neo-demolărilor?

Obiecţii: proiectul social de ieri nu era comunist, în sensul complex al cuvîntului, ci totalitar pur şi simplu, mai mult inspirat unui fascism mascat de o ideologie de stînga.

Azi, în acest Bucureşti urîţit de autoritarismul conformist al unui capitalism sălbatic, caracterizat de fenomenul unei *deregulation* programate, rămîne de văzut ce putem face pentru a nu ne lăsa pradă resemnării şi nesimţirii induse de potentaţii economici.

Şi trebuie încercat tot ce este cu putinţă, cu mult curaj şi constanţă, ţinînd seama de priorităţi sociale, de valori istorice şi culturale, de criterii ecologice.

Înainte de a demola ceva ce ar fi imposibil sau prea dificil de reconstruit, ar trebui sanate periferii şi cartiere lipsite de servicii sau în stare de degradare, ar trebui depoluate toate lacurile din Bucureşti şi împrejurimi, care ar fi o adevărată comoară şi din punct de vedere al rentabilităţii turismului.

Cu speranţa că publicaţi aceste rînduri – căci pînă acum revista dvs. m-a boicotat de fiecare dată –, vă transmit cordiale salutări.

Iuliana N. Batali

Scrisoare deschisă adresată conducerii TVR

Citiţi această scrisoare din partea unui telespectator care aprecia pînă de curînd profesionalismul dumneavoastră de jurnalişti. Nu spun că acest profesionalism ar fi scăzut aşa, în mod subit, spun că el este însă umbrit de absolut şocanta iniţiativă pe care v-aţi asumat-o cu privire la noua grilă de programe a TVR.

Am citit în presă o listă înspăimîntătoare de excluderi din actuala grilă a aproape tuturor emisiunilor culturale. Am rămas absolut uimită să citesc că emisiuni ca „Muzica pentru toţi", „Cu cărţile pe faţă", „Viaţa şcolii", „Măseaua de minte", „Milenium", „Oglinzi paralele" şi... mai ales spectacolele de teatru programate lunea pe Programul 1 nu vor mai fi difuzate la TVR.

Trebuie să ţineţi cont că TVR 1 este singurul program **naţional**, deci singurul recepţionat în mediul rural. Gîndiţi-vă că intelectualitatea de la sate va primi o grea lovitură prin această modificare. Pînă şi Teleenciclopedia va trece pe Programul 2, la o oră absolut nepotrivită.

Stimată doamnă Alina Mungiu-Pippidi, aţi mărturisit că Programul 2 se va adresa mai mult tinerilor. Inspirantele dumneavoastră statistici nemaipomenite arată că o majoritate zdrobitoare din rîndurile tinerilor consideră absolut inutilă o emisiune ca „Măseaua de minte" sau „Viaţa şcolii", astfel încît să le eliminaţi din programele TVR?

Domnule Radu Nicolau, aveţi de gînd să folosiţi acest spaţiu atît de jalnic obţinut şi aceşti bani atît de cumplit „economisiţi" pentru achiziţionarea şi difuzarea unor noi seriale sud-americane care au invadat în ultimii ani programele TVR? Credeţi într-adevăr că publicul dumneavoastră chiar are nevoie de astfel de modificări?

TVR este singura televiziune care are seară de teatru. Înseamnă ceva asta pentru dumnevoastră? Probabil că nu, din moment ce aţi considerat că spectacolele de teatru difuzate lunea n-au nici o importanţă, la fel şi emisiunile de artă teatrală.

Prin această grilă, TVR nu-şi va înălţa cota de audienţă cu nici un telespectator, ba din contră...

Domnule Stere Gulea, am apreciat cu toţii schimbările pe care le-aţi făcut pînă acum în TVR, însă validarea unei astfel de grile nu vă poate decît discredita.

Nu lăsaţi să se întîmple această nedreptate.

Lorena Armulescu, elevă,
Turnu Severin

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACŢIA „22"

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:

- Numai **8.000 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **39%**);
- Numai **6.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **54%**).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- **9.000 lei** pe 3 luni (reducere **31%**), cu expediere la domiciliu;
- **8.000 lei** pe 3 luni (reducere **38%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti,* Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti*, cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

ILIE ŞERBĂNESCU

Reforma după Madrid

Momentul istoric Madrid iulie '97 s-a consumat. Şi, din păcate, pentru români mai mult în mîhnire şi frustrare decît în împlinire şi satisfacţie. Madrid iulie '97 a reamintit românilor de ţintuirea lor estică. România nu a reuşit în demersul său aproape disperat – urmează să vedem dacă a fost bine că s-a pus atîta disperare! – de a prinde Madridul pentru a-şi vedea ispăşită condamnarea sa estică. Tot ceea ce a obţinut a fost doar o încurajare. Documentele oficiale de la Madrid vorbesc de faptul că uşile NATO rămîn deschise pentru noi candidaţi şi că, în ce îi priveşte pe aceştia, sînt apreciate eforturile şi progresele Sloveniei şi României, precum şi ale ţărilor baltice. Dacă se poate interpreta că, printr-o asemenea formulă, este vorba de o nominalizare a României pentru un eventual al doilea val de integrare în NATO este treaba celor ce dau o astfel de interpretare. Pînă una alta însă, Madridul trasează şi sancţionează istoric noi linii de demarcaţie politică, militară şi economică în Europa.

Statutul României şi statutul românului în Europa

Asupra a numai trei ţări – şi deocamdată nimic mai mult – reuşeşte să-şi extindă umbrela Occidentul, ce părea marele cîştigător al degringoladei comunismului în '89. Occidentul n-a fost însă pregătit pentru colapsul comunismului, n-a ştiut să profite de pe urma acestuia şi probabil nici nu poate mai mult.

În orice caz, România rămîne deocamdată în afara noului gard intra-european. Un gard de demarcaţie – poate între catolicism şi ortodoxie – pe care însă noi românii îl cunoaştem de mult, dar pe care ne-am făcut, pentru o clipă de istorie, că nu vrem să-l vedem. Adevăratul statut al României în Europa a fost cel al românului în Europa. Statutul celui tratat în materie de vize ca din afara gardului, spre deosebire de cehi, unguri şi polonezi. De ani şi ani, în timp ce aceştia circulă liber prin „ţările făgăduinţei", românul trebuie să îndure inimaginabile umilinţe pe la porţile consulatelor acestor ţări întru dobîndirea unei nenorocite de vize. Madridul nu vine de fapt decît să consfinţească politic acest statut al României în Europa, care este de mult cel al românului în Europa!

Venind la Bucureşti, preşedintele american Clinton a vrut probabil să dea un semnal că n-ar fi vorba de noi linii de demarcaţii în Europa. Problema este: pe cine poate convinge? Pe români – destul de greu!, căci preşedintele american a plecat, iar românii au rămas aici, deocamdată în afara gardului. Cu toate problemele grave decurgînd din aceasta.

Cine deblochează reforma?

În condiţii probabil încă şi mai vitrege decît pînă acum căruţa reformei economice trebuie însă împinsă cu obstinaţie înainte. De fapt, România trebuie să se apuce serios de reformă. Serios, nu ca pînă acum. Inclusiv, nu ca în ultimul timp. De-acum nu mai avem a face reforma decît pentru noi. Nici pentru America, nici pentru Germania, nici pentru FMI, nici pentru Banca Mondială!

După ce reforma păruse a porni, aceasta s-a împotmolit din nou. Şi nu este foarte clar dacă de pornit a pornit pentru a-i sensibiliza pe cei de pe la NATO, dar de oprit s-a oprit – măcar printre altele – pentru ca aceia de la NATO să nu ne vînture pe la nas că n-avem suficientă stabilitate politică şi socială. Fapt pentru care s-au tolerat în mod inadmisibil blocări ale drumurilor naţionale, ca mijloc de şantaj din partea unor salariaţi întru susţinerea revendicărilor lor economice. Şi, cu aceasta, reforma s-a blocat şi ea. Cine s-o deblocheze?

Dacă actuala guvernare consideră Madridul un eşec este în regula jocului de a retrage Executivul şi de a găsi o altă formulă. Dacă, dimpotrivă, apreciază Madridul ca un succes poate încerca să continue. Din punctul însă de vedere al reformei, asemenea dileme politice n-au nici o relevanţă, întrucît, pentru reurnirea acesteia, este nevoie ca un nou guvern să-şi inaugureze mandatul atrăgînd atenţia că, spre deosebire de cel anterior, nu va tolera blocarea drumurilor naţionale sau alte forme de şantaj asemănătoare, fiind decis să utilizeze forţele de ordine publică de fapt în scopurile pentru care aceste forţe există: să apere ordinea publică! Guvernul Ciorbea nu mai poate face acest lucru în momentul de faţă. Nimeni altcineva decît el însuşi şi-a compromis această posibilitate. Altfel, totul va fi un cerc vicios!

Sectorul privat mai afectat decît cel de stat

De altminteri, programul Ciorbea de stabilizare a economiei – indiscutabil necesar – nu este tocmai un succes. FMI şi Banca Mondială îl aplaudă. Nici n-ar avea cum altfel, că doar e programul lor! Şi ţin cu dinţii de el, fără a admite corecţii ce se dovedesc de-acum indispensabile în cadrul acestuia. Dacă nu ar fi fost al lor, cele două instituţii s-ar fi grăbit ele însele să aducă aceste corecţii.

Fără a intra în detalii şi fără a face o analiză amănunţită a cifrelor statistice, programul de stabilizare nu este tocmai o reuşită pentru că măsurile de constrîngere monetare şi bugetare, înainte de a asana economia de partea sa nesănătoasă din sectorul de stat, au strîns de gît partea sănătoasă din sectorul privat. Era inevitabil să se petreacă aşa în măsura în care necesarele constrîngeri monetare şi bugetare au fost angajate pe baze neutre. Sectorul privat, format în cea mai mare parte din întreprinderi mici şi mijlocii, nu a fost cît de cît izolat, prin anumite facilităţi fiscale sau vamale, de şocul acestor constrîngeri: energie şi importuri mai scumpe, impozitare mai mare, dobînzi prohibitive, piaţă în scădere din cauza prăbuşirii cererii de consum. În plus, sectorul privat nu se poate lua la trîntă cu cel de stat, căruia îi rămîne, în ultimă instanţă, minunata posibilitate – la care nu pregetă să apeleze – de a nu-şi plăti impozitele chiar la stat. A trecut deja o jumătate de an şi se pare că încasările la buget nu ating nici măcar 35% din cele prevăzute pentru întregul an. Adepţii liberalismului trebuie să înţeleagă, dacă eventual n-au făcut-o pînă acum, că în România, prin înseşi aberaţiile la care ajunsese economia de comandă, s-a creat un sistem inerţial pe care nu-l va schimba nimic altceva decît o intervenţie guvernamentală extrem de hotărîtă. N-o fi în spiritul economiei de piaţă, dar asta e! Hai să nu mai ne străduim să creştem albăstrele pe la ferestre, ci să privim lucrurile în faţă. Indiferent ce politică economică se face în România, economia o ţine tot pe a ei! Nimeni nu s-a atins de nici o întreprindere industrială din '89 încoace! Avem absolut aceeaşi industrie. Singura deosebire se află în gradul în care capacităţile de producţie existente au fost folosite.

Cel mai slab grad de folosire a fost realizat pe vremea guvernărilor Roman şi Stolojan, răstimp în care, prin dispariţia pieţelor din fostul CAER şi prin abandonarea în parte a producţiei de dragul producţiei, activitatea economică s-a şi prăbuşit. Chiar rău de tot n-a fost, pentru că această prăbuşire a producţiei era şi un fel de restructurare pasivă. Şi, oricum, a însemnat o restrîngere a irosirilor de resurse. Rău a fost însă că salariile au mers înainte şi, încă şi mai rău, că întreprinderile ca atare au rămas strict neschimbate, ca structuri de producţie. Dacă cineva le-ar fi închis şi nu le-ar fi lăsat în aşteptare – căci de aşteptat nu era de aşteptat decît un eventual dezastru prin refolosirea lor – ar fi făcut un mare bine economiei naţionale. Şi nu i-ar mai fi dat posibilitatea d-lui Văcăroiu să reaccentueze dezastrul de care se face responsabil.

Căci d-l Văcăroiu a crezut că face bine stimulînd folosirea capacităţilor de producţie neutilizate. Adică încurajînd creşterea economică nesănătoasă şi irosirile de resurse. Totul s-a concentrat în sporirea stocurilor şi în depăşirea fără precedent a veniturilor de către cheltuieli, atît pe plan intern (deficitul bugetar), cît şi pe plan extern (deficitul de plăţi).

D-l Ciorbea a fost obligat să recurgă la strîngeri masive ale curelei pentru a repune economia în echilibru, mărind preţurile, devalorizînd moneda naţională, tăind cu cuţitul în buget, totul pentru a aduce consumul la resursele existente. Şi un echilibru precar aproape că s-a realizat prin prăbuşirea consumului. Deci, o echilibrare prin scădere. Fără însă nici o şansă a unei menţineri a echilibrului şi în condiţiile unei creşteri ulterioare a activităţii economice, proiectate în principiu după stabilizare. Pentru că, lovindu-se în sectorul privat, a fost subminată baza unei eventuale relansări sănătoase a producţiei.

Bălăriile nu pot fi învinse decît prin tăiere

Căci de una nesănătoasă putem beneficia în orice moment. Slavă Domnului, avem deja parte de ce-i mai rău: producţia pe stoc continuă bine-mersi în întreprinderile de stat, în ciuda scumpirii energiei şi importurilor, în ciuda impozitării superioare, în ciuda dobînzilor aiurităoare şi, aceasta, în timp ce consumul populaţiei colapsează. Dacă o asemenea economie poate fi tratată cu viorele şi abţibilduri, aşteptînd să opereze procedurile juridice de falimentare pe baza mecanismelor de piaţă – căci dacă erau să opereze, economia ar fi fost asanată de mult! –, atunci ori eu sînt popă, ori domnii de la FMI!

Nimic nu poate înlocui o puternică intervenţie guvernamentală mai fericită sau mai puţin fericită – sau, mai bine spus, chiar oricît de nefericită – pentru a se pune laţul de gîtul întreprinderilor de stat, dintre care atîtea se dovedesc găuri negre, indiferent de ce se întîmplă în economie. Şi dacă scurgerile spre aceste găuri negre nu vor fi stăvilite cît de cît, România nu va avea nici o şansă. Cu mijloace comune pentru o economie de piaţă – care tratează egal agenţii economici, şi pe cei care dau ceva economiei, şi pe cei care nu fac decît să ia de la aceasta – nu se poate demara reforma în România. Industria de stat îi aşteaptă acum pe guvernanţi la cotitură să relaxeze politica monetară, fiscală şi bugetară. Şi dacă un nou guvern nu va veni să demonstreze că nu mai e dispus să glumească în materie de restructurare, bălăriile industriilor de stat se vor năpusti peste ţara şi aşa pusă la pămînt de reînnoirea condamnării ei estice, şi o vor pustii de tot.

DREPT LA REPLICĂ

Din partea Guvernului României, Departamentul de Control

Stimată doamnă Gabriela Adameşteanu,

Vă mulţumesc pentru obiectivitatea cu care redacţia dumneavoastră a relatat despre nota Departamentului de Control al Guvernului cu privire la atribuirea ilegală de locuinţe unor demnitari. Dacă o publicaţie cu preocupările intelectuale pe care le are revista *„22"* a găsit de cuviinţă să reproducă în bună parte nota aceasta, este pentru noi încă un semn că acţiunea noastră a fost importantă şi necesară.

Din păcate, acestei obiectivităţi i s-a opus comentariul domnului Andrei Cornea, care conchide – cu destulă rea-credinţă, în opinia noastră –, că *„raportul d-lui Stan, ca substitut pentru justiţie, este neconcludent, iar ca substitut pentru morală, este superfluu"*. D-l Cornea dă acest verdict după ce prin numai două fraze crede că şi-a convins cititorii de inocenţa miniştrilor PD(FSN) nominalizaţi în raportul nostru. În treacăt fie spus, este destul de greu de înţeles de ce pledează d-l Cornea, în critica pe care o face raportului nostru, doar pentru nevinovăţia miniştrilor aparţinînd PD(FSN).

Lucrul cel mai grav pe care ni-l impută d-l Cornea este că am fi urmărit să-l prezentăm pe ministrul Adrian Severin drept un infractor, *„autor de falsuri în acte publice"*, cînd în realitate d-l Severin nu ar fi făcut nici o declaraţie falsă cu privire la situaţia sa locativă, întrucît nu ar fi avut locuinţă şi *„locuia împreună cu părinţii, care, ei, posedau o locuinţă proprietate personală"*. Luînd de bună declaraţia d-lui Severin, exact pe cea pe care noi am pus-o în cauză, d-l Cornea ajunge la concluzia că raportul Departamentului este, în totalitatea lui, *„neconcludent şi superfluu"*, iar *„păcatele"* miniştrilor fesenişti sînt veniale.

În raportul Departamentului de Control a fost consemnat într-adevăr faptul că d-l Severin a declarat în mod fals că nu posedă altă locuinţă, pentru că realmente a făcut lucrul acesta. Domnia sa deţinea în proprietate, încă din martie 1985, împreună cu soţia şi tatăl acesteia, un apartament situat în blocul 17A, din str. Dr. Iacob Felix din Bucureşti. Acest fapt este dovedit de contractul de construire nr. 888 din 1984 (care are ca beneficiari pe d-l ministru Severin, pe soţia sa şi pe tatăl ei), document pe care vi-l ataşez. El nu a fost cuprins în anexele la raportul nostru întrucît fotocopia de pe el este foarte ştearsă, aşa cum puteţi observa şi dumneavoastră. Dacă această copie nu vă va convinge (pe dumneavoastră, pentru că d-l Cornea are adevărurile sale), voi face demersurile necesare pentru a vă înlesni accesul la documentul oficial, aflat în arhiva ICVL Bucureşti.

Vă asigur, stimată doamnă Gabriela Adameşteanu, de recunoştinţa şi consideraţia noastră.

Valerian Stan, şeful Departamentului de Control al Guvernului

Săptămîna politică pe scurt

Luni 7 iulie

• ***Tratatul cu Ucraina ratificat de Senat***

Senatul a adoptat Tratatul de bună vecinătate şi cooperare cu Ucraina, cu o majoritate de voturi. Împotriva acestui document au votat reprezentanţii opoziţiei. Anterior, Tratatul a fost adoptat şi de către Camera Deputaţilor.

Miercuri 9 iulie

• ***Ordonanţă pentru modificarea*** *Legii învăţămîntului*

Guvernul a adoptat o ordonanţă de urgenţă pentru modificarea Legii învăţămîntului. *Limba română a fost oficializată ca limbă de stat în învăţămînt, iar minorităţile naţionale pot studia în limba maternă la toate nivelurile de învăţămînt.*

Joi 10 iulie

• ***Guvernul poate emite ordonanţe***

Camera Deputaţilor a votat Raportul Comisiei de mediere privind abilitarea Guvernului de a emite ordonanţe pe timpul vacanţei parlamentare. Executivul nu va putea modifica prin ordonanţă de urgenţă regimul juridic al locuinţei, statutul unor persoane juridice şi nici regimul monopolului de stat.

Vineri 11 iulie

• ***Preşedintele Bill Clinton la Bucureşti***

Preşedintele american, Bill Clinton, a făcut o escală de aproape 10 ore în România, în cadrul unui turneu european, avînd întîlniri cu oficialităţile de la Bucureşti şi adresîndu-se mulţimii în Piaţa Universităţii. Remarcînd progresele pe calea reformei, Bill Clinton şi-a declarat sprijinul pentru integrarea României în comunitatea euro-atlantică.

• ***PDSR contestă la Curtea Constituţională***

Modificările la Legea de organizare judecătorească *au fost contestate de către PDSR la Curtea Constituţională.*

Sîmbătă 12 iulie

• ***Şedinţă a CRU***

Consiliul Reprezentanţilor UDMR (CRU) a analizat rezultatele participării Uniunii la guvernare, ca şi prestaţia grupurilor parlamentare. Asupra acestor chestiuni s-au confruntat două tabere: cea a radicalilor (László Tökés, Katona Adam), care au apreciat negativ relaţia UDMR cu majoritatea parlamentară, şi cea a moderaţilor.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

ŞERBAN ORESCU

Perspectivele de viitor ale Partidului Democrat

De la desprinderea sa din FSN-ul d-lui Ion Iliescu şi pînă în prezent, partidul d-lui Petre Roman – denumit Partidul Democrat – a parcurs cu relativ succes un drum nu lipsit de obstacole, fiind în prezent un apreciat element constitutiv al guvernului Ciorbea. Criza, destul de repede aplanată, de altfel, izbucnită în sînul guvernului, între Partidul Democrat şi, în particular, Partidul Naţional Ţărănesc Creştin Democrat, ca principal exponent al Convenţiei Democrate, s-ar putea însă repeta oricînd; cauzele care au generat-o subzistă. Înclinăm să le identificăm cu o anumită inadecvare a strategiei partidului condus de d-l Petre Roman la cerinţele momentului. Celor care doresc (ne situăm printre ei) ca Partidul Democrat să rămînă în continuare un partener al Convenţiei Democrate – strategia acestui partid le apare deopotrivă **naivă, ineficientă şi în discordanţă cu morala publică**.

De ce spunem toate acestea?

1. **Este o naivitate să reproşezi – cum a făcut d-l Petre Roman – guvernului că n-a ţinut în sertar raportul d-lui Valerian Stan**. După cum penibilă a fost răfuiala în şedinţa de guvern a d-lui Traian Băsescu, unul din beneficiarii acestei situaţii, cu d-l Valerian Stan, înalt funcţionar al guvernului, a cărui singură vină este că şi-a făcut datoria, chiar dacă în felul acesta a provocat o criză în guvern. Concluziile trase de omul de pe stradă din acest conflict nu pot fi decît **defavorabile** partidului d-lui Petre Roman şi unora din fruntaşii săi. Cetăţeanul informat se va fi situat mai curînd de partea d-lui Stan şi va fi înţeles cedarea sub presiune a primului-ministru drept – de ce să n-o spunem? – rezultatul unui şantaj operat de PD asupra guvernului, formulat cam aşa: sau ne lăsaţi în casele noastre (deţinute ilegal, Ş.O.), sau torpilăm guvernul. Este o naivitate să se creadă că o atare atitudine nu va avea efecte negative asupra popularităţii Partidului Democrat, deja în scădere.

2. **Partidul Democrat se situează, în raport cu logica internă a reformelor, pe o poziţie mult prea la stînga**. Acest partid preconizează, de pildă, **o privatizare** a economiei **fără restituiri** prealabile, trecînd peste un proces firesc, cerut şi de Consiliul Europei, de altfel, de *restitutio in integrum*, în favoarea celor deposedaţi. Partidul Democrat se opune lărgirii cadrului legal al restituirii imobilelor naţionalizate. Partidul Democrat se opune restituirii a 50 de ha din pămîntul fostelor IAS, cu argumentul – suspect prin neocomunismul său – că în felul acesta ne-am întoarce la structura de proprietate agrară a României dinainte de 1945. Ca şi cum această structură n-ar fi curentă în ţările alături de care vrem să fim în NATO şi în Uniunea Europeană! Gîndind şi acţionînd astfel, Partidul Democrat face dovada, într-o conjunctură est-europeană prezentă, cu clare exigenţe restaurative, cît a rămas de apropiat de sorgintea sa gorbacioviană. Se înţelege, **astfel de concepţii fac dificilă colaborarea în guvern** – guvernul Ciorbea aflîndu-se în neplăcuta dilemă fie de a ceda stîngismului partenerului PD la guvernare, turnînd apă în substanţa reformelor, fie de a-şi schimba componenţa. A doua alternativă e mai probabilă. **Una din consecinţele unei atare cedări din partea guvernului ar fi amînarea *sine die* a admiterii României atît în NATO, cît şi în Uniunea Europeană**. Calitatea de membru NATO este ireversibilă – declara recent un consilier al preşedintelui Clinton; în consecinţă – spunea acelaşi –, nu pot fi primite în organizaţie decît ţări ale căror reforme (în esenţă e vorba de restaurarea proprietăţii private) sînt şi ele ireversibile. Restituirea proprietăţii confiscate de comunişti constituie o atare garanţie. Tratînd-o cu ostilitate, Partidul Democrat face nu numai „socialism" (în loc de social-democraţie); **el sapă politica internă, care poate servi de suport politicii externe de apropiere de Occident**, pe care de altfel o susţine.

3. Poziţia la stînga a Partidului Democrat a şi dat „roade". Naturii – afirmau unii filozofi medievali – îi este oroare de vid. Acest lucru e valabil şi în politică! În locul de „stînga moderată", lăsat gol în spectrul politic de partidul d-lui Petre Roman, se pregăteşte să intre noua Alianţă pentru România, condusă de d-l Teodor Meleşcanu. Noua formaţie politică a sesizat eroarea strategică comisă de PD plasîndu-se prea la stînga şi **e gata să profite** de această greşeală. Alianţa pentru România e gata să colaboreze cu guvernul Ciorbea. **Ea va constitui în curînd cel mai serios concurent pentru Partidul Democrat. Liderii PD ar trebui să aibă în vedere şi posibilitatea ca guvernul să schimbe partenerul de coaliţie dacă actuala strategie a PD**

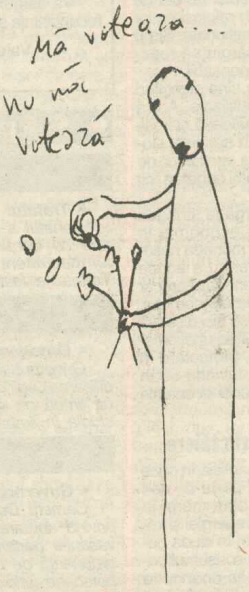

rămîne neschimbată.

S-ar putea obiecta că o eventuală trecere în opoziţie convine Partidului Democrat, ţinînd seama că de regulă puterea uzează şi că opoziţia regenerează. Ne îndoim că această regulă şi-ar găsi aplicarea într-o fază de transformare imperativă a societăţii. **Trecerea PD în opoziţie ar putea mai curînd să stimuleze dezertările din PD spre partidul d-lui Meleşcanu** – ţinute deocamdată în frîu de faptul că PD este „la putere" (vorba d-lui Silviu Brucan: *„ai văzut d-ta partid la putere care să se destrame?"*). Exact ceea ce s-ar putea întîmpla unui PD intrat în opoziţie.

Concluzia e una singură: Partidul Democrat să-şi regîndească strategia, în propriul interes!

CRISTIAN PREDA

Cum a reuşit reforma în Stultiţia

Republica Stultiţia este, din nefericire, prea puţin cunoscută. Dacă îl întrebi, de pildă, pe un american unde se află republica în cauză, el îţi va indica foarte probabil Europa! Sigur, nici un american nu ştie geografie (cum notează şi *România liberă* din 10 iulie 1997, p. 2). În ciuda acestui fapt, nimeni alţii decît cîţiva economişti din SUA au elaborat recent o lucrare monumentală consacrată micii republici, mai exact, strategiei de reformare a economiei din această ţară. Lucrarea, publicată de prestigioasa Camford University Press, e structurată în trei părţi. Din lipsă de spaţiu, ne vom mulţumi să consemnăm aici doar temele principale ale tratatului despre Stultiţia.

Prima parte e consacrată istoriei ultimilor 50 de ani ai republicii, dominată de un regim totalitar aproape clasic: distrugere a proprietăţii, monopol de stat asupra activităţilor economice, dar şi asupra informaţiilor, anihilare a spaţiului public, în combinaţie cu o încercare de a controla spaţiul privat, monopartidism justificat ideologic etc., etc. Istoria nu a consemnat decît rare momente de ieşire din ceea ce, de la Boétie încoace, se numeşte, în Europa, „servitute voluntară". Altfel spus, poporul stult nu a avut parte de mulţi disidenţi şi, cu atît mai puţin, de un număr însemnat de opozanţi ai regimului. Cercetătorii americani au constatat, pe de altă parte, că, dintre aceştia, practic nici unul nu a dezvoltat o teorie economică sau o filosofie politică riguroasă, gîndită ca alternativă la socialismul dominant în Stultiţia vreme de 50 de ani. Dar cu adevărat inexplicabil pentru autorii tratatului este sfîrşitul politic al acestui regim, petrecut într-un timp foarte scurt şi mai cu seamă în chip violent, trăsături care contrastează în mod vădit cu pasivitatea asumată vreme îndelungată.

În partea a doua a lucrării sînt evocate încercările de ieşire din totalitarismul stult. Americanii, pragmatici, au sistematizat în capitole distincte erorile şi iluziile cărora le-au căzut pradă guvernanţii din Stultiţia, de îndată ce, datorită unui consens pe care nimeni nu îl bănuia, s-a trecut la reformarea economiei. Iată lista principalelor trei erori şi iluzii. Prima se referă la rolul statului: în Stultiţia s-a crezut multă vreme că trecerea la o economie de piaţă poate fi gîndită şi practicată în maniera în care se încercase construirea unei economii socialiste. Cu alte cuvinte, s-a considerat că e suficient ca guvernanţii să propună un alt fel de economie pentru ca proiectul în cauză să reuşească. Nu rolul statului a fost pus deci sub semnul întrebării, ci doar structura *posibilă* a economiei. Intenţiile guvernanţilor (între care se distingeau atît cei care vorbeau limbi străine, cît şi cei care erau absolut de neînţeles, adică – s-a crezut – deosebit de profunzi) au fost considerate probe indubitabile că viaţa va fi altfel. În această optică, statul ar fi urmat să controleze în continuare toate domeniile, dar nu pentru a ajunge la „omul nou", ci la „bunăstare pentru fiecare". Americanii au clasat această eroare în rubrica etatismului inconştient, chiar dacă sigur de sine. A doua eroare a avut ca obiect felul în care a fost concepută relaţia dintre refomarea economiei şi protejarea populaţiei din Stultiţia, căci, s-a spus de la bun început, pînă să se ajungă la „bunăstare pentru fiecare", toţi trebuiau să suporte sacrificii. Statul s-a angajat să aline unele din aceste suferinţe de tranziţie. Tradiţionalul „bine comun" a fost dat uitării, fiind înlocuit cu ceea ce s-a numit „protecţie socială", înţeleasă de fiecare ca o protecţie specială a intereselor grupului din care făcea parte, protecţie asigurată tot de către stat. Rînd pe rînd, diferitele bresle, profesii şi sindicate din Stultiţia (de la mineri la magistraţi) solicitau această protecţie în numele *„intereselor economice, sociale şi profesionale"*, menţionate chiar de Constituţia adoptată în Stultiţia prin referendum. (E interesant de remarcat că respectiva Constituţie, deşi ignorată în cele mai multe situaţii – ajunsă astfel o ficţiune inutilă –, era riguros respectată atunci cînd era vorba de protecţia socială.) Pe scurt, statul era obligat să-i favorizeze pe cei mai seducători sau pe cei mai violenţi dintre supuşii săi, fiecare dintre aceştia acceptînd protecţia specială acordată celorlalţi doar pentru că ştia că odată şi odată îi va veni şi lui rîndul. Economiştii americani au numit acest fenomen jefuirea statului, cu complicitatea acestuia şi în numele unor interese de grup în continuă schimbare. Cea de-a treia iluzie din Stultiţia este cel mai simplu de explicat: în mica republică, s-a crezut cîtva timp că gîndirea autentic liberală e primată şi că, deşi reforma economică din ţările europene a fost inspirată de liberalism, în Stultiţia s-ar putea proceda altfel, recurgîndu-se de pildă la soluţii interbelice sau pur şi simplu evitîndu-se orice teorie economică sau filosofie politică. Indiferenţa ideologică este numele acestei a treia iluzii.

Cea mai interesantă parte a tratatului despre Stultiţia este ultima, în care economiştii din Statele Unite expun principiile care au ajutat neînsemnata republică să aibă o economie de piaţă. Un adevărat miracol s-a produs în momentul în care au fost adoptate trei principii de o simplitate dezarmantă: în primul rînd, ideii că statul trebuie să controleze privatizarea în toate domeniile i s-a substituit ideea că statul trebuie să se retragă complet din anumite domenii şi, pe de altă parte, că el trebuie să organizeze întreprinderile din domeniile în care continuă să intervină pe baze strict concurenţiale. Domeniile abandonate de stat au fost desemnate prin consens electoral, iar concurenţa dintre public şi privat a fost riguroasă (întreprinderile publice care nu rezistau acestei concurenţe erau pur şi simplu abandonate de administratorii economiei). Cel de-al doilea principiu a fost o reformă monetară, care a înlocuit orice falsă protecţie venită din partea statului. S-a creat o monedă sănătoasă, pe care toată lumea o căuta (trudind din greu pentru a o dobîndi) şi care reuşea să le indice tuturor cum anume să-şi orienteze eforturile economice. (Cercetătorii americani au descoperit că ministrul de finanţe din Stultiţia s-a inspirat din modelul german postbelic.) În fine, cel de-al treilea principiu a fost de natură strict ideologică: reformele au fost precedate de o critică riguroasă, de pe poziţii liberale, a statului şi de crearea unui partid liberal care, deşi nu foarte numeros, a căpătat încrederea electoratului, din momentul în care a reuşit să evidenţieze ceea ce únea iluziile şi erorile rezumate mai sus de politicile totalitare din ultimii 50 de ani.

P.S. Succesul reformei a fost rapid şi, din cîte se pare, Stultiţia s-a decis acum cîteva luni să se ocupe şi de propria securitate, cerînd intrarea în NATO. Probabil că la ora aceasta strategii americani o caută, cu înfrigurare, pe hartă.

„... Şi lumea întreagă s-a deşteptat către România!“

După 22 de ani, un preşedinte american vizitează România

Vineri 11 iulie a.c., lumea întreagă şi-a îndreptat privirea asupra României, atunci cînd, din Piaţa Universităţii, în faţa a zeci de mii de oameni, Bill Clinton a asigurat poporul român de sprijinul Statelor Unite, atîta timp cît nu se va abate de la drumul democraţiei şi al reformei, început cu 7 luni in urmă.

Cu toate că unii sceptici văzuseră în vizita preşedintelui SUA o încercare de consolare pentru neadmiterea României în NATO odată cu Polonia, Ungaria şi Republica Cehă, discursul lui Bill Clinton a subliniat importanţa României în menţinerea stabilităţii şi securităţii în această parte a lumii. După spusele preşedintelui american, România constituie un model demn de urmat pentru popoarele din această zonă problematică a lumii. *„NATO urmează să revizuiască potenţialii candidaţi în 1999“*, a mai declarat Clinton. *„Rămîneţi pe acest drum, şi nu va exista un candidat mai puternic.“*

Un alt Bucureşti...

Şeful Casei Albe a fost întîmpinat de mulţime cu imnul Pieţei Universităţii: „Imnul Golanilor“.

Unii bucureşteni, mai nerăbdători, şi-au făcut apariţia la locurile de intrare în Piaţă încă de la ora 8 dimineaţa, deşi, conform programului oficial, publicul urma să aibă acces începînd cu ora 14, numai prin b-dul N. Bălcescu şi str. Biserica Enei. Pregătirile pentru primirea oaspetelui american începuseră încă de joi dimineaţa, cu construirea podiumului de unde cei doi preşedinţi urmau să se adreseze întregii Românii, podium amplasat chiar lîngă troiţa de la Universitate. Una din celelalte 4 tribune, construită pe 3 niveluri, a fost destinată reprezentanţilor presei române şi străine.

Pe 11 iulie, bucureştenilor le-a fost dat să vadă şi o altă faţă a centrului capitalei: cu gardurile şi copacii proaspăt vopsiţi, cu marcaje noi pe şoselele reasfaltate, cu fîntînile arteziene repuse în funcţiune şi... fără peştriţele reclame care împodobeau de obicei clădirile şi drumurile.

La solicitarea Serviciului de Protecţie şi Pază, vineri, între orele 7–19, trenurile de metrou nu au mai oprit în staţia Piaţa Universităţii. Traseele vehiculelor RATB au fost deviate, iar conducătorii auto n-au avut acces pe bulevardul dintre Piaţa Universităţii şi Piaţa Romană, respectiv Piaţa Rosetti şi Universitate.

În timp ce elicoptere survolau Bucureştiul, lucrătorii primăriei şi ai Administraţiei Drumuri şi Poduri făceau ultimele retuşuri, astfel încît cele 5 variante de traseu alese pentru trecerea coloanei oficiale să arate impecabil.

Încă de la primele ore ale zilei de vineri, Poliţia Capitalei şi-a concentrat toate efectivele disponibile pentru a asigura liniştea şi ordinea publică.

Începînd cu ora amiezii, reprezentanţii presei au fost primii care au avut acces în Piaţă, prin porţile detectoare de metal şi în urma unui riguros control corporal.

... aceiaşi oameni

Două ore mai tîrziu, spaţiul dintre tribuna rezervată presei şi tribuna oficială devenise neîncăpător. Copii, tineri şi bătrîni îşi potoleau setea cu răcoritoarele oferite gratis la intrarea din str. Biserica Enei. Steagul României şi cel al Statelor Unite ale Americii fluturau nu doar pe clădirile din jurul Pieţei, ci şi în mîinile oamenilor.

La ora 15.30, mulţimea, care acum ocupa bulevardul pînă aproape de Piaţa Romană, cînta într-un glas cu Vali Sterian: *„Noi de-aicea nu plecăm...“*, Imnul Golaniei. Deşi de cîteva ori gardurile protectoare au părut că cedează sub presiunea unei forţe aproape imposibil de stăpînit, zvonul apropierii coloanei oficiale prin str. Batiştei a reînviat vechiul spirit al Pieţei: tensiune şi calm deopotrivă. La apariţia secretarului de stat Madeleine Albright şi a ministrului român de Externe, Adrian Severin, care au urcat la tribuna oficială să salute mulţimea, publicul scanda deja *„Constantinescu–NATO“*.

Ceea ce Emil Constantinescu a identificat ca fiind *„forma superioară a libertăţii: solidaritatea umană“* a fost demonstrat încă o dată de lumea adunată în Piaţă, din momentul în care cei doi preşedinţi au urcat pe podium. Românii au arătat că pot fi solidari şi civilizaţi, făcînd distincţie între ceea ce a fost şi ceea ce ar putea aduce viitorul.

Urmînd tradiţia americană, o reprezentantă a generaţiei tinere, Simina Munteanu, i-a dat cuvîntul preşedintelui Clinton.

Valori comune

Piaţa Universităţii, locul în care la 21 decembrie 1989 a izbucnit revoluţia, a fost omagiat în discursurile celor doi preşedinţi. Dacă pentru Emil Constantinescu Piaţa – înconjurată de *„umbrele tuturor acelor români care au murit, refuzînd să creadă în minciună“* – reprezintă un *„simbol al democraţiei“*, Bill Clinton s-a declarat mîndru să se afle în locul în care *„atît de mulţi s-au sacrificat pentru libertate“*.

Preşedintele american a afirmat că toate lucrurile de valoare cer sacrificii, iar preţul plătit acum de România îşi va primi răsplata în viitor. *„Ştim că reformele nu se vor opri“*, a declarat Constantinescu. *„Nu ne vom opri, căci nu putem să tragem pe linii lăturalnice, aşteptînd să treacă pe lîngă noi trenul istoriei.“* În spiritul aceleiaşi idei, Bill Clinton a subliniat faptul că America parcurge de 200 de ani greul drum al democraţiei, iar acest drum

nu se termină niciodată. Rezultatele depind de accelerarea procesului de reformă, cu toate-că el implică pentru moment sacrificii şi costuri enorme.

„România vrea să clădească împreună cu SUA un parteneriat solid, bazat pe valori comune: libertate, prosperitate, iniţiativă, toleranţă“, a declarat Emil Constantinescu. Aceleaşi valori au fost reafirmate de Bill Clinton.

Peste vocea mulţimii care scanda *„NATO!“*, preşedintele SUA a declarat că Alianţa Nord-Atlantică rămîne deschisă şi că Statele Unite vor ajuta România să treacă peste această *„piatră de hotar“*. *„Doresc acest lucru pentru Europa, pentru America şi pentru dumneavoastră.“* Parteneriatul strategic iniţiat de cele două ţări are menirea să asigure României sprijinul SUA, atîta timp cît România va merge pe drumul democraţiei şi al reformei.

Atmosfera din Piaţă a făcut o bună impresie preşedintelui american, participanţilor şi organizatorilor; directorul SRI, Costin Georgescu, şi-a declarat încrederea că cetăţenii Bucureştiului nu-i vor crea probleme. Aşa a şi fost.

Citîndu-l pe Eugene Ionesco, Bill Clinton a recunoscut vineri, în Bucureşti, dorinţa de reînnoire a României. Iar dacă în zona VIP nu toate feţele personalităţilor politice prezente reflectau încrederea în această afirmaţie, publicul larg a apreciat-o cum se cuvine: cu mîndria că, în cele din urmă, eforturile sînt recunoscute.

MONICA BLĂGESCU
şi RALUCA PANCIUC

Discursul Preşedintelui Clinton

(Urmare din pagina 1)

Din ceea ce văd astăzi, în această piaţă, rămîneţi pe acest drum şi o să învingeţi! Între timp, preşedintele Constantinescu şi eu am hotărît să creăm un parteneriat strategic între ţările noastre, acest parteneriat este important pentru America, deoarece România este importantă pentru America, prin sine, şi ca un model într-o regiune problematică a lumii. România poate demonstra popoarelor din această regiune că există o cale mai bună. D-le preşedinte Constantinescu, dragi prieteni, vizita mea în România e scurtă, dar prietenia noastră va trece proba timpului! Atît timp cît mergeţi pe lungul drum al democraţiei, America vă va fi alături! Marele dramaturg de origine română Ionesco spunea odată că întotdeauna a existat, în orice cultură, voinţa de înnoire. Aici, în Bucureşti, văd această voinţă de înnoire pretutindeni în jurul meu. Îmi amintesc de cuvintele imnului dv. interzis, dar niciodată uitat: „Deşteaptă-te, române!“. Aţi arătat lumii întregi că România s-a deşteptat către democraţie, către libertate, către securitate, către destinul dv. şi de aceea lumea întreagă s-a deşteptat către România. Fie ca lumina zorilor libertăţii dv. să strălucească veşnic în România. Dumnezeu să binecuvînteze poporul român şi viitorul comun al popoarelor noastre! Mulţumesc!

Tablou cu preşedinţi

După ce am votat schimbarea în 1996, pe 11 iulie 1997 preşedintele României a făcut cadou preşedintelui Statelor Unite un tablou de Sabin Bălaşa. Tabloul reprezintă, ca de obicei, o junăr nudă gonflabilă, tipul plete aurii în vînt, pe cer şi pe peisaj de science fiction. Tabloul a plăcut guvernului care l-a comandat şi plătit de la buget. Sabin Bălaşa a pictat pe rupte la familia Ceauşescu. Ba ea, ba el pe cer. Tot de la buget. Asta n-ar fi o noutate, căci au făcut-o mulţi. Bine mersi. Din păcate, tablourile în sine, cu sau fără Ceauşeşti, sînt nule artistic. Un suprarealism retardat, metafore edulcorate şi un pompierism stropit cu metafizică realist socialistă. Sabin Bălaşa a fost bun atunci şi e bun şi acum. Semn că Externele, ori Protocolul, ori Ministerul Culturii şi-a păstrat clienţii, difuzorii şi mentalitatea. Gonflabilă de la buget. Nu am de gînd să sugerez aici ce artist sau ce tablou ar fi trebuit dat cadou pe lîngă macheta mănăstirii x şi a tricolorului cu gaură, dar nu mă pot opri să spun că ţara care face asemenea cadouri nu e ţara mea.

P.S. Cel mai nefericit om din România trebuie să fie Ion Iliescu. Piaţa Universităţii din nou ocupată, Bill Clinton de mînă cu Emil Constantinescu, tineretul vopsit pe faţă cu steagul american şi imnul golanilor la toate televiziunile din lume. Nici Miron Cozma nu cred să se simtă prea bine. Vorba aia: mai bine mort decît comunist.

Dan Perjovschi

GABRIEL ANDREESCU

Grupări ortodoxiste, libertatea religioasă

Grupări ortodoxiste

Ieşirile în arena publică, din ce în ce mai vocale, ale ierarhiei Bisericii Ortodoxe au fost încurajate de grupări care şi-au asumat condiţia de „ciine de pază" al Ortodoxiei (formula unuia dintre lideri). Specifică pentru tipologia pe care o am în vedere este Fundaţia Anastasia. Datorită unui management incisiv, relaţiilor cu lumea politică şi cea culturală, Fundaţia Anastasia a avut, în sensul comercial al cuvîntului, succes. Editura Fundaţiei a publicat mult şi a vîndut mult. Fundaţia Anastasia a ştiut să adune, cu prilejul unor evenimente ori în întîlniri periodice (cum ar fi „Serile Darvari"), intelectuali cu succes de public (printre ei, Alexandru Paleologu), tineri, VIP-urile (sic!) Bisericii. O astfel de participare a transformat uneori iniţiativele Fundaţiei în manifestări atractive şi elevate. Decisivă pentru destinul Fundaţiei a fost însă oferta publicării unei pagini religioase, săptămînal, în *România liberă*. Din pagina a doua a *României libere*, Fundaţia Anastasia a revărsat, săptămînă de săptămînă, în sute de mii de exemplare, campanii împotriva homosexualilor – de la zugrăvirea lor în termeni diabolizatori pînă la cereri adresate Parlamentului României de a aplica pedepsirea acestora cu închisoarea; texte ignobile la adresa altor comunităţi religioase, în particular, la adresa greco-catolicilor; o concepţie despre stat şi cetăţean în sensul unei teocraţii ortodoxe.

Folosind finanţări luate de la sponsori internaţionali pentru proiecte care vorbeau despre nevoia creării unei democraţii în România, utilizînd echipamente sofisticate pentru promovarea unei campanii de largă audienţă împotriva mijloacelor audiovizuale ale lumii de azi, Fundaţia Anastasia a arătat a şti să beneficieze de mijloacele modernităţii pentru a condamna, eficace, logica ei. Cea mai şocantă manifestare a schizofreniei care domină viaţa Fundaţiei este însă chiar viziunea ei religioasă. „Ortodoxia" promovată de Sorin Dumitrescu, Răzvan Bucuroiu şi invitaţii lor pare a fi o religie a urii împotriva celor diferiţi, o religie a agresivităţii, o mişcare fundamentalistă (ori cel puţin habotnică, după remarca lui Dan Oprescu, într-un articol mai vechi din *Sfera politicii*) incompatibilă cu standardele societăţii de la sfîrşitul secolului XX.

Propagandă ortodoxistă, apropiată de viziunea Fundaţiei Anastasia, dar cu note stilistice relevante, face şi revista *Cuvîntul*. Şi în acest caz, textele acuzatoare domină articolele informative. Pagina ortodoxă coordonată de Dan Ciachir este mai puţin patetică, iar violenţa ei, mai sofisticată. *Cuvîntul* ne oferă cel mai explicit discurs despre relaţia dintre politică şi Biserică. Ortodoxia este confesiunea majorităţii şi redactorii revistei par convinşi că majoritatea îşi va impune dictatura ei. Oamenii politici să îndeplinească „directivele" ierarhiei Ortodoxe, dacă nu, electoratul îi va sancţiona pe loc. Există o jubilaţie atît de intensă, în textele lui Dan Ciachir, în a vedea (în a-şi imagina) politicienii umilindu-se în faţa Bisericii, încît ea trădează problemele de subconştient ale autorului („*Omul politic a înţeles că electorul său merge la biserică* (...) *Lui trebuie să-i placă* (...) *Creştinul votant, electorul, vrea să te vază plecînd genunchii în Casa Domnului aşa cum face el*" *Cuvîntul*, octombrie 1996).

O astfel de viziune, grotescă, asupra Bisericii şi a relaţiei ei cu lumea vorbeşte despre crize de personalitate (de identitate), nu despre experienţa religioasă. (În fond, acestor autori de texte trăirea creştină le este inaccesibilă.) Ironia şi disprețul cu care ortodoxiştii de genul lui Dan Ciachir întîmpină opiniile diferite, violenţa şi nedreptatea incalificabile la adresa altor confesiuni nu îşi au locul nici în ordinea spirituală, nici în ordinea pur intelectuală. Iar tezele lor sînt – ca orice discurs cu rol defulator – fanteziste. Ideea repetată, obsesiv, că ortodocşii i-au alungat de la conducerea ţării pe Ion Iliescu şi clica lui – datorită ateismului acestora –, votînd pe Emil Constantinescu şi CDR, nu rezistă la un calcul elementar. (Ideea a fost reluată, cu ocazia proiectului Boilă, şi de ierarhi ortodocşi, într-un spirit identic, cu aceeaşi satisfacţie incultă şi infatuată.) La toate alegerile, mai mulţi ortodocşi l-au votat pe Ion Iliescu decît pe Emil Constantinescu şi doar caracterul masiv al votului protestanţilor, catolicilor şi greco-catolicilor din 1996 în favoarea ultimului a răsturnat balanţa. Adevărul este că votul de după 1990 nu a avut caracter religios şi estimările de mai sus nu sînt semnificative. Dar speculaţiile pe marginea votului ortodocşilor reflectă una dintre cele mai periculoase strategii ale grupărilor ortodoxiste, pe linia chiar mai perfidă, dar în general mai discretă a ierarhiei Bisericii Ortodoxe: manipularea politică. Cît de retrogradă politic este această ierarhie a arătat-o recentul scandal iscat în jurul declaraţiilor arhimandritului Ioanichie Bălan. Opoziţia Bisericii Ortodoxe faţă de apropierea noastră de lumea occidentală şi integrarea în NATO, exprimată cu frenezie de monahul de la Sihăstria, a determinat, în sfîrşit, reacţia unor intelectuali (Cornel Nistorescu în *Evenimentul zilei*, Ştefan Augustin Doinaş în *Cotidianul* etc.). Dar manifestări în sensul unei autarhii sinucigaşe au avut loc de mult, de la comentarii ale Patriarhiei pînă la strategii elaborate, cum ar fi opoziţia faţă de legislaţia vînzării pămînturilor către străini.

Astăzi, *România liberă*, asociată atîta vreme cu o ignobilă propagandă, nu mai publică pagina religioasă a Fundaţiei Anastasia, iar temele cu acest specific au fost salvate de Ion Zubaşcu. (Pagina Fundaţiei poate fi găsită în *Ziua*, în vecinătatea, firească, a caricaturilor obscene ale cotidianului.) Lunarul *Cuvîntul* are o circulaţie restrînsă. Importanţa şi puterea reală a grupărilor ortodoxiste este însă reală, şi ea provine din interacţiunea cu activitatea ierarhiei Ortodoxe ori instituţii precum Secretariatul de Stat pentru Culte.

Pentru o lege a libertăţii religioase

Biserica Ortodoxă se află într-o criză profundă, în ciuda aroganţei pe care o manifestă ierarhia ei. Violenţa cu care ierarhia a înfrînt principiile morale (un test al autenticităţii interpretării dogmei), opunerea la interesele majore ale întregii societăţi nu au cum să nu fie plătite într-o zi. Ieşirea ei din această criză constituie un proces dificil, datorită sistemului extrem de rigid al Bisericii ca instituţie. De dorit şi, să sperăm, nu imposibil. Presiunea în sensul reformării Bisericii Ortodoxe va fi cu atît mai mare, cu cît cadrul ei de existenţă va fi mai exigent. Această exigenţă este determinată de libertatea religioasă, iar în România ea nu este completă. Eşecul instaurării unei adevărate libertăţi religioase ar însemna trasarea unei linii a lui Huntington între România şi lumea civilizată.

Tensiunile cu caracter interconfesional şi intervenţia discriminatorie a statului, mai ales în 1996 şi 1997, arată că principiile constituţionale ale libertăţii de conştiinţă trebuie dublate de norme mai precise. Secretariatul de Stat pentru Culte a definitivat un proiect de lege a cultelor în acest sens. Proiectul nu a ajuns la Parlament, dar el e considerat a fi gata pentru dezbaterea din forul legislativ.

Textul proiectului în cauză este cu totul inacceptabil. Are numeroase defecte de construcţie, dar cel mai important îl constituie o restricţie gravă a libertăţilor religioase şi instrument al cultelor oficial recunoscute. O să argumentez!

Cultele religioase sînt considerate şi tratate ca persoane de drept public (art. 16). Este o greşeală de concepţie. Consecinţele acestui statut se văd imediat. Specificitatea persoanelor de drept public este că se supun unor norme imperative. Şi, într-adevăr, autorii legii cultelor vorbesc despre „*îndatorirea cultelor*" de a contribui la „*dezvoltarea educaţiei moral-spirituale a întregii societăţi*" (art. 5 – formula aminteşte perfect de planurile de „educare a întregului popor"). Se afirmă: „*În cadrul activităţii lor, cultele religioase au dreptul şi îndatorirea să-şi organizeze instrucţia şi educaţia religioasă a credincioşilor proprii*" (art. 35 – subl. mea). În această logică, a normării vieţii interne a cultelor, se ajunge la principiul absurd că „*Nimeni nu poate fi împiedicat să participe la serviciile religioase ale altui cult*" (art. 9). Dar anumite servicii religioase sînt destinate numai iniţiaţilor. Ce autonomie au cultele şi ce specificitate are viaţa religioasă dacă se poate pătrunde, oricînd şi de către oricine, în domeniul lor cel mai rezervat? Iată de ce cultele trebuie să fie persoane de drept privat.

O altă greşeală de fond a proiectului este şi regimul diferit al opiniilor atee şi al opiniilor religioase. Se cere ca nici un organ de stat sau instituţie guvernamentală să nu iniţieze, instituie, omologheze ori să subvenţioneze programe de propagandă ateistă (art.5). Dar cultele pot solicita şi pot primi de la stat sume necesare activităţii lor – deci, inclusiv sume pentru propagandă religioasă (art. 56). Iată o discriminare între „tipuri de opinii" care nu merge. Libertatea de conştiinţă înseamnă libertatea de a crede şi libertatea de a nu crede. Implicarea statului secular în propagandă, cît şi reţinerea sa nu pot fi decît egale, faţă de credincioşi şi atei.

Unele dintre prevederile de mai sus încalcă indirect autonomia cultelor, despre care se vorbeşte, frumos, în preambulul proiectului. Altele o fac însă flagrant. Astfel, statutul de organizare şi funcţionare al cultelor religioase, care se elaborează de fiecare cult, ar trebui confirmat de preşedintele României (art. 14). Se păstrează aproape identică prevederea de pe vremea regimului comunist conform căreia şefii cultelor, precum şi mitropoliţii, episcopii, superintendenţii, administratorii apostolici şi alţii avînd funcţii asemănătoare vor fi recunoscuţi în funcţii, la cerere, prin Decret Prezidenţial (...) Aceştia trebuie să fie numai de cetăţenie română (art. 25 – condiţie care reprezintă şi o încălcare a drepturilor omului).

Proiectul dă (cum se putea altfel?) competenţe exagerate Secretariatului de Stat pentru Culte. El ar urma, printre altele, să asigure respectarea şi realizarea drepturilor legale ale cultelor, înlăturarea oricăror abuzuri, mediera relaţiilor reciproce dintre culte şi relaţiile acestora cu autorităţi ale administraţiei publice centrale şi locale. Competenţe exagerate, întrucît mai sus avem de-a face ori cu activităţi proprii cultelor, ori cu fapte care cad sub incidenţa unor organe specializate ale statului, cum ar fi sistemul de justiţie. Rostul unui Secretariat de Stat pentru Culte este acela de a asista activitatea religioasă în România, şi **doar atît**.

Dar cele mai criticabile sînt acele articole din proiectul de lege care intenţionează să limiteze libertatea de conştiinţă. Articolul 22 enunţă: „*Pentru a putea să funcţioneze şi să se organizeze, cultele religioase trebuie să fie recunoscute de stat*". Principiu neconstituţional, recunoaşterea de către stat nefiind o condiţie a libertăţii religioase – care presupune funcţionarea şi organizarea cultelor. Confirmarea oficială a unui cult nu este chemată decît să asigure, eventual, facilităţi pe care urmează să le menţioneze legea. Ce se va întîmpla dacă Parlamentul va adopta o asemenea reglementare? Cultele recunoscute mai pot trăi în condiţiile menţionate de proiect, celelalte sînt practic excluse din viaţa religioasă. Iată ce prevede articolul următor: „*În organizarea şi funcţionarea lor, asociaţiile şi fundaţiile care nu au solicitat ori nu au primit calitatea de cult religios nu pot folosi drepturile şi prerogativele unui cult religios recunoscut*". Care ar fi aceste drepturi şi prerogative? „*Efectuarea actelor de cult, tipărirea cărţilor de ritual, producerea obiectelor de cult, construirea unor lăcaşuri proprii de cult, personal de cult salarizat*". Adică, tot ceea ce ţine de identitatea lor religioasă. Aceste prevederi sînt aşa de absurde, încît ele intră în contradicţie chiar şi cu dreptul persoanelor fizice de a efectua „acte de cult", de a tipări cărţi cu caracter religios, de a construi lăcaşuri propii (de cult, dacă vor) şi aşa mai departe.

După prestaţia de pînă acum a Secretariatului de Stat pentru Culte, nu văd de ce i s-ar mai da acestuia responsabilitatea unui proiect de lege a cultelor. **Nici nu avem nevoie în România de o lege a cultelor, ci de o lege a libertăţii religioase**.

Principiile de bază ale unei astfel de legi pot şi trebuie preluate din documente internaţionale, elaborate în cadrul organismelor de care aparţine şi România (cum ar fi OSCE). Dintre acestea, principiul nediscriminării între diferite comunităţi religioase, principiul egalităţii de tratament dintre credincioşi şi necredincioşi sînt nenegociabile. Important, de asemenea, dreptul grupurilor religioase de a se defini ele însele. Nu statul este cel care decide dacă un grup religios reprezintă un cult sau nu. În strînsă corelaţie cu cerinţa de mai sus, dreptul comunităţilor religioase la un statut de persoană juridică, dacă o vor. În ceea ce priveşte prohibirea intervenţiei statului în afacerile interne ale cultelor, ea include, desigur, neintervenţia sa în selecţia ori numirea conducătorilor.

Promovarea şi adoptarea unei legi a libertăţii religioase cad în competenţele Guvernului şi ale oamenilor politici din Parlament. Într-o chestiune atît de sensibilă, va fi, cred, nevoie de implicarea tuturor cetăţenilor conştienţi şi a grupurilor interesate. •

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

În curînd

ARTA RENAŞTERII

Secolul al XV-lea

Somptuosul album Humanitas tipărit în Italia conţine 99 de reproduceri color full-page şi 315 imagini alb-negru. Această bogată iconografie, ca şi comentariul istoricului de artă Liana Castelfranchi Vegas îşi propun să ofere cititorului o imagine coerentă asupra Quattrocento-ului în pictură, sculptură şi arhitectură. Albumul e astfel conceput încît să ilustreze legăturile dintre arta italiană şi cea flamandă, precum şi influenţa acestora asupra artei franceze, spaniole şi germane.

În vînzare nu vor putea fi puse, din păcate, decît cîteva sute de albume. Aşadar: aviz amatorilor!

RADU CĂLIN CRISTEA

Zurück, chez nous!

Reuniunea NATO de la Madrid s-a încheiat la București cu acel apendice al vizitei președintelui Clinton. O vizită provocată, înainte poate de a repeta românilor laitmotivul ușilor deschise, pentru a mîngîia penajul zburlit al unora din aliații europeni ai Statelor Unite. Vizita d-lui Clinton s-a dorit încă un relief al poziției previzibil victorioase a Casei Albe – o victorie ce le-a putut reaminti europenilor, încă o dată și cu și mai mare exactitate, care este locul lor pe hartă. Americanii s-au impus din nou printr-un stil direct și tăios ce a iritat unele subțirimi diplomatice europene deprinse cu o șahistică doar aparent mai eficace. Casa Albă a avut din nou dreptate pentru că nu s-a prea găsit cine s-o contrazică. Ceea ce nu e neapărat vina americanilor. Vizita președintelui Clinton la București n-a făcut decît să confirme că **acum** Washington-ul nu putea proceda altfel – atitudinea ce nu trebuie însă imediat tradusă ca o rezervă de principiu, eventual dogmatică, față de România. Lectura discursului președintelui Clinton demonstrează, cred, că românii și actuala putere au primit, *de visu*, garanțiile sprijinului condiționat al Casei Albe: România va intra în NATO probabil în 1999 dacă va dovedi că reformele sale sînt ireversibile. Cei care, nu puțini, au descifrat în acest mesaj o abandonare a României s-ar cuveni să inventarieze mai întîi rațiunile pretinsei nesinceități a Casei Albe. Americanii au fost doar loiali viziunii lor asupra cadrului extinderii NATO și există indicii serioase, unele chiar anterioare întîlnirii de la Madrid, că punctul lor de vedere ar fi fost favorabil unor concesii, unele favorizînd direct România, dacă alte voci din Alianță le-ar fi cerut un supliment de flexibilitate. Ceea ce n-a fost cazul: perspectiva americană a cîștigat aproape prin nereprezentare, într-o partidă al cărei final putea fi eventual altul, cu condiția ieșirii Germaniei din implacabila ei contemplație. Pentru Casa Albă n-a însemnat nici o surpriză opoziția Franței, în condițiile în care Parisul s-a obișnuit să-și dovedească autoritatea politică pe plan european mai ales prin persiflarea periodică a Washington-ului. *„Ne așteptam ca Franța să fie Franța"* – a spus la Madrid o înaltă oficialitate a Casei Albe. Înclinată spre flegmatism în mai toate momentele în care a avut prilejul să se delimiteze de vreun punct de vedere american, diplomația franceză a putut găsi destule cancelarii europene dispuse să se lase cucerite de temeritatea sfidărilor sale. Toate aceste accente s-au lăsat exprimate la Madrid de un președinte Chirac în postura unui atlet combativ, extrem de motivat în pledarea cauzei Franței. O cauză curajos dimensionată într-o primă fază, cînd Franța amenința cu ieșirea din NATO dacă nu i s-ar fi atribuit conducerea flancului sudic al Alianței. Cum o atare pretenție s-a arătat amuzant-impracticabilă, dată fiind ponderea flotei americane în Mediterana, Parisul a mai redus miza, profilîndu-se, într-o vădită criză de alternative, pe susținerea candidaturilor României și, pentru mai multă credibilitate, a Sloveniei. N-aș vrea să scad cu nimic din aura meritată a președintelui Chirac, a cărui tenacitate a mers mult dincolo de interesele imediate ale țării sale, determinînd un plasament privilegiat al României în comunicatul final al extinderii, vrăjindu-i și zăpăcindu-i îndeosebi pe nemți și reușind să inoculeze finalmente ideea că, în condițiile opoziției brutale a Statelor Unite, era tot ce putea face cocoșul galic. Motiv pentru care președintele Clinton s-a văzut constrîns să vină la București și să explice, pentru cine a avut urechi să audă, că nici vorbă de așa ceva. Pentru că, oricît de puternică ar fi influența americană în NATO și chiar dacă viziunea Casei Albe asupra unor evenimente e însoțită adesea de o expunere iritantă de musculatură, admiterea României în primul val a fost, totuși, rezultanta unui consens. Cum și limbile jurnaliștilor sînt dezlegate de diferite embargouri, aș putea confirma, alături de toți cei care au urmărit din surse sigure coagularea atitudinii Casei Albe față de lărgirea NATO, că americanii au examinat cu o atipică răbdare întreaga dezbatere dusă de europeni, așteptînd înainte de toate o pronunțare limpede a poziției franco-germane. Înainte ca trăznetul Casei Albe să se abată peste o diplomație europeană pierdută în abisuri retorice, Departamentul de Stat se arătase foarte preocupat de menținerea coeziunii Alianței și, se poate afirma aproape cu certitudine, n-ar fi făcut un capăt de țară dintr-o extindere în cinci, dar cu condiția obligatorie ca și Germania să se alăture turnirului francez. Ceea ce nu s-a întîmplat nici măcar la Madrid, unde cancelarul Kohl a optat, la spartul tîrgului, pentru poziția care i s-a părut cea mai avantajoasă: aceea de arbitru între Statele Unite și Franța. „Căzută între două fronturi – cel american și cel francez" (cum scria recent *Der Spiegel*), Germania a uimit prin pasivismul său netradițional și dificil de interpretat în situația în care principala putere europeană a preferat să tacă tocmai atunci cînd era de așteptat să intervină, putînd astfel schimba raportul de forțe. Acceptînd să încaseze cele mai severe critici din întreaga sa biografie politică de pînă acum, d-l Kohl a evitat să se pronunțe și a preferat un discurs mormăit, punîndu-i astfel pe miniștrii Kinkel și Ruhe în situația penibilă de a se contrazice tot timpul. Cu destule luni înaintea Madridului, surse demne de încredere ale Departamentului de Stat nu și-au ascuns mirarea față de bîiguiala europenilor, în speță față de strigătele cam în deșert ale d-lui Chirac, ca și față de perplexitatea bine controlată a Bonn-ului. Cum europenii, cu excepția Franței, își cam omorau timpul cu declarații încărcate de rafinamente stilistice din care se putea înțelege totul și nimic, cum asupra Casei Albe se abăteau presiuni de tot felul, cum mai ales lobby-urile din Senat se succedau cu o constanță epuizantă, cum dubiile în continuare foarte profunde privind oportunitatea lărgirii NATO riscau să ia proporțiile unei dezbateri publice – Washington-ul n-a avut de ales, punînd piciorul în prag și reducînd la tăcere acest cor gureș. Oferind astfel – nu în ultimul rînd – măcar un azimut bîjbîielilor diplomatice europene care din acel moment s-au putut raporta unui sistem de referință avînd o calitate certă: există. În această situație, prestația președintelui Chirac avea să fie, pentru cunoscătorii adevăratei scene pe care au evoluat actorii la Madrid, mai mult o prestidigitație: iepurașii român și sloven îndelung căutați în joben de d-l Chirac nu se născuseră încă și mă tem că președintele francez era primul conștient de această evidență. Stimabilă în sine și mai mult decît onorantă pentru români, partitura d-lui Chirac a fost, de fapt, lipsită în mod logic de orice șansă, astfel că președintelui francez nu i-a mai rămas altceva decît să apere onoarea rănită a Palatului Elysée, în disperarea de a face auzită și, măcar formal, respectată vocea dulcei Franțe. E greu de presupus că dacă nu acestea ar fi fost marile griji ale d-lui Chirac, președintele francez s-ar fi bătut cu atîta patimă pentru România. Profilul mitic pe care îl are acum în România d-l Chirac se cuvine în mod onest proiectat pe fundalul unui context în care Franța, asistată ambiguu de Germania și sfidată la scenă deschisă de Marea Britanie, a făcut figura unui alergător solitar, angajat într-o competiție al cărui unic sfîrșit era acela de a-și proba virtuțile oarecum abstracte de campion. Într-o cursă secundară, antrenînd în competiție sportivi încă inexperimentați și cu un palmares plăpînd, dar avînd toate șansele să convingă că se pot bate de la egal la egal cu cei mari. Cam ca Anuța Cătună, să zicem, dacă tot a fost citată de președintele american.

Președintele Constantinescu are dreptate: la Madrid nu se putea obține mai mult. Decizia de acolo poate fi socotită un bonus ce ne-a ferit măcar pentru următorii doi ani de încărcarea cu costuri grele a unui buget foarte sărac. Doi ani în care teoretic am avea prea puțin timp la dispoziție să ne compromitem și să ratăm astfel obsedanta dorință de a intra în NATO. Un organism cu preocupări mult prea grave pentru a-și pierde vremea să pună bețe în roate României. Un NATO a cărui lărgire – primul său gest de dezmorțire după căderea cortinei de fier – nu e nici pe departe una din ideile strălucite ale istoriei acestui veac. Dar asta este o altă, lungă poveste.

Despre calitatea alimentelor

Un simpozion național despre calitatea alimentelor, axat pe realități și perspective în România, s-a desfășurat la 27 iunie în București.

Organizatori: Academia de Științe Agricole și Silvice (reprezentată de prof. dr. Corneliu Răuță – președinte), Președinția României (prin prof. dr. Nicolae Constantinescu – consilier de stat) și Academia de Științe Medicale. Manifestarea a fost sponsorizată de firma NOVARTIS din Elveția.

Concluzia simpozionului este că se impune lansarea unui Program Național de Alimentație pentru grupele vulnerabile de populație din România.

Pentru că sugarii, copiii mici, preșcolarii și școlarii, adolescenții, femeile gravide, bătrînii și adulții cu regim alimentar, grupele vulnerabile de populație, pe care o alimentație insuficientă le afectează cel mai mult, reprezintă jumătate din populația țării și au traversat, mai ales în ultimii ani, o perioadă foarte dificilă în ce privește regimul alimentar; atît de dificilă, încît prof. dr. **Gheorghe Mencinicopschi** afirmă că *„pune în pericol chiar fundamentele genetice ale neamului românesc"*.

Cîteva date prezentate de ministrul Agriculturii, **Dinu Gavrilescu**, arată că în anul 2000 aportul de calorii din hrana zilnică *„per capita"* tot va fi sub cel al anului 1989 și că, în cel mai bun caz, consumul de carne de acum 7 ani va fi egalat abia în 2002, cel de ouă, în 2005, cel de zahăr, în 2010, cel de ulei, în 2001.

Putem juxtapune faptul că fabricile de lapte din București lucrează la 10% din capacitate, numărul de bovine din România fiind jumătate din cel al anului 1989 (aceeași situație la porcine sau la familiile de albine), ceea ce reduce proporțional producția de lapte, ajungîndu-se ca lipsa acestuia să fie considerată carența majoră a alimentației actuale.

Toate acestea sînt informații care pun în lumină aspectul lipsei (respectiv greutății de procurare) a unor alimente. Un alt exemplu îl constituie piața dietetică, practic inexistentă în România.

Un fenomen de egală importanță este circulația pe piață a unor alimente alterate sau neconforme standardelor. Cîteva exemple, din domenii eterogene: carnea de porc necontrolată de veterinari și oferită totuși spre vînzare – avem cea mai mare morbiditate de trichineloză din Europa; 95% din populație e deservită cu apă cu cantitate necorespunzătoare (prea mare sau prea mică) de clor, folosit pentru salubrizarea apei, dar insuficient pentru un bazin ca Ialomița (cel mai poluat din țară); sau ouăle, legumele, din aproape orice zonă a țării, carnea de vînat, toate depășind concentrația admisă de plumb (inclusiv carnea de cerb carpatin, trăitor la mare altitudine). În 1992, specialiștii constataseră că, în zona Islaz, o persoană care ingerează 1 kg de legume pe zi depășește de 5,2 ori limita maximă permisă de OMS la azotați, iar în zona Copșa Mică, 220 g de morcovi/cartofi/tomate/castraveți conțin doza zilnică maximă de plumb admisă de normele FAO/OMS.

Însăși agricultura e prost structurată, cultura cerealelor ocupînd prea mult (72%), după cerințele alimentației, în detrimentul altor plante, ca soia, floarea soarelui, mazărea.

> ***„Buna stare nutrițională a populației trebuie adoptată ca obiectiv-cheie al dezvoltării umane și trebuie să fie în miezul strategiilor, planurilor și priorităților de dezvoltare."***
> *Declarația Mondială asupra Nutriției, Roma, 1992/FAO/OMS.*

De standardizarea produselor, de problematica aditivilor alimentari, de autorizări ale modurilor de producere, ambalare, etichetare a alimentelor de toate tipurile circulînd pe piața românească va trebui să se ocupe o **lege a alimentelor**, care încă lipsește (Elveția are una încă din 1905).

În cadrul simpozionului s-au propus o sumă de măsuri pentru ameliorarea situației: stimularea producției unităților mici și mijlocii de prelucrare a laptelui, a cărnii sau a fructelor – dar și a producției de pește indigen și oceanic; scutirea de taxe a importurilor de lapte praf, brînzeturi și unt; administrarea gratuită de lapte praf copiilor din familii cu venituri mici; distribuirea gratuită de „pachete alimentare" gravidelor; subvenționarea introducerii mesei de prînz în școli (Lunch Program, care funcționează de mulți ani în alte țări). România este singura țară din Europa care nu a oficializat cerințele fiziologice de nutriție pe grupe de populație.

Statisticile arată că jumătate din copiii pînă la doi ani sînt anemici, ca un element relevant pentru întregul ansamblu de disfuncționalități cauzate de alimentație, în condițiile în care România ar putea hrăni 200 de milioane de oameni.

CĂTĂLIN PAVEL

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230, pentru **mărci** în contul 4024009231, pentru **franci francezi** în contul 4024009235, pentru **lire sterline** în contul 4024009232, pentru **franci elvețieni** în contul 4024009233, pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care fac prin CEC (nu virament) să se facă pr..u CEC-uri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

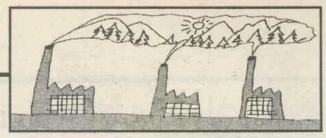

Fonduri pentru proiectele culturale de valoare

– Interviu cu ANA ANDREESCU, directorul Direcţiei Cultură Scrisă din Ministerul Culturii –

În ultima vreme, toată lumea vorbeşte despre reforma pusă în practică în diferite segmente ale activităţii socio-economice. Ce s-a întreprins în acest sens în Ministerul Culturii, la nivelul Direcţiei Cultură Scrisă aflată în subordinea dv.?

Şi în Ministerul Culturii a fost introdusă ideea de descentralizare ca un concept nou. Mergînd pe această linie, a apărut *Hotărîrea de Guvern privind organizarea şi funcţionarea unor instituţii din subordinea Ministerului Culturii*, precum şi modul de finanţare a programelor culturale ce se realizează pe bază de comenzi de stat, aprobată în şedinţa Executivului din 13 mai. Concret, redacţiile publicaţiilor aflate în structura Casei de Presă şi Editură „Cultura Naţională" trec printr-un proces de reorganizare ca instituţii publice cu personalitate juridică. În final, revistele vor dispune de un cont în bancă în care vor putea intra bani din diverse surse, nu numai de la buget. Pentru aceasta, conducerile revistelor vor trebui să depună un efort managerial pentru atragerea şi altor surse de finanţare: reclame, sponsorizări (în momentul în care va fi adoptată noua lege cu reglementările în domeniu). În paralel cu efortul legislativ, Ministerul Culturii a organizat, printr-un ordin din luna aprilie 1997, Comisia Naţională pentru Avizarea comenzilor de stat în domeniul culturii scrise, care a avut ca obiect de activitate selecţionarea celor mai valoroase proiecte avansate de reviste culturale şi edituri.

Care a fost metodologia de selectare a revistelor culturale ce urmează să primească o cotă de finanţare din partea ministerului?

Pentru început, s-au dat publicităţii anunţuri prin care s-a făcut cunoscut că revistele culturale pot prezenta cereri pentru acordarea unor subvenţii de stat, centralizate la Direcţia Culturii Scrise. Din cele 55 de dosare depuse au fost respinse cele înaintate de *Tîrnava* şi *Együitt* (*Împreună*) – cu tentă naţionalistă –, precum şi *Brâncuşi*. Dintre publicaţiile care depindeau pînă acum numai de banii primiţi de la buget, au cîştigat concursul: *Contemporanul*, *Literatorul*, *Tribuna*, *Manuscriptum*, *Deşteptarea aromânilor*, *Moftul român*, *Albina*, *Teatrul azi*, *Universul cărţii*, *A Hét*, *Korunk*, *Művelödés* şi *Vilnie Slovo*. Un aspect extrem de important îl constituie faptul că revistele de valoare, care apar de ani de zile fără nici o subvenţie de la stat, au intrat în discuţie şi au cîştigat pe baza dosarelor prezentate. Este vorba de: *Jurnalul literar*, *Apostrof*, *Poesis*, *Secolul XX*.

Comisia de care am amintit a elaborat în vederea concursului o grilă de criterii, atît valorice, cît şi economice, cota de finanţare a revistelor fiind cuprinsă între 20–50%. Aspectele luate în considerare au vizat totalul cheltuielilor anuale, procentul salariilor din aceste cheltuieli, respectarea periodicităţii anunţate – cu sau fără derogări, în funcţie de frecvenţa de apariţie –, tirajul, veniturile realizate din vînzare, personalul angajat şi găsirea unor surse de finanţare suplimentare. La iniţiativa ministerului, s-a încheiat un protocol cu Fundaţia Soros, prin care revistele ce vor primi subvenţii de stat prin Comisia naţională vor fi susţinute şi de această fundaţie, ca sursă suplimentară de finanţare. Lista Ministerului Culturii este agreată de Fundaţia Soros, rămînînd în sarcina redacţiilor să se adreseze direct acesteia. Munca acestei comisii este voluntară, fără remuneraţie şi constituie un exemplu de deschidere a ministerului şi de implicare a unor personalităţi culturale în efortul de schimbare a strategiei ministerului. Reciproc, prin prezenţa acestor personalităţi, considerăm că este o apreciere pozitivă a strategiei dezvoltate de noi.

Ce s-a întîmplat cu fondul alocat pentru publicaţiile culturale? În urma concursului au apărut nemulţumiţi?

Aşteptăm repartizarea bugetului Ministerului Culturii pe direcţii. În fapt, există 2 miliarde lei pentru publicaţiile culturale şi avem speranţa unei suplimentări a fondurilor. La începutul acestei luni, subvenţiile au devenit operabile. Însă, din cauză că direcţia economică nu a definitivat tipul de contract, sîntem în întîrziere cu circa două săptămîni. Tocmai criteriile valorice luate în considerare explică de ce unii directori de reviste sînt supăraţi pe noi în prezent. Sînt oameni care înainte au tipat că ministerul şi Casa de Presă şi Editură „Cultura Naţională" îi ţineau încorsetaţi, că nu aveau libertate de acţiune, în sensul de a face ce credeau ei că e mai bine cu banii primiţi. Iar acum ţipă şi mai tare că acelaşi minister distruge, de fapt, cultura pentru că nu le mai dă subvenţiile de care au nevoie.

Pentru casele de editură criteriile de selecţionare au fost diferite? Cum a decurs alegerea?

Şi pentru edituri au fost date anunţuri în ziare, iar concursul s-a organizat tot pe bază de dosare depuse. Au participat 98 de edituri, cu peste 2.000 de titluri propuse pentru subvenţionare. Trebuie să recunosc că am primit dosare chiar şi după termenul limită de depunere, din dorinţa de a avea cît mulţi competitori şi un număr sporit de titluri interesante. Criteriile au fost diferite faţă de cele aplicate în cazul revistelor. De data aceasta ne-a interesat importanţa naţională a titlului propus, pentru ridicarea nivelului de cultură al cititorului, importanţa şi valoarea cărţii şi, nu în ultimul rînd, promovarea culturii naţionale. Toate subscrise unor priorităţi stabilite anterior: subvenţionarea unor mari proiecte editoriale: literatură contemporană (beletristică, poezie, teatru, critică), literatură de referinţă (enciclopedii) şi lucrări din alte zone – filozofie, sociologie, psihologie. Nu s-au aprobat reeditări pentru titlurile apărute în ultimii şapte ani. După analizarea programelor editoriale, s-au reluat dosarele selectate pentru discutarea fişelor de calcul, deoarece fondurile alocate pentru edituri şi programe culturale însumează cu puţin peste 4 miliarde lei. În cele din urmă, au rămas 58 de edituri cu un număr de 246 de titluri. Ca o noutate, derivată din politica în domeniul culturii pe care o promovăm, aş menţiona faptul că la concurs s-au putut prezenta şi editurile particulare. La fel ca în cazul revistelor, există edituri care trăiau numai din banii daţi de Ministerul Culturii. Editurile care s-au desprins din Casa de Presă şi Editură „Cultura Naţională" sînt cele care au fost mai dinamice. Din luna mai a anului trecut au început demersurile pentru separarea editurilor Eminescu, Albatros, Ştiinţifică, Ceres, Kriterion, care sînt deja organizate ca instituţii publice cu personalitate juridică, adică au venituri extrabugetare. Altele, cum ar fi Minerva, Meridiane, Scrisul românesc, Junimea, Editura de Vest, urmează să pornească pe acelaşi drum.

Scopul tuturor acestor demersuri este de a sprijini programele într-adevăr importante şi de a menţine preţul cărţilor la un nivel accesibil pentru un număr cît mai mare de cititori. În acelaşi timp, pe planul debirocratizării se urmăreşte stabilirea unei relaţii directe între Ministerul Culturii şi beneficiarii fondurilor alocate de noi, prin eliminarea acelui obstacol nedorit reprezentat de Casa de Presă şi Editură „Cultura Naţională".

Trebuie să menţionez faptul că în **Comisia Naţională pentru Avizarea comenzilor de stat** în domeniul culturii scrise s-a avut grijă să nu fie incluşi editori, redactori de revistă sau alte persoane implicate direct în solicitarea unor subvenţii din partea noastră.

A consemnat ALIC MÎRZA

Comisia Naţională pentru Avizarea comenzilor de stat în domeniul culturii scrise:

Preşedinte: **Ion Caramitru**, ministrul Culturii;
Vicepreşedinte: **Maria Berza**, secretar de stat;
Secretar: **Ana Andreescu**, director Direcţia Cultură Scrisă.
Membri: **Laurenţiu Ulici, Eugen Negrici, Ion Vartic, Cornel Ungureanu, Dan C. Mihăilescu, Alexandru Zub, Andrei Pleşu, Alexandru Paleologu, George Gană, Nicolae Prelipceanu, Solomon Marcus, Florin Constantiniu, Dan Horia Mazilu, Bogdan Ghiu, Magda Cârneci, Octavian Paler, Dinu Giurescu, János Sász.**

MARIUS BÂZU

Omul potrivit la locul potrivit

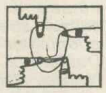

Toate sondajele de opinie au pus în evidenţă existenţa unei discrepanţe între modul în care sînt percepute realizările principalelor două forţe de guvernămînt, CDR şi USD. Dacă CDR este acum mult peste rezultatul din noiembrie '96 (47%, faţă de 30%), USD se află la 6%, faţă de 13% la alegeri. Sigur, rezultatele sondajelor sînt discutabile, dar cînd **toate** spun acelaşi lucru... Cred că diferenţa între evoluţia preferinţelor publicului pentru cele două formaţiuni se datorează tocmai prestaţiilor diferite ale demnitarilor lor. Pentru a exemplifica, mă voi referi la situaţia cercetării.

La negocierea posturilor ministeriale, cercetarea a revenit USD. Din păcate, această formaţiune nu a avut un cercetător consacrat pe care să-l promoveze în acest post. Cel numit, ministrul **Bogdan Teodoriu**, este un bun economist, un promotor recunoscut al domeniului întreprinderilor mici şi mijlocii şi al organizaţiilor nonguvernamentale. Iată însă că nu a fost folosit acolo unde era extrem de calificat, ci într-un alt post. Iar efectele se văd.

În ianuarie 1997, ministrul Bogdan Teodoriu a elaborat Ordonanţa guvernamentală OG8, care a stîrnit proteste (în mare parte, justificate) în lumea cercetării. Am scris pe larg despre OG8 (*„22"*, 15 aprilie 1997), pe un ton – s-a spus – ponderat, încercînd să scot în evidenţă părţile bune (cîte erau), dar şi lucrurile care nu mergeau. Începînd din februarie '97, ministrul Teodoriu a avut o serie de întîlniri cu sindicatele cercetătorilor şi cu organisme ale societăţii civile (Solidaritatea Universitară, GDS), la care, însă, n-a reuşit să găsească punţi de dialog, lucrurile degenerînd în ameninţări de ambele părţi şi comunicate de presă nervoase şi culminînd cu anunţul făcut zilele trecute de sindicatul cercetătorilor privind strîngerea de semnături prin care se solicită demiterea ministrului.

În acelaşi timp, la Palatul Victoria, în apropierea prim-ministrului, s-a format **în mod natural** (adică fără vreun „ucaz") un **nucleu al cercetătorilor**, în jurul consilierului de stat **Dănuţ Sachelarie**, el însuşi un cercetător de prestigiu, cu peste o sută de lucrări publicate, doctorat în fizica semiconductoarelor şi specializare postdoctorală în Franţa (în 1993), dar şi cu experienţă managerială. Acest nucleu a reuşit un „lobby" eficient în favoarea cercetătorilor, obţinînd la discuţia în Comisia cercetare-învăţămînt a Camerei Deputaţilor modificarea substanţială a 22 din cele 31 de articole ale OG8, care acum are 36 de articole. S-au obţinut elemente care să **stimuleze** într-adevăr cercetarea (conform titlului OG8): un buget care să fie 1/5 din cel al învăţămîntului (adică 0,8% în acest an, faţă de 0,4% aprobat prin *Legea bugetului*), o reducere cu 50% a impozitului pentru participanţii la proiectele cuprinse în *Planul naţional de cercetare-dezvoltare*. Este o **victorie a societăţii civile, realizată cu sprijin guvernamental şi parlamentar**. S-au desfăşurat cîteva întîlniri pe domenii de activitate (electronică, informatică, economie, matematică, fizică, chimie, medicină), la fiecare dintre ele participînd 10–20 personalităţi remarcabile ale vieţii ştiinţifice româneşti: academicieni, directori de institute de cercetare, rectori, decani, profesori universitari. Cîteva nume: acad. **Marius Iosifescu**, acad. **Constantin Ionete**, acad. **Maya Simionescu**, prof. univ. **Octavian Stănăşilă**, prof. univ. **Gheorghe Gussi**, prof. univ. **Marin Drăgulinescu**, prof. univ. **Ion Bruckner**, prof. univ. **Silviu Jipa**, dr. **Gheorghe Ruxanda**, dr. **Mihai Băşoiu** şi lista poate continua.

Dar problemele cercetării sînt departe de a fi rezolvate. Şi aceasta pentru că Ministerul Cercetării şi Tehnologiei (MCT) este aproape acelaşi cu cel de dinainte de noiembrie '96, în special în ceea ce priveşte structurile de conducere. Conducerile majorităţii celor 23 de comisii de specialitate sînt tot ale celor abilitaţi de dinainte de noiembrie '96 de a transfera fonduri publice către SRL-uri sau institute privilegiate. Cap de listă continuă să fie profesorul **Ion Mânzatu**, care ia de la bugetul pe '97, **deocamdată**, 3,8 miliarde lei (în timp ce întreaga cercetare medicală are alocate doar 5,7 miliarde lei). Am spus **deocamdată**, pentru că doar 64% din fondurile destinate cercetării au fost împărţite. Restul de bani se intenţionează a fi daţi ca o indexare a contractelor existente (adică aceloraşi oameni, printre care se numără nu mai puţin de 100 SRL-uri). Şi asta înainte de rectificarea bugetului şi eventuala creştere a fondurilor cercetării conform modificării OG8, despre care am vorbit mai sus. Ca o primă concluzie, banii ar fi, poate, suficienţi pentru cercetare, cu condiţia să ajungă acolo unde chiar se cercetează. Situaţia are în unele zone accente de disperare. Sînt institute de cercetare care nu şi-au luat salariile pe ultimele două luni. Printre ele, un institut din Tîrgu Mureş, al cărui director **a reuşit înscrierea cercetătorilor la cantina săracilor**. Directorul a făcut, în condiţiile date, un lucru bun. Vinovaţi sînt cei care aduc cercetătorii în astfel de situaţii!

Banii pe care-i dispecerează MCT sînt împărţiţi în două mari fonduri: **fondul de servicii** (adică, pentru contracte de cercetare), despre care am vorbit mai sus, respectiv **fondul de transfer**, prin care să se stimuleze transferul către fabrici al unor tehnologii elaborate prin cercetarea aplicativă. Dacă MCT ar fi fost interesat de eficienţa cercetărilor, atunci ar fi trebuit să folosească din plin fondul de transfer. Din păcate, aceşti bani nu au fost aproape deloc cheltuiţi în prima jumătate a lui '97. De ce? Pentru că MCT nu a creat cadrul în care institutele să comunice cu fabricile, să le afle nevoile şi să încerce să le ajute.

S-a reuşit, între altele: 1) semnarea unui contract de parteneriat, finanţat din fonduri PHARE, între Universitatea din Dresda, pe de-o parte, şi Universitatea Politehnică Bucureşti, împreună cu Universitatea Bucureşti, pe de altă parte, pentru înfiinţarea la Bucureşti a unei filiale a Institutului European de Pregătire Postdoctorală, cu sediul la Dresda; 2) promovarea unui proiect de transfer tehnologic, prin punerea în contact a Institutului de Proiectare pentru Automatizări cu întreprinderea Electrotehnica SA.

Apa – o prioritate naţională

Interviu cu VIOREL RAICU, secretar de stat la Ministerul Apelor, Pădurilor şi Protecţiei Mediului

Domnule secretar de stat, sînteţi principalul responsabil însărcinat cu gospodărirea apelor din România. Spuneţi-mi, este România o ţară bogată în apă?

Răspunsul este nefavorabil. Cu o resursă specifică de 1.700 de mc/locuitor/an, România se află în a doua jumătate a clasamentului ţărilor din Europa. Putem să o catalogăm drept o ţară săracă în resurse de apă. Două sînt cauzele acestei situaţii. În primul rînd, există o discrepanţă foarte mare în spaţiu. Există zone abundente în apă şi zone în care sărăcia de apă este evidentă. Apoi, distribuţia în timp este neuniformă: există perioade ale anului în care apa este în exces şi creează dezagremente, în schimb, spre sfîrşitul verii şi toată perioada toamnei, apa este foarte puţină. Dacă nu ar exista amenajări hidrotehnice, care să realizeze o regularizare a debitelor, am răbda de sete sau efectul inundaţiilor ar fi deosebit, aşa cum a fost în perioada anilor '70. Deşi la ora actuală consumul s-a redus datorită diminuării activităţii industriale, el a fost, totuşi, anul trecut, de 10.600 hectometri cubi faţă de circa 15.000 în 1989. În regim natural, apele noastre nu pot furniza decît 5.000 de hectometri cubi pe an. Într-o ordine nu neapărat ierarhică, furnizorii de apă brută sînt apele de suprafaţă, cu un potenţial de circa de 20.000 hectometri cubi, apele subterane, cu circa 3.000 hectometri cubi, şi apele Dunării, cu un potenţial de 50.000 hectometri cubi, din care utilizabili cam 20.000. Dunărea are un potenţial foarte mare, din păcate dificil de utilizat. Datorită neuniformităţii în timp şi spaţiu, sîntem obligaţi să realizăm lucrări de irigaţii de mare anvergură, producţiile agricole fiind afectate de costurile cu irigaţiile. Din acest motiv nu putem fi competitivi, de pildă, cu producţiile agricole din Franţa, unde apropierea oceanului face ca nivelul precipitaţiilor să fie cu mult mai mare decît cel de la noi şi să nu aibă foarte mare nevoie de irigaţii. Deşi au fost amenajate pentru irigaţii circa 2.500.000 ha, din păcate, în prezent multe sînt improprii, pentru că instalaţiile au fost descompletate. Va trebui un efort investiţional deosebit de mare pentru a le readuce la capacitatea anterioară, dar trebuie readuse. Avem ca obiectiv de viitor un foarte important canal pentru irigaţii, Siret-Bărăgan. Din păcate, din cei 35 km ai canalului prevăzuţi pentru prima etapă, n-au fost realizaţi decît 5 km, şi aceştia se află într-o stare de degradare avansată din cauza lipsei potenţialului investiţional.

Care sînt principalele acumulări de apă pe care se poate baza acum România?

România are 15 bazine hidrografice de gradul I. Bazinul hidrografic reprezintă o zonă delimitată natural, pe care se formează un curs de apă şi care nu are nici un fel de legătură cu împărţirea administrativă. Aceasta ne-a fost lăsată de Dumnezeu, datorită evoluţiei multimilenare a spaţiului geografic. Astfel, putem inventaria: bazinele rîurilor Mureş, Olt, Argeş, Ialomiţa, Siret, Someş, Prut, Crişuri, Jiu. Se adaugă la acestea spaţiile hidrografice Banat şi Dobrogea. Fiecare bazin are specificul lui şi fiecare gradul lui de amenajare, în funcţie şi de dezvoltarea socio-economică zonală. Un grad dezvoltat de amenajare vom găsi pe Olt şi pe Argeş, un grad mediu pe Mureş şi Someş şi un grad foarte slab de dezvoltare a amenajărilor pe Prut.

Cînd vorbiţi de amenajări, vă referiţi la acumulări pentru consum sau la amenajări împotriva inundaţiilor?

În general, lacurile de acumulare au fost realizate cu folosinţă complexă, pentru a satisface atît necesarul de apă pentru populaţie, industrie, irigaţii şi alte sectoare, cît şi pentru apărarea împotriva inundaţiilor, producerea de energie electrică, agrement, piscicultură. Bineînţeles că prioritară este problema alimentării cu apă a populaţiei. În unele zone, problema apărării împotriva inundaţiilor a fost rezolvată în complex prin lucrări de acumulare a apei şi de îndiguire. Astfel, pe rîul Prut, împreună cu fosta Uniune Sovietică, s-au realizat acumularea Stînca-Costeşti şi un sistem de diguri aval de aceasta.

Nu de mult v-aţi întors din judeţul Bihor, unde au fost nişte inundaţii foarte mari. Pagubele produse acolo s-au datorat lipsei amenajărilor hidrotehnice?

În Bihor, o rupere de nori a cauzat precipitaţii cum nu au mai fost menţionate în ultima sută de ani în registrele hidrologice şi meteorologice ale zonei. Pe o suprafaţă relativ extinsă a căzut o cantitate de precipitaţii cu o intensitate deosebită – 120 de mm/m² la 2 ore. Toată această apă scursă de pe versanţi s-a adunat în Valea Barcăului, în localităţile Suplacu, Marghita şi o serie de alte localităţi mai mici. Indiferent de gradul de echipare a bazinului hidrografic, inundaţiile nu puteau fi evitate, deoarece nu poţi realiza lucrări hidrotehnice pe toate văile pe care în mod normal scurgerea este foarte redusă sau inexistentă în anumite perioade. De obicei, în cazul unor precipitaţii puternice, tocmai aceste văi prezintă pericol de inundaţie, datorită caracterului de torenţialitate. Faptul că precipitaţiile au căzut noaptea practic a făcut imposibilă avertizarea populaţiei.

Un lac de acumulare = bugetul pe 12 ani al Ministerului Apelor

În foarte multe cazuri se spune că inundaţiile de la noi s-au produs din cauza lipsei amenajărilor împotriva inundaţiilor. În actuala situaţie, statul nu pare a vrea sau nu poate să se implice prea mult în realizarea unor astfel de amenajări. Investitorii privaţi nu pot fi cointeresaţi să se implice în astfel de activităţi?

În ceea ce priveşte asigurarea surselor de apă, a barajelor, a lacurilor de acumulare, poate exista un interes privat. Prin folosirea acestora pentru apă potabilă, irigaţii, uzinare în centrale hidroelectrice, poţi să realizezi o perioadă de recuperare a investiţiei de circa 10–12 ani. Nu însă şi cînd e vorba de apărare împotriva inundaţiilor. Nici un investitor privat nu este interesat de o investiţie care să nu se recupereze niciodată. Or, o investiţie de diguri de apărare poate fi apreciată numai prin potenţialele pagube ce pot fi evitate. Aici investiţiile ţin de domeniul public în care se implică statul prin bugetul de stat. Şi acum să deschidem şi dosarul preţului apei. Sigur că, la o primă vedere, omul zice: „cum, domnule, să plătesc apa de ploaie?". Dar apa de ploaie, care reprezintă circa 5.000 hectometri cubi la un necesar de 10.600 hectometri cubi, nu ar ajunge nici pe jumătate din cît avem nevoie. Statul a finanţat o serie de lucrări hidrotehnice, astfel încît în perioadele de secetă să se poată furniza în mod constant apă pentru consumatori, iar în perioadele cu exces de umiditate să se prevină producerea de inundaţii. Toate aceste lucrări au fost făcute cu un efort investiţional considerabil. De pildă, o acumulare de circa 25–40 milioane de metri cubi costă o mie două sute de miliarde. Raportat la bugetul pentru investiţii pe care îl are întreg Ministerul Apelor, Pădurilor şi Protecţiei Mediului (104 miliarde), asta reprezintă bugetul pe 12 ani. Şi atunci, apa are un preţ? Are un preţ datorită acestor lucrări care trebuie întreţinute, exploatate, menţinute la un nivel tehnic, astfel încît să satisfacă scopul pentru care au fost construite. Sigur că apa brută nu este obiectivul comunităţilor umane, pentru că, pînă a ajunge la consumator, ea trebuie tratată. Noi livrăm apa brută la preţul de 75 lei/mc, iar distribuitorul de apă tratată o livrează la 1.150–1.200 lei/mc.

Ce include distribuitorul în preţul de cost?

Include tratamentele chimice şi energia necesară pompării. Şi include propria neglijenţă – anume că lasă ca o reţea de distribuţie să aibă pierderi de circa 40–50%. Aceste pierderi le suportăm noi şi nu este admisibil să plăteşti 18–20 mc de apă, cînd consumul raţional demonstrat este de 5,75 mc de apă pe locuitor şi zi. Pe de altă parte, cînd din neglijenţă lăsăm să ne curgă zile şi săptămîni întregi robinetul de la baie, zicînd: „lată, nu se produc nici un fel de pierderi", asta intră în preţul apei. Puneţi un recipient a cărui capacitate o cunoaşteţi şi veţi vedea că picătura de la robinet înseamnă cel puţin 15–20 litri/zi. Am menţionat deja că apa brută costă 75 lei/mc, iar apa tratată 1.200 lei/mc. Ei bine, şi una şi alta au un preţ sub valoarea reală.

Calitatea apei care ajunge la consumator vă interesează şi pe dv. sau numai pe distribuitor?

MAPPM are în primul rînd responsabilitatea supravegherii calităţii apei brute. Cei 70.000 km cursuri de apă, de care dispune România, pot fi încadraţi funcţie de anumiţi indicatori fizico-chimici şi biologici în 3 categorii de calitate. Datorită însă poluării naturale, la care se adaugă efectele poluării industriale, circa 3.700 km cursuri de apă sînt considerate degradate, improprii pentru consum sau menţinerea vieţii acvatice. Există mari zone din ţară în care apa subterană, pînza freatică este poluată. Este cazul zonelor petroliere şi de prelucrare a petrolului (Valea Prahovei este în top, cu rafinăriile Teleajen şi Brazi), al combinatelor chimice de la Călăraşi, Turnu Măgurele etc. Această poluare este deosebit de nocivă, pentru că, pe de o parte, nu mai avem alternativă la apele de suprafaţă, care sînt în unele zone poluate, iar pe de alta, există riscul ca apele freatice să migreze în straturile inferioare şi să distrugă calitatea în profunzime şi pe o perioadă extrem de lungă. Sigur, există şi metode de depoluare a apelor subterane. Însă sînt extrem de costisitoare şi cu un randament foarte mic. De pildă, în zona Ploieştiului, la Brazi şi Teleajen s-au forat circa 20 de puţuri pentru depoluarea apelor. Fiecare din acestea costă 20.000 dolari şi în cîţiva ani ele vor realiza, într-o zonă foarte limitată, o tratare chimică şi biologică cu enzime care devorează petrolul. Este un lucru complex şi costisitor, dar necesar, pentru că pînza freatică este poluată pînă la niveluri care au ajuns acum la peste 60 m.

Pentru consum se folosesc sursele de apă de la 60 metri sau de la 200?

În funcţie de existenţa acestor surse şi de impactul poluării asupra acestora. Dacă există o localitate în care nu există o agresiune împotriva apelor subterane datorită unei industrii de tip petrolier sau chimic, atunci se foloseşte apă de la 60 de metri. În alte părţi, apa de la 60 de metri este obligatoriu să fie tratată, pentru că nu este o apă în totalitate potabilă.

În unele sate apa din fîntîni se află doar la cîţiva metri. Cine face controlul?

Există un anumit grad de potabilitate, dar nu de 100%. Din acest motiv, în strategia privind gospodărirea apelor s-a inclus obiectivul ca, pînă în anul 2020, 95% din localităţile rurale şi 98% din localităţile urbane să aibă alimentarea cu apă în sistem centralizat. Investiţia este însă deosebit de costisitoare, pentru că pe lîngă reţeaua de distribuţie vom avea nevoie de o reţea de canalizare şi de epurare a apelor uzate. *Legea apelor* din 1996 are prevederi ferme în această privinţă. Nu pot să-i permit omului să-şi introducă apă curentă în casă, dacă nu există şi o reţea de canalizare. Altminteri, cel care aruncă apa uzată de la baie sau de la bucătărie infestează pînza freatică.

Cum interveniţi în momentul în care observaţi că un agent industrial poluează sursele de apă?

Sigur că există foarte multe surse de poluare, punctiforme sau difuze. Sursele potenţiale punctiforme le cunoaştem şi ştim care este gravitatea şi intensitatea acestor poluări. Acestea sînt monitorizate în mod special. Este vorba de industria chimică, petrochimică, de vopsele. Din păcate, este imposibil ca în momentul producerii poluării să putem şi interveni. Este posibilă prevenirea poluării, dar asta înseamnă realizarea de măsuri de către cei care sînt potenţiali poluanţi. Există anumite momente ale anului în care poluarea este foarte puternică. RENEL îşi spală cisternele de depozitare a petrolului, a păcurii în noaptea de Anul Nou sau în timpul sărbătorilor, cînd controalele sînt mai superficiale. I-am prins în iarna asta, i-am amendat şi au spus că este vorba de o poluare accidentală, însă le-am dovedit că nu este o poluare accidentală, ci dimpotrivă, una deliberată.

Pentru poluarea accidentală şi poluarea voită amenzile sînt aceleaşi?

Legea nu-mi permite să fac diferenţa între o poluare accidentală şi una voită. Amenzile sînt aceleaşi şi sînt modice. Noi adoptăm o conduită specială, o conduită preventivă. Nu este important pentru noi să aplicăm amenzi, pentru că în baza acestor amenzi mare lucru nu se poate face. Şi atunci, adoptăm o altă strategie, le oferim un parteneriat, ca, împreună cu soluţiile pe care le propunem noi şi cu posibilităţile lor tehnice, să ajungem la prevenirea poluării. Vreau să mai adaug că nu cei care conduc destinele industriei sînt cei care ne creează probleme, ci oameni care sînt insuficient instruiţi şi care zic: „lasă că merge şi aşa". Asta ţine de educaţie. De aceea, o altă latură a activităţii pe care ne propunem să o desfăşurăm acum este cea privind educaţia. Este mai eficient să sensibilizezi oamenii asupra consecinţelor pe care le are poluarea asupra organismului fiecăruia dintre noi, să le explici că nu trebuie să privim global, ci în mod individual consecinţele poluării.

Copşa Mică – o zonă uitată de Dumnezeu

Ştiţi că în Bucureşti apa potabilă este atît de poluată încît este aproape improprie consumului?

Mi se pare că este o viziune mult prea exagerată. Reţeaua de distribuţie fiind realizată în general din ţeavă de fier cu un grad mare de oxidare, aceasta conduce la producerea de impurităţi ce sînt antrenate de către apă, mai ales în zonele în care livrarea apei se întrerupe între anumite ore. În plus, desele avarii ale reţelei de distribuţie conduc la impurificarea apei. Pe de altă parte, o reţea atît de mare necesită un tratament chimic deosebit, ceea ce presupune că apa care pleacă de la staţia de tratare să fie clorinată suficient, astfel încît să ajungă cu un conţinut de clor acceptabil la capăt de reţea. Aceasta ar însemna că la începutul reţelei, conţinutul în clor să fie de-a dreptul nociv pentru organismul uman. Vor trebui găsite metode moderne de tratare a apei, altele decît aceste metode agresive, cum este clorinarea. Acum se utilizează ca mod de tratare a apei ozonarea. Este un procedeu ecologic, simplu şi deosebit de eficient. Pentru producerea a 10 kg de ozon/h se consumă mai puţin de 2 Kwh, iar cele 10 kg de ozon sînt suficiente pentru tratarea a 60–70 mc de apă. Numai că schimbarea tehnologiilor presupune şi investiţii, şi posibilitatea ca ele să fie făcute în timp util. Deocamdată Bucureştiul foloseşte circa 25 mc/s, iar pentru viitorul imediat nu se prevăd creşteri spectaculoase ale consumului, iar reducerea pierderilor din reţele va conduce implicit la reducerea consumului. Amintind totuşi aceste creşteri, sîntem pregătiţi, prin acumularea Ogrezeni, să facem faţă atît debitului necesar Bucureştiului, cît mai ales continuităţii în alimentarea cu apă, astfel încît iarna să nu se mai producă întreruperi în alimentare.

Ţara noastră nu este, cum am mai spus, foarte bogată în rezerve de apă, dar datorită unui efort investiţional considerabil s-a amenajat circa 40% din potenţialul ţării. Mai avem însă foarte multe „pete albe" în care sînt necesare amenajări fie pentru asigurarea surselor de apă, fie pentru protecţia împotriva inundaţiilor. Două dintre zonele din ţară ne dau bătaie de cap. Una dintre ele este zona Dumbrăveni-Copşa Mică-Mediaş, unde poluarea a atins cote inimaginabile şi unde oamenii nu mai pot folosi apa Tîrnavei, din cauza excesului de poluare. Noi avem creată sursa la acumularea Zetea, dar, din păcate, capacitatea noastră investiţională nu ne mai permite să construim şi un apeduct de circa 150 km care să alimenteze şi acele localităţi. Lucrarea costă circa 100 miliarde de lei. Sîntem în tratative cu cîţiva investitori care s-au declarat interesaţi de asta. În argumentele noastre am adus ideea realizării alimentării cu apă, dar am adus şi un argument de tip emoţional: este vorba de o populaţie de circa o jumătate de milion de oameni care suferă, în afară de poluarea aerului şi a mediului în care trăiesc, de poluarea apei.

A consemnat IULIAN ANGHEL

Valea Jiului: Reportaj acasă

Autoportret de „miner"

Cel ce scrie aceste rînduri s-a născut în familia unui miner şi a trăit pînă la 18 ani în Valea Jiului, printre ortacii tatălui său. Primii parteneri de joacă mi-au fost, desigur, copii de miner. Mai tîrziu, mi-am cîştigat dreptul de a juca fotbal în spatele blocului chiar cu mineri adevăraţi, oameni abia ieşiţi din schimb, maeştri în înjurături şi în tras picioare în fund. Pînă şi filozofie am discutat mai întîi cu prieteni legaţi într-un fel sau altul de mină. N-am simţit, însă, pînă la mineriade, că fac parte dintr-un mediu mineresc.

În timpul primelor mineriade, am fost fericit că minerii „fac ordine" în Bucureşti şi că apără de unii singuri „fragila noastră democraţie". Trăisem laolaltă cu ei frica de a pierde liniştea abia cîştigată şi „atît de scumpă"; m-am simţit mîndru că o ţară întreagă este „salvată" de vecinii mei de bloc. Din Piaţa Universităţii n-am reţinut decît glasul isteric al unei studente şi vocea „piţigăiată" a Doinei Cornea. Am fost şi eu prins în ura colectivă împotriva lui Ion Raţiu sau Radu Câmpeanu şi în dragostea necondiţionată pentru Ion Iliescu. Cînd minerii au răsturnat un guvern, le-am acordat din nou dreptate, pentru că nu li se dădea ceea ce meritau „cu prisosinţă", ceea ce obţinuseră anterior prin luptă de stradă. În orice caz, minerii rămîneau întotdeauna „cei buni" şi prezenţa în mijlocul lor îmi oferea siguranţă, deoarece simţeam că în Valea Jiului exista un comutator de la care se putea oricînd porni o mineriadă. Şi cine ar fi putut să mă convingă atunci de barbaria ideii de mineriadă?

Imediat după grevă

Îmi amintesc toate aceste lucruri într-un tren care mă duce **acasă**. Între timp am înţeles ce înseamnă o mineriadă şi mi-am regăsit un „acasă" pe cît de familiar, pe atît de străin. De data aceasta m-am pregătit, pe deasupra, şi cu ochi de reporter, m-am pregătit **să observ, să văd,** să scriu. Pentru întîia oară mă întorc acasă ca şi cum aş merge în delegaţie, în deplasare – am la mine pix, caiet şi reportofon. Trenul va ajunge în Petroşani puţin după miezul nopţii şi îmi propun să mă întîlnesc în gară nu doar cu tatăl meu, ci şi cu unul dintre inginerii de mină ai Văii Jiului, pe care să-l întreb cum mai merge „şutul".

Regăsesc a doua zi un Petroşani liniştit, acelaşi oraş pe care-l ştiu dintotdeauna – *„locul unde nu se întîmplă nimic"*, cum mi se plînge un fost coleg de liceu, rămas la Universitatea „din deal". Greva tocmai s-a terminat de cîteva zile şi viaţa a reintrat în cursul normal; ziariştii au plecat, poliţiştii şi jandarmii s-au întors la posturile lor obişnuite, trupele anti-tero s-au retras din defileul Jiului. Pagina „202" a apărut din nou în Mersul Trenurilor, după ce ministrul Băsescu încercase o contra-mineriadă la fel de aberantă ca şi mineriadele, de altfel.

În Valea Jiului nu se mai zăreşc decît urmele imponderabile ale grevei minerilor. În primul rînd, e sesizabilă psihologia celui care se ştie studiat, a celui care se simte privit şi prin aceasta important – efect al mediatizării intense a grevei. Observasem lucrul acesta la taximetristul care m-a dus acasă de la gară – n-am mai discutat, ca de obicei, despre vreme, ci mi-a povestit pe un ton elegant, de intervievat, cum minerii şi taximetriştii şi-au format două echipe în mijlocul străzii şi au jucat fotbal, noaptea, în centrul oraşului; cum a zărit, infiltraţi printre mineri, instigatori cu „şalopete" curate; cum patrule mixte de mineri şi poliţişti (iarăşi) au oprit orice tentativă de dezordine...

Tot în raport direct cu mass-media s-a născut şi psihologia victimei – toţi cei de aici simt că au fost nedreptăţiţi de presa centrală: s-a scandat încă din timpul grevei: „Pro Tv-ul mincinos", un redactor de la cotidianul local *Matinal* îmi spune că s-a creat în presă o imagine total eronată a tot ce s-a întîmplat aici; unul dintre minerii de la mina Lonea, ştiind că sînt din Petroşani, îmi spune şi el: *„măcar tu să ţii partea minerilor, că toţi şi-au bătut joc de ei"*.

O altă urmă a grevei, cea mai gravă, o găsesc pe terenurile de joacă ale copiilor: întîlnesc, printre blocuri, un grup de puşti de pînă în 10 ani care scandează cît de tare pot: *„Murim, luptăm, pe Cozma-l apărăm"*.

Minerii

Imediat după ce conflictul din Valea Jiului s-a încheiat, ziariştii s-au întors în Bucureşti – „cei care îl apără pe Cozma", însă, părinţi şi copii, au rămas în continuare în aceeaşi Vale, care, dincolo de deschiderea oferită de o publicitate nedorită, este, în fond, o **regiune izolată**. Izolarea nu este creată doar de munţii superbi din jur, ci şi de opinia publică românească. Se desfăşoară din 1990 încoace, la nivel de opinie publică, un proces moral în care minerul este cel acuzat şi pus la zid. El a ajuns, încet-încet, să se simtă exclus şi privit ca un paria al societăţii româneşti. Izolarea se manifestă sub forma unor cercuri concentrice. Întîi de toate este experienţa zilnică a adîncului, a închisului care stă să cadă pe tine. Ieşind din mină, rămîi într-un alt adînc, te afli în fundul unei văi care dă pentru mulţi dintre cei de aici senzaţia de închisoare, de loc sumbru şi fără perspectivă: cineva chiar îmi spune că se simte ca într-un sanatoriu de bătrîni. Ultimul nivel al claustrofobiei îl constituie sentimentul că Valea Jiului este uitată undeva în subteranele societăţii româneşti.

S-a discutat deja prea mult, de cînd cu mineriadele, despre miner şi despre „esenţa" lui. Există, însă, un personaj unitar numit **miner**? Experienţa minei îşi pune irevocabil amprenta asupra unui om, transformîndu-l în **miner**? Sub aceeaşi „şalopetă" şi aceeaşi cască şi privit la lumina aceluiaşi lămpaş, descoperi **acelaşi** miner? Eu cred că nu. La o privire atentă, îţi dai seama că există o **tipologie variată** a minerului. Pe lîngă varietatea dată de zonele geografice din care minerii provin (există în Valea Jiului moldoveni, olteni, unguri, ardeleni..., fiecare cu obiceiurile şi felurile lor de-a fi),

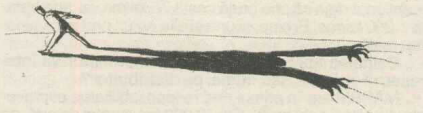

poţi sesiza şi o altă clasificare, dacă nu mai nuanţată, oricum mai interesantă.

Miner este şi proaspătul absolvent de liceu sau de şcoală profesională pe care îl vezi plimbîndu-se aproape în fiecare seară (cînd schimbul îi permite), îmbrăcat elegant, pe strada principală a oraşului. După ce se întunecă şi promenada se încheie, îl găseşti într-o discotecă sau pe o terasă. Tot miner este şi cel care are deja doi sau trei copii şi o nevastă fără serviciu care îi ia în primire tot salariul. Pe acesta îl găseşti la barul de la colţul blocului, îmbrăcat în blugi largi şi decoloraţi, povestindu-şi problemele apărute în abataj. Miner este, în cele din urmă, şi omul serios care munceşte din greu pentru a-şi ţine copilul la facultate, *„ca măcar el să nu fie nevoit să intre în mină"*.

Pe de altă parte, cunosc atît mineri care abia aşteptau, zilele acestea, plecarea în Bucureşti, ca să „taie gîtul bucureştenilor", dar şi mineri care mă întreabă ce cărţi au mai apărut la Humanitas.

Ceea ce au în comun toţi aceştia este cu siguranţă **mina**, lumea aceea nepămînteană şi neverosimilă, lumea îngrozitoare în care *„n-ar trebui să lucreze oameni, ci, poate, doar puşcăriaşi cu pedepse mari"* (un fost miner).

Mina, fără ferestre

Abia după ce ai intrat măcar o dată în mină, devii atent la ceea ce minerii cer şi asculţi mai tăcut glasurile lor. Nu pentru că i-ai înţelege de acum mai bine, dar îţi dai seama că nu-i poţi înţelege îndeajuns, neînsoţindu-i zilnic în adîncul pămîntului.

Recunosc că pînă acum cîteva zile – cînd am intrat prima oară într-o mină din Valea Jiului – nici n-am ştiut măcar că mina **există**. Pentru că am descoperit o diferenţă imensă între experimentul mintal pe care îl făceam atunci cînd vorbeam de mină şi experienţa propriu-zisă a adîncului. Cel puţin două zile după ce am ieşit afară am purtat cu mine imaginea lumii groaznice de acolo şi orice peisaj de la suprafaţă era dublat de ideea că undeva în spatele meu se află **mina,** care mă aşteaptă să mă întorc.

Intrarea în mină am făcut-o oarecum ritualic: atît duba care te duce din oraş la mină cît şi colivia care te coboară sub pămînt te zdruncină, amîndouă, dintr-o parte în alta, ca şi cum te-ar pregăti, prin tulburare, pentru depăşirea unei graniţe. Odată trecută această graniţă şi ajuns jos, într-o încăpere subterană, totuşi luminată, plină de apă şi de fier vechi, descopăr o semnificţie nouă a „norocului bun!" scris pe unul dintre pereţi. Icoana de alături pare aici o rugăciune disperată.

Galeriile, foarte lungi şi pline de apă, sînt nefiresc de sumbre. Dacă e zi de lucru şi transportorul (banda de cauciuc pe care vine cărbunele) funcţionează, zgomotul din galerii este infernal. Sînt porţiuni în galerie atît de joase, încît trebuie să mă strecor pe burtă pentru a trece, uneori trebuie să circul pe ţevile de presiune şi alteori sînt nevoit să trec prin apa care-mi depăşeşte cizmele. Sînt avertizat ca, atunci cînd cobor sau urc pe suitor (scara care face legătura dintre orizonturi), să nu mă sperii de şobolanii care s-ar putea să treacă pe lîngă mine – important e să nu-i bag în seamă.

Camera de abataj, în care totul scîrţîie şi stă să cadă, în care presiunea a îndoit stîlpii de susţinere şi în care plasa de protecţie se lasă din ce în ce mai mult sub apăsarea cărbunilor, este foarte încălzită din cauza cărbunelui încins. Aici se lucrează întotdeauna dezbrăcat, în timp ce în galerii e curent puternic, iar iarna este mai frig decît afară.

Sînt multe lucruri înfricoşătoare de văzut şi, mai ales, de trăit aici, **dedesubt**, chiar dacă femeia de serviciu mă avertizase **deasupra** că *„nu e nimic de văzut în mină, că, în tot cazul, n-are ferestre"*. Într-adevăr, dedesubtul de aici nu are ferestre – nici către lumea de afară, nici către timpul care curge deasupra. Mina aceasta în care mă aflu – ca şi toate celelalte mine din Valea Jiului – pare ruptă de orice prezent: nu m-aş mira dacă aş întîlni cai orbi trăgînd vagoneţi înţepeniţi.

Ferestrele

Cu un secol în urmă, minerii ucideau caii bătrîni din mină punîndu-le explozibil în urechi. Oamenii aceştia, care sînt nevoiţi zilnic să coboare într-o lume arhaică, nu pot să nu aducă cu ei ceva din sălbăticia din adînc. Regresiunea temporală cotidiană – căreia minerul nu-i face faţă decît cu ajutorul băuturii (*„numai băutura te ţine"*) – îşi pune, desigur, amprenta asupra întregii „Văi a Plîngerii" (cum încă i se spunea Văii Jiului în perioada interbelică).

Care sînt, însă, perspectivele care se deschid Văii Jiului? Restructurarea pluteşte aici ca o ameninţare rea, ca un ceva nedefinit şi periculos – cuvîntul „restructurare" a primit deja, în minţile oamenilor, rezonanţe magice. Toată lumea aşteaptă ceva, fără a se şti bine ce. Nesiguranţa sub semnul căreia se desfăşoară viaţa subterană a minerului şi-a găsit un echivalent în teama legată de pierderea locului de muncă. Care sînt variantele reconversiei sociale aici? Turism? Industrie montană? Culesul plantelor medicinale? Este posibilă o schimbare bruscă într-o zonă monoindustrială cum este aceasta? Mai viabil şi mai realist ar fi, poate, un program de lungă durată în care accentul să fie pus pe culturalizare şi la capătul căruia, chiar dacă minele rămîn neînchise, ideea de mineriadă să nu mai fie posibilă.

Cu atît mai mult cu cît oamenii aceştia denumesc lumina zilei *„cel mai frumos orizont"*.

RĂZVAN PAUL

Din numerele viitoare

• *Interviuri cu* **Ákos Birtalan,** *ministrul Turismului,* **Ulm Spineanu,** *ministrul Reformei,* **Cătălina Buzoianu,** *regizor*

• *Cronici politice:* **Neculai Constantin Munteanu** *şi* **Şerban Orescu**

• **Nicolae Filipescu:** *„Dezvoltarea economică: cum o duc vecinii?"* • **Gabriela Adameşteanu:** *„Călătorind prin Europa, cu viză, fără viză"* • **Sanda Golopenţia:** *„Vieţi divizate"* şi *„Sumbru şi dezarmat monade"* (recenzii) • **Dan Radu Grigore:** *„Ambiguităţi profitabile"* • **Constantin Abăluţă:** *„Imaginea compactată"* • **Erwin Kessler:** *Brâncuşi, Piano, piano* • **Andrei Codrescu:** *„A face artă din cortina tocată"* • **Radu Negruţiu:** *„Homo faillibilis"* • **Constantin Olariu:** *„Exerciţii de luciditate"* • **Monica Săvulescu, Camil Fuchs:** *„Identitatea iudaică la generaţia de după cel de-al doilea război mondial în Olanda şi România"* • **Noni Cristea** *despre reforma Televiziunii* • **N. Rădulescu Dobrogea:** *„Zgomotoşii din Bucureşti"* •

LANSARE DE CARTE

O operă de vindecare

SMARANDA VULTUR – Istorie trăită, istorie povestită. Deportarea în Bărăgan 1951–1956, editura Amarcord

În cadrul serilor Humanitas, la Librăria din fundul curții a avut loc, la 26 iunie, lansarea cărții *Istorie trăită, istorie povestită. Deportarea în Bărăgan 1951–1956*, semnată de Smaranda Vultur. Volumul reprezintă o contribuție inedită la analizarea convulsiilor societății din perioada imediat următoare instaurării dictaturii comuniste în România. În paginile sale sînt reproduse mărturii, înregistrate pe casete audio în anii 1991–1996, ale celor care au fost deportați în urmă cu aproape cinci decenii în Bărăgan. Despre noua apariție editorială au vorbit Ana Blandiana, Romulus Rusan, prof. univ. Neagu Djuvara și prof. univ. Vintilă Mihăilescu.

De la genocid la clasicid

NEAGU DJUVARA: Cartea Smarandei Vultur nu e o simplă înregistrare a unor mărturii, ci o încercare de sociologie a istoriei. Este o necesitate absolută să facem cunoscut opiniei publice ce a însemnat efortul comuniștilor de a modifica în adîncime structura societății românești. S-a pornit, în fond, de la o cerință a lui Lenin, care a fost urmărită la noi punct cu punct: ca să poți implanta comunismul (utopia lui nebună) trebuia să distrugi tot ce depășea o anume mediocritate. La noi nu a fost genocid, pentru că genocid înseamnă să omori etnia altuia, cum au făcut nemții cu evreii sau turcii cu armenii. La noi a fost o ucidere în interior. Dacă s-ar putea inventa un cuvînt, am spune că a fost un **clasicid**, nu un genocid, a fost uciderea unei clase. O clasă socială întreagă a fost nimicită la Canal sau în închisori, ori silită la emigrație. Meritul Smarandei Vultur este că arată cum această decapitare a clasei aflate deasupra mediocrității s-a realizat și la sate.

Atîta vreme cît poporul nostru nu va fi conștient de crimele care s-au petrecut timp de 40 de ani, nu se poate vindeca. Opere ca Memorialul de la Sighet și o carte ca a Smarandei Vultur sînt opere de vindecare națională. Pentru că, dacă nu avem curajul să ne asumăm ceea ce s-a întîmplat, nu ne vom vindeca niciodată. Mi s-a părut îngrozitor, pentru consecințele în viitor, un fapt pe care mi l-a povestit acum 3–4 ani Smaranda Vultur. Continuînd ancheta la generația a doua, la copiii deportaților, a aflat că unii au ajuns medici, unul dintre ei chiar ministru, și acesta i-a spus: *„A fost foarte trist și dureros pentru părinții noștri, dar, dacă nu se întîmpla așa, eu n-aș fi medic azi"*. Nu este adevărat. Societatea noastră dinainte de 1947 nu era o societate închisă. Comuniștii mint cînd pretind că numai de atunci s-a realizat o adevărată egalitate în selecționarea valorilor, că nu ar fi existat în vremea de dinainte o selecție naturală, normală, pentru ca lumea care avea calități să poată sări, din punct de vedere social, de la o situație la alta.

Mărturisirea are funcție de *catharsis*

ROMULUS RUSAN: ***Istorie trăită, istorie povestită...*** este înregistrarea mărturiilor acelor persoane care nu au posibilitatea, menirea sau vocația de a-și povesti singure, în scris, întîmplările vieții. Lucrarea Smarandei Vultur dă o perspectivă perioadei 1951–1956, completînd mărturiile individuale ale unor oameni care au suportat istoria, individual sau în grup, dar au reușit și să mărturisească în scris această experiență. Ceea ce frapează în carte este autenticitatea. Istoria orală își propune să păstreze pînă la ultima nuanță autenticitatea vieții. Smaranda Vultur reconstituie drama celor cîteva zeci de mii de oameni care au fost deportați din zona Dunării (din Banat, Caraș-Severin și Mehedinți) în așezări, pe care ei și le-au creat singuri, în Bărăgan, în partea Brăilei. Cred că fraza pe care Smaranda Vultur o subliniază la un moment dat, și anume că mărturisirea are un caracter tămăduitor, o funcție de *catharsis*, vindecătoare, prin care omul își lămurește trecutul și în același timp se izbăvește de el, este bine a fi reținută. Este vorba nu numai de cei peste 170 de subiecți ai cărții, ci de o întreagă generație, pe care, chiar amnistia din 1964, a sortit-o să rămînă necunoscută. Ei sînt în general țărani. Ce a făcut Smaranda Vultur este, de fapt, o „arheologie" în limbă, în mentalități, în relațiile dintre oameni, în obiceiuri, în starea satelor, a provinciilor, în economie chiar. Dar ceea ce asigură cărții un caracter științific este faptul că a relaționat toate aceste mărturii, le-a așezat într-o structură serioasă, cu trimiteri de la un om la altul, de la ceea ce spune un om dintr-o anumită zonă la ceea ce spune un altul din altă zonă. De la o profesie la altă profesie, de la o problematică la alta. Această *saga* a țăranilor bănățeni și mehedinteni este acum clasificată.

ANA BLANDIANA: Ideea de înaintemergător pe care o reprezintă Smaranda Vultur pentru noi este dovedită de faptul că pe urmele ei a fost înființat un întreg departament, în care zeci de studenți fac înregistrări și salvează memoria foștilor deținuți politici – o generație în curs de dispariție. Ea a făcut această cercetare înainte ca volumul să fie alcătuit, înregistrările existau, sute sau mii de ore de înregistrări cu acești oameni. Metoda, despre care teoretic auzisem că a fost inventată de cercetători de la Londra, o avea ca singură reprezentantă la noi pe Smaranda Vultur.

VINTILĂ MIHĂILESCU: Lucrarea Smarandei Vultur nu este o simplă carte de mărturii, ci una de istorie orală, fapt ce presupune un alt gen de privire asupra mărturiilor înseși. Ceea ce găsim în această carte sînt relatări ale unor oameni, fără intervenția în text a cuiva care să interpreteze, să ia poziție. Povestesc oamenii care au trăit aceste lucruri așa cum le-au trăit. Prin această detașare (proprie celui care face istorie orală și care respectă faptele din punct de vedere științific, moral, dar și estetic), ele capătă mai multă putere de convingere decît dacă ele ar fi inserate într-un text argumentativ, explicativ. Pe de altă parte, Smaranda Vultur nu uită că acestea sînt povești dramatice, dureroase, iar povestea are și o valoare de *catharsis*.

*Smaranda Vultur împreună cu familia Ciomârtan, în cursul înregistrărilor făcute la **Fundata**, în 1994*

O carte a proiectelor de trecut

SMARANDA VULTUR: În 1992 am fost prima oară în Bărăgan, după ce realizasem o primă parte din înregistrări – în număr mai mare decît materialul pe care îl cuprinde cartea. Am fost frapată că, în timp ce în Banat și Mehedinți exista o mare dorință de a povesti și o necenzurare totală în raport cu interdicția de a vorbi despre aceste lucruri, în Bărăgan exista o mare reticență din partea celor care participaseră doar ca martori la întîmplări. Sigur că existau acolo și o parte din foștii deținuți politici care nu s-au mai întors în Banat. Aceste sate, care s-au golit de bănățeni, de olteni, au fost ocupate de deținuți politici ieșiți din închisori, care au stat acolo în carantină, 2–4–7 ani, pînă în '64, cînd au fost șterse de pe suprafața pămîntului, cu excepția a două dintre ele. Am făcut recent o experiență cu un grup de studenți care au lucrat anul acesta; ei au mers și au interpelat unele persoane pe care eu le-am intervievat acum cîțiva ani, și am observat că povestea s-a schimbat foarte mult. Față de ei, fiindcă erau studenți, povestirile au căpătat o latură „educativă". S-a schimbat povestea și pentru că, între timp, televiziunea, ziarele, oamenii care au vorbit în diverse situații publice au contribuit la construirea memoriei acestui eveniment, și o parte din lucrurile acestea au fost preluate și apar în povestire. În carte este reprezentată, în primul rînd, generația celor care erau adulți în momentul deportării, persoane care azi au peste 65 de ani. Povestea lor este diferită de povestea copiilor lor, care cunosc o parte din lucruri direct (atunci erau însă foarte mici), iar o parte, din povestirile părinților – o poveste construită din povestiri. În 1994, cînd m-am întors în Bărăgan, acolo unde a existat un „sat nou" (cum se numeau acele sate), am făcut niște înregistrări, cu un veterinar care participase la instalarea deportaților în Bărăgan și care știa multe. El avea un discurs mult mai politizat decît al celor care au suferit acele evenimente. Lucrul acesta ține de mentalitate, de momentul cînd a fost făcută înregistrarea, patruzeci și ceva de ani mai tîrziu. Atunci am vrut să mă duc pe cîmp, pe locul unde a fost satul acesta „nou", dar o ploaie torențială și graba m-au împiedicat. Am apucat să întreb diverse persoane pe care le-am întîlnit ce se mai vede din „satul nou". Răspunsurile se puteau grupa în două categorii. Unii au spus că degeaba merg, că *„așa cum crește iarba uitării, s-a șters totul și nu veți mai vedea nimic"*. Alții mi-au zis: *„Mergeți acolo pe cîmp să vedeți că nici acum nu crește iarba, de cît au plîns bănățenii"*. Două răspunsuri contradictorii, care mi-au arătat că acel loc începe să devină un fel de loc mitologic. Mi-am spus (asta se petrecea prin '93–'94) că ceea ce voi face cu cartea mea va fi să circumscriu acest loc din memorie, loc ce nu mai există în realitate și pe care povestirile îl vor reconstrui după un model intuitiv, denumit de Ana Blandiana „Proiect de trecut", după titlul uneia din nuvelele sale despre deportarea în Bărăgan. Mi-am dat seama că ceea ce voi reuși să surprind în carte sînt niște „proiecte de trecut", așa cum apar ele în perioada în care am făcut înregistrările, determinate de faptul că eu am fost cea care a făcut cercetarea, că m-am dus cu anumite așteptări, pe care le-am declarat, și legate și de faptul că, în general, am cerut oamenilor să-mi povestească întreaga viață. Din cauza aceasta, cartea este una de poveste a vieții, nu numai una de mărturie despre Bărăgan. Este o carte despre destinul unor oameni și al unor colectivități în perioada în care au avut loc aceste evenimente. Faptul că evenimentul respectiv este inclus într-o poveste a vieții determină într-un fel sensurile care sînt atribuite acestuia. Pentru că, în mare parte, cartea nu este numai cartea unei răni, cum zicea Blaga, *„prin vremi și ani primite"*, ci și cartea unei încercări de vindecare. Aproape toți interlocutorii mei se consideră niște victorioși, pentru că întreaga lor existență ulterioară deportării s-a construit ca o împotrivire la această culpabilizare care le-a fost nejust lipită pe viață, ca o etichetă. Încontinuu, acești oameni se apără de acuzația de vinovăție, deși era clar că, atunci cînd m-am dus să înregistrez, ideea că eu nu ader la această acuzație era implicită.

Fantasticul ca realitate

Pornind de la un episod pomenit în prefața cărții, mi-am spus că povestirea îl tămăduiește și pe cel care povestește, dar și pe cel care ascultă. Încercarea mea de a face cartea a fost una de a-i ajuta pe oameni pentru ca, povestind, în primul rînd să poată povesti despre ei, deoarece țăranii rar ajung să povestească despre ei. În general, ei sînt obiect de studiu și nu subiecți ai discursurilor lor. Am vrut să-i las să vorbească așa cum vor ei, fără să intervin. În al doilea rînd, mi-am dat seama că aceste povestiri îl tămăduiesc și pe cel care ascultă.

Cartea reprezintă și o pregătire a materialului pentru cercetare. Am vrut să fac un studiu despre cum se văd bănățenii pe ei înșiși și cum îi văd pe ceilalți. Am încercat să fac și un instrument de lucru util pentru sociologi, precum și o antologie verbală. Povestirile nu sînt puse la întîmplare, există un contrast între cele ale unor intelectuali și cele ale țăranilor, deloc lipsite de expresivitate și cu nimic mai prejos. Uneori sînt pagini de literatură care, lăsate în masa aceasta, sînt mai bine puse în relief decît dacă le-aș fi scos de acolo și le-aș fi prezentat antologic.

ANA BLANDIANA: Eu am publicat în 1982 o nuvelă despre deportări în Bărăgan. Nici eu și nici familia mea n-am trăit o asemenea întîmplare. Am auzit, ca pe o poveste fantastică, povestea unei nunți deportată în întregime. Era o nuntă într-un sat din Banat: s-au oprit mașinile în față, i-au băgat pe toți înăuntru și i-au dus în Bărăgan. De la această întîmplare fantastică eu am scris o povestire fantastică. În momentul în care am citit cartea Smarandei Vultur mi-am dat seama de un lucru extraordinar. Între timp, nuvela mea fusese tradusă în nenumărate limbi, dar cei care o traduceau o făceau ca și cînd n-ar fi fost în ea nimic fantastic, ca și cum ar fi fost vorba de o mărturie despre cé se petrecea în România. Eu întotdeauna am avut sentimentul că s-ar putea să fie o confuzie de planuri. Cartea Smarandei Vultur, care are exact aceeași temă, este în egală măsură o carte de știință, pentru că e făcută atît de riguros, dar are și valoare literară, pentru că personajele respective trăiesc, ca și cînd ar fi fost create de un mare scriitor, deși ea a folosit mijloace științifice. Faptul că textul ei verifică un vis rău este pentru mine ceva nemaipomenit, îi sînt recunoscătoare pentru că e ca și cum ar fi scris-o pentru mine.

Pagină realizată de ALIC MÎRZA

DAN PAVEL

Intelectualii şi cultura politică radicală

La Columbia University Press, din New York, a apărut recent o substanţială antologie a textelor politice publicate în *Partisan Review*, una dintre cele mai influente reviste literar-culturale americane din secolul XX. Volumul (editat de Edith Kurzweil) ***A Partisan Century. Political Writings from Partisan Review*** prezintă pentru cultura română un interes aparte, din două motive. În primul rînd, deoarece antologia începe cu un faimos text al lui André Gide, din 1937, „Second Thoughts on the URSS", şi se încheie cu eseul „Romania's Mystical Revolutionaries", publicat în 1994 de către Vladimir Tismăneanu, cunoscutul *political scientist* american de origine română. Prezenţa unui român într-o selectă antologie (care îi mai cuprinde pe Andrei Sakharov, Daniel Bell, Leon Trotki, Norman Mailer, Raymond Aron, Hannah Arendt, Ralf Dahrendorf, Sidney Hook, Walter Laquer, C. Wright Mills, Hans Morgenthau, Irving Howe, Susan Sontag, George Orwell etc.) reprezintă un fapt îmbucurător.

În al doilea rînd, textul în sine reprezintă un punct de reper pentru dezbaterile de idei din lumea postcomunistă est-europeană, care încearcă să evalueze modul în care intelectuali de marcă au contribuit la legitimarea celor două totalitarisme, comunist şi fascist. Chiar şi modul în care antologia este construită conţine în sine o anumită provocare intelectuală şi morală: în timp ce textul lui André Gide marca definitiva renunţare din partea autorului francez la simpatiile comuniste, în urma unei şocante vizite în URSS, eseul lui Vladimir Tismăneanu reia discuţia cu profundul ataşament al unor faimoşi intelectuali români (mai tîrziu emigranţi în democraţiile liberal occidentale) pentru legionarism. Dar înainte de a continua, cîteva rînduri despre antologie şi despre revista *Partisan Review*.

Înfiinţată în 1934 de către William Phillips şi Philip Rahv, *Partisan Review* grupa în jurul ei intelectuali din cadrul Clubului „John Reed", aflat sub umbrela Partidului Comunist din SUA. Nemulţumit de libertatea pe care şi-o luaseră membrii clubului de a discuta despre orice subiect, Cominternul a dat ordin de desfiinţare a Clubului „John Reed" – într-o perioadă cînd în URSS aveau loc „marile epurări" – revista a devenit anticomunistă. Modul critic în care a discutat de-a lungul anilor problemele precum represiunea sovietică şi caracterul totalitar al comunismului, cel de-al doilea război mondial, noile radicalisme, războiul din Vietnam, diferitele nuanţe ale conservatorismului au făcut ca *Partisan Review* să fie în permanenţă atacată şi de către stînga, şi de dreapta. După cum arăta Edith Kurzweil, actuala editoare a revistei, *Partisan Review* s-a situat mereu *„la dreapta stîngii şi la stînga dreptei"*, fiind, simultan, anticomunistă şi antifascistă. În afară de textele politice, revista publica poezie şi proză, critică literară şi de artă, fiind în acelaşi timp un „barometru politic" şi o promotoare a modernismului şi experimentului artistic. Din interminabila listă de colaboratori pot fi citaţi T.S. Eliot, Hans Arp, Max Brod, John Dos Passos, Victor Sèrge, Ignazio Silone, Gertrude Stein, Paul Klee, Saul Bellow, Arthur Koestler, Czeslaw Milosz, Ralph Ellison, Norman Mailer, Doris Lessing, Leszek Kolakowski, Jan Kavan.

Volumul editat de Edith Kurzweil cuprinde scrieri care la data apariţiei lor reprezentau sfidări sau erezii faţă de tendinţele la modă ale opiniei politice faţă de tentativele de instaurare a unor dictaturi culturale sau a unor dogme politice şi axiologice, fiind o mărturie vie a spectaculoaselor schimbări de direcţie ale curentelor culturale şi politice ale acestui secol. În raport cu acestea, poziţiile personale lucide ale intelectualilor critici, principiile şi valorile enunţate de ei au reprezentat pînă la urmă un sistem moral de referinţă. Cine citeşte antologia textelor politice publicate de *Partisan Review* de-a lungul a şase decenii are şansa de a recupera prin înţelegere, chiar dacă cu întîrziere, măcar o parte din marile dezbateri în care intelectualii acestui secol s-au angajat, dezbateri la care intelectualii est-europeni au fost excluşi, din pricina Cortinei de Fier ridicate de regimul totalitar.

Eseul lui Vladimir Tismăneanu, „Romania's Mystical Revolutionaries", nu îşi găsea un loc mai bun decît într-o revistă care, de-a lungul anilor, a publicat dezbateri pe teme precum polemica Sartre-Camus privind comunismul, locul conservatorismului şi ridicalismului în societăţile occidentale postmoderne şi postideologice, legătura dintre Holocaust şi conflictul arabo-israelian, poziţia elitelor intelectuale occidentale faţă de Războiul Rece, impactul dreptei radicale asupra democraţiei americane etc. Autorul se concentrează asupra modului în care a fost posibil ca reprezentanţii cei mai străluciţi ai „generaţiei de la 1927" (Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica), inspiraţi de *„un guru intelectual cu pretenţii creştine şi influenţă mefistofelică"* (Nae Ionescu), au făcut pactul cu cele mai întunecate forţe ale acestui secol şi nu s-au angajat niciodată în mod serios într-o discuţie cu privire la clarificarea propriului trecut. Împăcarea cu sine, reconcilierea cu trecutul sînt procese morale cruciale pentru societate, la fel de importante precum reconcilierea româno-maghiară, garantarea proprietăţii private (laolaltă cu restituirea tuturor proprietăţilor), respectarea drepturilor individuale.

După cum demonstrează Vladimir Tismăneanu, exorcizarea răului cauzat de totalitarismul comunist nu trebuie făcută prin transformarea în repere morale a intelectualilor legionari, propagandiştii celuilalt totalitarism, de dreapta. Apropierea de valorile democraţiei liberale este îngreunată de orice întîrziere într-o admiraţie necondiţionată faţă de înaintaşii radicali, chiar dacă ei se numesc Eminescu sau Cioran. Iar dacă nici Eliade, nici Cioran, nici Noica nu au oferit o explicaţie mulţumitoare cu privire la simpatiile lor de tinereţe, este rolul intelectualilor critici şi al discipolilor acestora de a încerca un asemenea demers. Din această perspectivă, Vladimir Tismăneanu pune la îndoială modul în care Gabriel Liiceanu, în eseul său despre tînărul Cioran din volumul ***Cearta cu filozofia***, îşi înfăţişează idolul fără a pune în discuţie ataşamentul faţă de o mişcare totalitară. La fel, reeditarea ***Schimbării la faţă a României*** – pe care o consideră *„unul din principalele manifeste ale fascismului european, în versiunea sa «naţional bolşevică»"* – prin procedeul eliminării pasajelor scandaloase despre evrei şi maghiari i se pare politologului american cel puţin dubioasă. Tot aşa, reeditarea necritică de către Dan Zamfirescu (pe baza motivaţiei că nici o altă carte nu ar fi fost mai necesară în vederea reevaluării culturii naţionale a românilor) a volumului ***Roza vînturilor***, de Nae Ionescu, cu o postfaţă de Mircea Eliade, fără a readuce în discuţia publică semnificaţia istorică a legionarismului şi a fascismului european, este considerată de către Vladimir Tismăneanu *„un gest dăunător pentru minţile şi sufletele tinerilor români"*.

Pînă cînd textul lui Vladimir Tismăneanu va fi tradus şi pînă la dezbaterile deschise ce vor avea loc cu privire la semnificaţia profundului ataşament al unei părţi a elitei intelectuale la totalitarismul de dreapta, care l-a premers pe cel comunist, să ne mulţumim cu eseul în engleză şi cu gîndul că americanilor li s-a părut una din problemele culturii politice româneşti suficient de importantă pentru a include textul într-o antologie prestigioasă.

Grupul pentru Dialog Social are plăcerea
să vă invite marţi 15 iulie 1997, ora 17.00,
la o întîlnire cu Excelenţa Sa,
Domnul Ambasador al Suediei,
RAGNAR ANGEBY,
cu prilejul încheierii misiunii sale
diplomatice în România.

ASCULTĂ BBC
PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREŞTI LA
UNIPLUS Radio
69.8

Mass-media şi libertatea de exprimare

Chiar şi în ţările cu o îndelungată tradiţie democratică, accesul la informaţie şi libertatea de exprimare nu sînt bunuri definitiv cîştigate, ci ele sînt obiectul unei lupte de zi cu zi. Respectarea acestor drepturi, ce fac parte din drepturile fundamentale ale omului şi sînt stipulate în documente internaţionale (*Declaraţia universală a drepturilor omului, Rezoluţia Adunării Generale a ONU 59/1946, Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, Convenţia europeană a drepturilor omului* etc.), este în permanenţă monitorizată de către organizaţiile pentru apărarea drepturilor omului.

Mass-media şi libertatea de exprimare. ***Ghidul jurnalistului*** este un volum realizat de Articolul XIX – Centrul Internaţional Împotriva Cenzurii, organizaţie internaţională cu sediul la Londra, în colaborare cu Comitetul Helsinki Român şi Centrul pentru Jurnalism Independent din Bucureşti. Ghidul, publicat în limba română, are ca scop să pună la dispoziţia tuturor celor interesaţi, în principal mass-media, informaţii cu privire la dreptul la informaţie şi liberă exprimare. Realizatorii ghidului sînt de părere că dacă aceste informaţii ar fi fost cunoscute de către ziarişti, ei ar fi avut şanse mult mai mari să convingă clasa politică şi Justiţia să respecte aceste drepturi fundamentale şi multe din procesele intentate după decembrie 1989 ziariştilor nu ar mai fi avut loc.

Cu ocazia lansării volumului (vineri 11 iulie 1997), s-a insistat asupra necesităţii ca informaţia să nu mai fie privită ca un monopol al oficialităţilor, pentru că ea este un bun public, al tuturor. Interzicerea accesului la unele informaţii, pe motiv că ele constituie secrete de stat, ar trebui argumentată de către autoritatea care ia o astfel de decizie, iar decizia respectivă ar trebui să poată fi atacată în Justiţie. De aici, necesitatea unei legi a accesului la informaţie care să oblige autorităţile să furnizeze informaţii fără nici un fel de restricţii sau discriminări şi să răspundă în faţa Justiţiei în cazul unui refuz. **(O. A.)**

MAGDA CÂRNECI

Jurnal parizian

Din magma culturală pariziană a ultimei luni, nu voi alege pentru aceste notaţii fugare decît scurte informaţii referitoare la români şi la cultura română, pe care le-am găsit în cele mai diverse locuri şi pe cele mai diverse canale mediatice. Mă întreb de ce-o fac. Din „patriotism" mai mult sau mai puţin automat, din conformism irepresibil faţă de „cultura mamă"?! Îmi spun că o fac finalmente dintr-un fel de datorie: de la Fundoianu încoace, genul acesta ar fi trebuit practicat cu mai multă consecvenţă; or, de şapte ani, aproape nimic, cu excepţia comentariilor Monicăi Lovinescu şi ale lui Virgil Ierunca la cîteva cărţi importante. E adevărat că se circulă mult mai mult ca înainte; e adevărat că radioul, televiziunea, periodicele franceze par că ne asaltează; şi totuşi, cum să sesizezi modul real în care „elementul românesc" circulă în interiorul unei mari şi cosmopolite culturi? Hazardul întîlnirilor şi lecturilor îşi are aici rolul său sugestiv. E şi acesta un fel de a pune – pentru tine însuţi şi pentru alţii – mici repere în haos.

„Subiecte româneşti" în principalele cotidiane pariziene

Constat cu surprindere că, de la mijlocul lui mai încoace, aproape că nu există supliment cultural săptămînal al principalelor cotidiane pariziene care să nu conţină cronici şi referinţe la „subiecte româneşti".

În *Libération* dau peste o analiză favorabilă a romanului ***Patul lui Procust*** de Camil Petrescu, tradus în franceză de Jean-Louis Courriol şi apărut sub titlul ***Madame T***, la editura Jacqueline Chambon. E o reeditare, după prima ediţie din 1990. Tot într-un număr din *Libération* citesc articolul „Istrati, roumain roulant" de Marc Semo, scris cu ocazia publicării la Gallimard a două volume de proză ale lui Panait Istrati: nici excelenţa scriiturii în franceză, nici luciditatea dezangajării faţă de un sovietism de primă instanţă şi nici românitatea lui Istrati nu sînt trecute cu vederea de cronicar. Reeditate în colecţia „Folio", de mare circulaţie, prozele lui Istrati îşi demonstrează astfel „valoarea de circulaţie" şi viabilitatea.

În *Le Monde*, citesc două cronici la două cărţi cumva apropiate: „Chroniques des années égarées. Récit autobiographique" de Serge Moscovici, apărută la editura Stock, şi „Conservation à Jassy" de Pierre Pachet, apărută la editura Maurice Nadeau. Ambele reconstituie o Românie interbelică tulbure, supusă tentaţiei antisemite, temă care pare să fie în ultima vreme în atenţia mai susţinută a intelectualilor francezi evrei cu rădăcini româneşti, care, după căderea regimului Ceauşescu, au găsit şi curajul, şi oportunitatea, şi sursele documentare necesare pentru a-şi interoga condiţia şi a aduce în conştiinţa occidentală o porţiune de istorie românească încă prea puţin cunoscută, chiar dacă această reconstituire nu se întinde, deocamdată, şi asupra perioadei comuniste.

Cioran – un nou moment fierbinte

Dar în presa curentă e în primul rînd vorba despre un nou moment fierbinte Cioran, declanşat de cartea lui Patrice Bollon, ***Cioran l'hérétique***, apărută la Gallimard. *Le Monde*, *Libération*, *L'Express*, *Figaro* publică luări de poziţie faţă de scandalul declanşat de revelarea anilor românești şi a perioadei germane din tinereţea lui Cioran, din care nu lipsesc unele accente antisemite şi pronaziste, pe care Cioran le-ar fi „disimulat" ulterior şi le-ar fi dezavuat la bătrîneţe numai „din vîrful buzelor". O mostră a pasiunilor declanşate de carte am avut-o deschizînd din întîmplare Radio France Culture şi căzînd peste o discuţie înfierbîntată între apărători şi denigratori ai *„marelui stilist al limbii franceze"*: discuţie care mi-a amintit destul de tare de posteritatea furtunoasă a lui Eliade, atacat şi el în chiar substanţa operei sale nu prin argumente ţinînd de domeniul strict de competenţă al istoriei religiilor, ci prin mărturii ale scurtei sale angajări politice de extremă-dreaptă, din tinereţe.

În fapt, cartea lui P. Bollon e scrisă de un admirator atent la nuanţe, care reconstituie anii de formaţie ai lui Cioran punîndu-i în complexul context socio-politic şi în climatul psihologic al epocii, dar care pare că, din probitate, nu poate să treacă sub tăcere unele aspecte „apăsătoare" ale idolului său. Bollon se ţine departe de polemică în cartea sa, dar provoacă polemica, cum observă Angelo Rinaldi într-un articol din *L'Express*, în care îl atacă spiritual, dar nemilos pe Bernard-Henri Lévi pentru încercarea acestuia (şi a grupării pe care o reprezintă) de a *„provoca moartea civilă a unui mare spirit, care nu a fost nici Céline, nici Pound, nici Heidegger"*.

Cel mai echilibrat *compte rendu* al întregii polemici Cioran I-am găsit în *Figaro littéraire*, sub semnătura lui Philippe Cusin. Acesta aminteşte articolul vitriolant al lui Jean-Paul Enthoven, „A doua moarte a lui Cioran", apărut în *Le Point* în aprilie, urmat de „Bloc-notes"-ul lui B.-H.-Lévy, la care face aluzie şi A. Rinaldi mai sus, publicat în *Le Messager européen* (revistă care, în numărul său 9, publicase de altfel un text inedit al lui Cioran, în formă de retractare). Polemica pariziană pro sau contra Cioran aminteşte de cea din jurul lui Heidegger, de acum cîţiva ani, prin aporiile pe care le suscită: există o legătură directă între calitatea operei şi prestaţia politică a autorului? un angajament politic defectuos anulează – mai ales post-mortem – un autor şi o operă pînă atunci importanţi? există erori politice de tinereţe scuzabile (comuniste, de pildă) şi altele inexcuzabile (pro-fasciste)? Philippe Cusin citează în articolul său poziţii diverse şi nuanţate ale lumii culturale pariziene. Cea a sociologului şi filozofului Edgar Morin, celebru şi pentru ***Autocritica*** tinereţii sale staliniene, care, tot în *Figaro littéraire*, afirmă dreptul lui Cioran de a fi iertat de trecutul său fascist, dacă atîtor intelectuali francezi cunoscuţi li s-a trecut cu vederea recentul şi combativul lor angajament comunist. Sau poziţia filozofului André Comte-Sponville, fost membru al Partidului Comunist Francez, care şi el recunoaşte dreptul unui intelectual de a se schimba, de a evolua, ca şi dreptul de nu a fi condamnat pentru un trecut pe care, în ocurenţă, l-a retractat, aşa cum a fost cazul cu Cioran, spre deosebire de Céline sau de Heidegger. Despre nivelul diferit la care se situează operele spiritului faţă de opiniile politice, vorbeşte şi istoricul François Furet, şi el fost membru al PCF şi autor al unor celebre cărţi de analiză lucidă a comunismului. Furet aminteşte de mari nume ale culturii franceze care au avut opinii politice discutabile şi care şi-au schimbat angajamentul politic de-a lungul vieţii, trecînd dintr-o extremă în alta a spectrului politic: pentru secolul 19, La Mennais, Hugo, Lamartine, Peguy etc. Furet mai aduce în joc şi un argument de bun-simţ, acela că intelectualii din prima jumătate a secolului care au avut slăbiciuni perttru fascism dintr-o revoltă faţă de tensiunile insuportabile ale societăţii capitaliste în expansiune nu aveau cum să prevadă deraierile criminale ale unor regimuri care au reprezentat, în epocă, o speranţă pentru multe milioane de oameni.

A adopta o poziţie *politically correct*, de conformism faţă de clişeele politice dominante (uneori pînă la terorism) ale momentului, reprezintă un pericol şi pentru politologul Lucien Sfez, care recunoaşte că toleranţa faţă de ideea de nazism nu trebuie admisă, avînd în vedere pericolul pe care-l reprezintă în Franţa succesul Frontului Naţional, un partid de extremă-dreaptă; dar că nu poţi condamna orice angajare de stînga sau de dreapta de tinereţe, părăsită ulterior, pentru că atunci ar trebui să-i condamni pe toţi liceenii francezi de ieri şi de azi, foarte politizaţi. Aceasta e în esenţă şi opinia lui Alain Etchegoyen, responsabilul emisiunii de televiziune „Grain de philo" (Bob de filozofie), care mai subliniază că Cioran şi-a manifestat căinţa chiar prin pesimismul profund al scrierilor sale şi prin tăcerea, izolarea în care a trăit pînă aproape de sfîrşit, spre deosebire de staliniştii francezi „căiţi", care-şi păstrează aroganţa şi cultivă indiscreţia mediatică.

Mă opresc cu citarea şi cu exemplele aici. Polemica în jurul cărţii lui P. Bollon, previzibilă ca tot ce atinge numele lui Cioran de la moartea acestuia, a antrenat multe luări de poziţie tocmai pentru că, prin prisma cazului lui Cioran, mulţi intelectuali francezi, nu doar cei cu un angajament comunist mai mult sau mai puţin recent, mai mult sau mai puţin lucid analizat ori dezavuat, sînt obligaţi din nou să compare „ideea comunistă" cu „ideea fascistă", ceea ce nu e nici uşor, nici confortabil, şi să regîndească relaţia clasei intelectuale cu politicul, în prezent şi de-a lungul acestui secol plin de „capcane", în care unele dintre cele mai mari spirite s-au lăsat antrenate în acea *trahison des clercs* de care vorbeşte Julien Benda, el însuşi trecut la stalinism la sfîrşitul războiului. (De semnalat în legătură cu Cioran şi studiul Alexandrei Laignel-Lavastine „Le jeune Cioran, de l'inconvénient d'avoir été fasciste" din revista *Le Débat*, numărul din ianuarie–februarie 1997.)

În *Le Monde*, găsesc comentat elogios şi ultimul „Cahier de l'Herne", din seria celebră dirijată de Constantin Tacu. Dedicat lui Schopenhauer, „caietul" reuneşte, ca de obicei, cei mai cunoscuţi specialişti ai operei filozofului de la Frankfurt, mare preot al unui pesimism radical care a influenţat mari nume europene, de la Nietzsche la Proust, Wittgenstein, Freud, Thomas Bernhard (cum citesc din sumar, unde – *hélas* – nu-l găsesc şi pe Eminescu); dar şi un incurabil *bon viveur*, excentric paradoxal, inclasabil, date în care se aseamănă cu urmaşul lui poate cel mai apropiat, Cioran. Despre afinităţile dintre cei doi filozofi, îmi face plăcere să constat că Roland Jaccard citează copios în cronica sa din eseul Martei Petreu (apărut între timp şi în *România Literară*).

O prezenţă a poeziei româneşti

Şi în revistele literare găsesc din cînd în cînd surprize plăcute. În numărul aniversar intitulat *„Po&sie – 20 ans de Poésie"* al celebrei reviste cu acelaşi nume, conduse de poetul şi filozoful Michel Deguy, dau peste un sumar impresionant, în care figurează cîteva zeci de traduceri din marii poeţi moderni şi contemporani ai lumii. Între ei, şi trei poeţi români: Leonid Dimov – tradus de D. Tsepeneag şi M. Deguy, Stefan Aug. Doinaş – tradus de D. Tsepeneag şi Pierre Oster, Lucian Blaga – tradus de Serge Fauchereau. Nu mă îndoiesc că această prezenţă a poeziei româneşti într-un sumar exigent şi parcimonios se datorează scriitorului Dumitru Ţepeneag, care, ca membru al consiliului revistei *Po&sie*, a reuşit de-a lungul anilor să publice aici mulţi poeţi români cu adevărat importanţi. Iar în revista *Java* descopăr un „dosar Guérasim Luca" care ocupă jumătate din cuprins şi care e alcătuit din poeme de Luca şi din articole semnate de Bernard Heidsiek, Jacqueline Cahen, André Velter, Raoul Sangla, Dominique Carlat, Jean-Pierre Bobillot – nume destul de vehiculate în poezia contemporană franceză, prea puţin cunoscută cum se cuvine în România, dar asta e o altă poveste. Gherasim Luca cunoaşte o anume vogă post-mortem , dacă n-ar fi să amintesc decît emisinile de la radio, cărţile republicate la două-trei edituri importante sau spectacolul de teatru după ***Inventatorul iubirii***, pus în scenă de Théâtre-Poème din Bruxelles şi jucat de actorul Radu Duda la Bruxelles şi Paris.

Cealaltă faţă a medaliei

În sfîrşit, cealaltă faţă a medaliei: pe uşa unui „Body-Shop" de pe Boulevard Saint-Michel, zăresc ceva ce-mi atrage atenţia. Asociaţia „Children of the Edge" a lipit un afiş cu un mic copil negricios mizerabil: *„Aidez les orphelins de Roumanie"*. Nu ştiu cine şi ce e în spatele acestei asociaţii despre care încă n-am auzit, dar înghit în sec şi cu inima strînsă îmi spun că atîta vreme cît vor exista copii abandonaţi, maltrataţi, vînduţi, *abuzaţi* (cum zic francezii) în „patria mea luminoasă", e dreptul oricărui om de pe această planetă să încerce să intervină şi să ajute, dacă cei imediat interesaţi nu o fac. Ştirea despre nou-născuţii „înmormîntaţi" în cloroform la spitalul din Cluj a făcut şi pe aici mare senzaţie. O senzaţie rea, care nu face decît să mai adauge o pagină la dosarul voluminos al „copiilor din România". Aproape că nu există francez cu care să fac cunoştinţă şi care să nu se simtă obligat să mă converseze despre Cioran şi despre „copiii străzii". Aceştia par cei doi poli totalmente opuşi între care oscilează actualmente opinia medie franceză, clişeul cultural despre români, această naţie, *louche*, *„atipică, bizară, paradoxală"*, capabilă deopotrivă de performanţe de înaltă cultură şi de acte de crasă barbarie (aşa cum filmul ***Trop tard*** al lui Lucian Pintilie surprinde cu geniu). Şi între un bine cultural de elită şi un bine al mentalităţii zilnice a marii majorităţi, sălbăticite de constrîngere şi mizerie, e întotdeauna dificil să păstrezi dreapta judecată, şi ca român, şi ca străin. Iar uneori e nevoie de privirea străinului ca să-ţi faci curăţenie în propria casă şi să pui ordine, adică ierarhie, între propriile tale valori.

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

POLIROM NOUTĂŢI

Arnold Van Gennep
Formarea legendelor
Traducere de Lucia Berdan şi Crina Ioana Berdan
Studiu introductiv de Petru Ursache
Postfaţă de Lucia Berdan

Claude Karnoouh
Duşmanii noştri cei iubiţi
Traducere: Magdalena Boiangiu

În pregătire:
J. M. Velasco, **Introducere în fenomenologia religiei**, traducere de Cristian Bădiliţă
Eliadiana, ediţie îngrijită de Cristian Bădiliţă

Comenzi la CP 266, 6600, Iaşi
Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111; (032)-217.440
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

TEATRUL NAŢIONAL DIN TÂRGU MUREŞ

Nascendo: DRAMAFEST

Prin entuziasmul şi efortul deosebit al unui om de teatru complex, **Alina Nelega Cadariu**, la Tîrgu Mureş a luat fiinţă fundaţia DRAMAFEST, care-şi propune reabilitarea textului de teatru contemporan şi studierea formelor mutante ale dramaturgiei la acest sfîrşit de secol şi mileniu. De unde şi titlul Colocviului naţional asupa noii dramaturgii româneşti, care, la prima sa ediţie, a balansat „între Teatru şi Literatură", azvîrlind în joc interogaţii incitante: *„Textul românesc de teatru – un gen în dispariţie sau un mutant?!"*, *„Dramaturgul – o amantă ratată?!"*.

Cum la invitaţia de participare activă au răspuns mai mulţi critici şi mai puţini regizori, mai mulţi scriitori decît dramaturgi, discuţiile celor două zile nu au făcut decît să reediteze *in nuce*, uneori cu aplomb speculativ, alteori doar cu trufaşă mefienţă, dispute pe care teoreticieni şi practicieni – mai mult ori mai puţin „puriştі" – le poartă de veacuri asupra Teatrului, fenomen atît de viu, încît se refuză încorsetării în definiţii.

Aparent nu s-ar putea spune că s-a urmat calea analizei „la rece" a situaţiei actuale din teatrul românesc, riguros jalonată de **Miruna Runcan** în referatul ei despre *„rata scăzută a mariajelor fericite"* între dramaturgii autohtoni şi vedetele regiei româneşti, cei dintîi învinuiţi generic de o *„lipsă de atracţiozitate"*, cei din urmă acuzînd simptomele unei maladii perverse, „autoreferenţialitatea". De această maladie se pare că suferă însă şi alte categorii de contemporani, care preferă să-şi etaleze strict numai propriile fixaţii şi sînt mai puţin interesaţi să comunice printr-un schimb profitabil de idei.

Şi totuşi, dezideratele programului DRAMAFEST – care are ca finalitate „Festivalul Noii Dramaturgii Româneşti" (cu un concurs deja lansat în perspectiva ediţiei din aprilie '98) – nu au întîrziat să prindă contur. E drept, nu în forma convenţională a „luărilor de cuvînt", ci a impresiilor şi confesiunilor sau chiar a reflecţiei individuale, în pauze, după închiderea sesiunii, tîrziu în noapte.

„Alternativa" a început să funcţioneze chiar de la acest nivel „primar", odată cadrul creat de către ospitalierele gazde tîrgumureşene.

Manifestarea a debutat *ex abrupto* cu lectura unei scrisori incendiare a lui **Horia Gîrbea**, supărat pe toţi şi toate, întrezărind un viitor sumbru pentru autorii dramatici sortiţi să-şi ducă existenţa într-o „rezervaţie". Confratele său **Vlad Zografi** – aflat în faza de răsfăţat adulat, dar încă nedebutat scenic –, cu o maximă discreţie înflăcărată, şi-a mărturisit într-o ambianţă restrînsă pentru un mare actor care-l inspiră, dat fiind afinităţile elective descoperite de la prima convorbire.

O similitudine de concepţie asupra menirii textului de teatru într-o epocă de tranziţie a afirmat direct şi indirect **Victor Scoradeţ** cînd a tradus pentru seria „Dramaturgi străini" piesa germanului **Kurt Drawert**, ***Totul e simplu***, însoţită de eseul ***Est, Vest, Final***, carte lansată de Marian Popescu, directorul Editurii UNITEXT.

Într-o simetrie aleatorie, reperele „spectaculare" s-au plasat la extreme. ***Moştenirea*** este un scenariu dramatic al englezului **John Harvey**, propus Teatrului Naţional de către regizorul **Scott Johnston**. Acesta, asociindu-şi un plastician de talent, **Horaţiu Mihaiu**, o coregrafă inspirată, **Mălina Andrei**, un compozitor compatriot, **Gordon Dougall**, a materializat viziunea muzical-dansantă a unui vechi motiv: goana de vrăjitoare. În acest caz, valoarea literară a pre-textului e mai puţin importantă.

Excepţională a fost performanţa **Dianei Văcaru**, protagonistă şi în spectacolul montat la Sala Studio de către **Gavril Cadariu**, o interesantă piesă recentă în care **Alina Nelega** focalizează explozia lui '89 la nivel de microclimat exponenţial, salonul unei maternităţi. De unde şi titlul, ***Nascendo***...

IRINA COROIU

Ambasada Republicii Federale Germania – Secţia Culturală – comunică următoarele:

În semestrul de iarnă 1997/1998, la facultăţile din Germania se vor organiza noi cursuri care, prin orientarea lor internaţională, sînt deosebit de interesante pentru străini. Ele se disting prin următoarele caracteristici:

– cicluri de învăţămînt în limba engleză, în primele semestre;
– cursuri paralele de limbă germană;
– programe de învăţămînt foarte clar structurate, care permit respectarea duratei reglementare a studiilor;
– oferte deosebite de îndrumare profesională şi extraprofesională;
– număr de participanţi jumătate germani şi jumătate străini (număr total cca 40–60);
– perioade de studiu integrat în străinătate;
– diplome recunoscute pe plan internaţional (de tip Bachelor/Master).

În mod concret este vorba de următoarele oferte de studii:

1. Facultatea din Aachen, International Studies of Technology;
2. Universitatea Humboldt din Berlin, International Agricultural Sciences;
3. Facultatea de Darmstadt, Electrical Engineering, System Design and Technology;
4. Universitatea Tehnică din Dresda, Informatic, Computational Logic;
5. Universitatea din Duisburg, Tehnică de informare şi comunicare;
6. Universitatea Erlangen-Nürnberg, pentru ingineri chimişti;
7. Universitatea tehnică Hamburg-Harburg, General Engineering Science;
8. Universitatea Kaiserslautern, Mathematics International;
9. Universitatea din Leipzig, Fizică;
10. Universitatea din Magdeburg, Studii economice;
11. Facultatea din Reutlingen, International Business;
12. Facultatea de Stralsund, Baltic Management Studies;
13. Universitatea din Stuttgart, Water Resources Engineering and Management.

Pentru aceste oferte de studii nu se oferă burse.

Informaţii suplimentare se pot obţine la Ambasada Republicii Federale Germania – Secţia culturală.

Presă-ONG: o relaţie necesară

Sectorul nonguvernamental are nevoie de mediatizare, dar şi presa poate găsi numeroase subiecte interesante referitoare la activităţile ONG, a fost concluzia unei conferinţe de presă organizată săptămîna trecută de către Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile (FDSC).

„Relaţia dintre presă şi organizaţiile non-guvernamentale se aseamănă cu o punte pe care se poate merge în amîndouă direcţiile", a spus sociologul Călin Anastasiu.

FDSC, care are ca principal scop sprijinirea dezvoltării ONG, ca parte a societăţii civile, a realizat o cercetare privind modul de reflectare a activităţii sectorului non-profit în mass media.

Astfel, în perioada martie–mai 1997, Centrul pentru Dezvoltarea Organizaţiilor Neguvernamentale, din cadrul FDSC, a monitorizat 10 publicaţii de circulaţie naţională (cotidiane şi săptămînale, printre care şi Revista *„22"*), pentru a analiza impactul activităţii ONG asupra opiniei publice.

„Nu se poate spune că lipsesc informaţiile despre ONG", este concluzia realizatorilor studiului, *„fapt dovedit şi de declaraţiile ONG: aproximativ 1.500 de organizaţii dintre cele 3.200 chestionate anul acesta menţionau că relaţiile lor cu mass media sînt bune şi foarte bune"*.

Numărul total de articole despre organizaţiile non-guvernamentale apărute în cele şase cotidiane monitorizate a fost de 1.244, în timp ce săptămînalele au făcut referiri în 53 de materiale de presă.

Cele mai mediatizate domenii de activitate ale celor peste 250 de ONG despre care s-a scris în perioada menţionată sînt, în primul rînd, apărarea drepturilor şi promovarea intereselor cetăţeneşti, cultura şi arta, timpul liber, fiind urmate de cel social şi de grupurile profesionale şi de afaceri.

Majoritatea articolelor care apar despre ONG sînt informative şi se referă la proiectele derulate de către acestea. Pe de altă parte, în subiectele de interes jurnalistic, ONG nu sînt socotite, de obicei, a fi surse primare de informaţii autorizate sau de opinii pertinente.

(M. C.)

• CONCURS • EDITURA ATHENA P&P ŞI REVISTA *„22"* • CONCURS •

*„Cartea lui Andrei Codrescu **Gaura din steag** este unul din documentele capitale pentru înţelegerea meandrelor politicii, într-o Românie situată undeva între starea de dezmeticire şi cea de derută.*

Astăzi, cartea lui Andrei Codrescu are valoare de memento. Andrei Codrescu nu îşi propune să scrie o istorie evenimenţială a revoluţiei din decembrie, ci să analizeze componenta umană a imensei prăbuşiri sistemice, care părea să se fi produs odată cu lichidarea cuplului Ceauşescu. Nu mai puţin important, el a fost printre primii care au observat reconstituirea unui regim autoritar sub egida mitologiei «salvării naţionale».

Această carte surprinde atît tenebroasele aranjamente de culise, jocurile secrete ale profitorilor pe seama Revoluţiei, cît şi amestecul de eroism, naivitate şi disperare care au făcut posibil miracolul din decembrie 1989." (Vladimir Tismăneanu)

Gaura din steag a fost desemnată drept *New York Times Notable Book of the Year*, iar în România autorul a fost distins, în 1997, cu premiul internaţional „Vladimir Colin" pentru întreaga sa creaţie literară publicată în SUA şi România.

Andrei Codrescu – scurtă biografie:
– născut la Sibiu, 1946;
– a emigrat în Statele Unite unde s-a afirmat ca scriitor, publicînd poezie, jurnale, proză şi eseuri;
– este comentator permanent al postului american *National Public Radio*;
– a scris scenariul şi a realizat filmul documentar ***Road Scholar***, pentru care a primit premiul Peabody;
– predă literatură engleză la Louisiana State University;
– este fondatorul şi editorul revistei *Exquisite Corpse: a Journal of Letters & Life*.

Răspunzînd corect la întrebările din talonul de mai jos şi trimiţîndu-l pe adresa redacţiei, puteţi cîştiga unul din cele **5 PREMII** oferite de Editura Athena Publishing & Printing, constînd în **ultimele 8 apariţii** ale acesteia:

• Andrei Codrescu: ***Gaura din steag*** • Slavenka Drakulic: ***Balkan Express*** • Irena Grudzinska-Gross: ***Cicatricea revoluţiei – Coustine, Tocqueville şi imaginarul romantic*** • Vladimir Tismăneanu: ***Noaptea totalitară*** • A. I. Brumaru: ***Pariul cu legenda sau viaţa lui Petre Ţuţea aşa cum a fost ea*** • C.D. Zeletin: ***Gaură-n cer*** • Ion Bria: ***Liturghia după liturghie*** • Radu Pavel Gheo: ***Valea cerului senin*** •

1. Care este tema principală tratată în cartea ***Gaura din steag*** de Andrei Codrescu?
☐ evenimentele din decembrie 1989
☐ evenimentele din 13–15 iunie 1990

2. Ce premiu internaţional i s-a oferit lui Andrei Codrescu în România, în 1997?
Răspuns: .....

NUME.....
PRENUME.....
STRADA.....NR.....BL.....
SC.....AP.....LOCALITATEA.....
SECTOR/JUDEŢ.....
TELEFON.....

Data limită:
1 AUGUST 1997
(data poştei)

Lista câştigătorilor va fi publicată în Revista *„22"*. Este valabil numai talonul original.

ADRESA REDACŢIEI REVISTEI *„22"*:
Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti, 70179

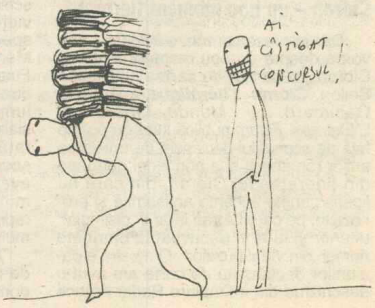

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Politica ironiei joviale

EMIL HUREZEANU, „Cutia neagră. Istoria prezentă a României în 1001 minute la microfonul Europei Libere", ed. Albatros, 510 pp., 20.000 lei

Două înţelesuri ale distanţei

E lucru bine ştiut: ca să vezi şi să înţelegi bine un lucru (deci inclusiv ţărişoara) ai nevoie nu doar de ceva răceală, ci şi de ceva distanţă. De perspectiva lucidităţii. Cu alte cuvinte, abia plecarea te **familiarizează** cu locul natal, înstrăinarea îţi revelează minunea de-a trăi acasă şi abia distanţa le pune pe toate la justa-le măsură: armăsarul redevine ţînţar, crocodilul se dovedeşte o biată broscuţă, buricul lumii se vădeşte doar o marotă infantilă.

Pe de altă parte, efortul de distanţare – glacială sau ironică – e o condiţie pe cît de vital-elementară, pe atîta de greu de acceptat şi pus în practică atunci cînd e vorba de judecarea istoriei şi evaluarea politică a prezentului. În plus, la noi – date fiindu-ne temperamentul, lenea, răsfăţul geografic natural şi, ca urmare, netrebnicia – e lesne de înţeles de ce-i aşteptăm pe străini sau pe românii din exil ca să ne scrie sintezele, să vină cu banii, să ne introducă în lumea bună, să ne sincronizeze, să ne doteze cu de toate.

Aşa se face că aste două sensuri ale Distanţei ne-au obişnuit să căutăm la (exemplific absolut la întîmplare) la Dennis Delletant istoria Securităţii, la N.M. Nagy Talavera sau Francisco Veiga istoria legionarismului, la Europa Liberă istoria pe zile a României ultimelor decenii, la Mac Ricketts marea monografie Eliade, la Ghiţă Ionescu, Keith Hitchins, Vlad Georgescu sau Katherine Verdery istoria noastră mai veche sau mai nouă... Acasă, noi avem cu totul alte probleme, sîntem prea înglodaţi în intrigi, datorii şi nimicnicie pentru a mai proiecta ceva solid, calm, cu substanţă şi perspectivă. Iar cînd vom pune şi turismul la punct, atunci să te ţii muieţi-s posmagii! N-o să mai aibă nimenea dreptul să ridice un ac de jos şi doar va sta fiecare la colţ de Carpaţi, de cherhana, faleză şi muzeu, colectîndu-ne şuvoaiele de valută!

Dandysmul radiopolitic

Cam în termenii de mai sus mă gîndesc adeseori la (oameni ca) Emil Hurezeanu. De „la ei" totul se vede cumsecade, adică realist, adică de-o limpede şi bogată tristeţe. Stau cu ochii plecaţi peste borcanul cu hamsteri care sîntem, iar distanţa de noi şi apropierea de centrele iradiante ale megavedeniilor politice îi ajută să pună diagnosticul chiar şi înaintea declanşării primelor simptome de una, de alta.

Emil Hurezeanu este un **locuitor** de mai multe ori fericit. O dată, în propria-i fiinţă, cu care se află într-o armonie perfectă (mai rar aşa om care să-ţi dea profunda impresie că „se simte bine-n pielea lui"!), de hedonism estet şi ludic. În al doilea rînd, ca locuitor în elefantica Germanie, ţara siguranţei chibzuite şi a irezistibilului *Drang nach Osten* ce înnobilează pînă şi cea mai infimă atingere mentală de Ideea rusă. În fine, fericit locatar al eului şi al unei geografii ce împacă opulenţa cu disciplina şi untul cu metafizica, Hurezeanu şi-a găsit în amfitrionismul radiofonic un teritoriu cu adevărat edenic din unghiul însuşirilor sale prin excelenţă **moderatoare**. Tolerînd cu tandru amuzament cele mai diverse şi serioase puncte de vedere, el se joacă serios, glumeşte cu ştaif, cu duritate incisivă în aparenţă, dar cochetînd în secret cu ambiguitatea de tip histrionic. Fără să aibă o „agendă" de care, adică, să se ţină cu dinţi doctrinari, fără ifose ideologic-universitare şi strategii contorsioniste, el pare un dandy al politicii cultivate cu ironică jovialitate. Aproape niciodată încruntat, gata mereu să accepte că şi cea mai uriaşă miză poate ascunde o zglobie cacealma, el pare mereu între ascultarea drăcuşorului dinlăuntru, cel care-i dictează-n germană duioase amintiri echinoxiste, îi croieşte cu nuieluşa instinctele zîmbitoare şi îi pune la patru ace (politice) reveriile boemei clujene de pe Corso.

Acuma, vezi bine că, sub ghiduşii sînt şi ţepi, sub carapacea analizelor la rece pulsează şi mesaje la cald, că îndărătul volutelor voluptuoase ghiceşti ţintele de Realpolitik şi că deasupra fiecărei speculaţii de geostrategie aparent monocromă se află desfăşurat aproape întregul spectru cromatic, însă totul se petrece şi se percepe cu farmec şi alint.

În rezervaţia atît de puţin atrăgătoare a „analiştilor politici", unde fie şi numai gîndul la brucanocristoismul alexandresc şi andronic e de ajuns ca să te încremenească-n perplexitate, figura de student parfumat şi veşnic pus pe farse a lui Hurezeanu (lasă că, la o adică, la examene se face premiant) este o plăcere greu de refuzat. Simţul măsurii, fineţea nuanţărilor, invariabila linişte **rasurantă** cu care înţelege tot ce se întîmplă ca pe o firească prestabilire şi distanţa tandru-ironică îi sînt caracteristice. Formule precum: *„un complot reglat ca termostatul, periodic, de cutare forţe oculte, care nu vor să asigure liniştea publică în orele de agitaţie ale tranziţiei"* sau: *„doctrina liric-subdezvoltată a unui salvaţionism jirinovskian"*, de care-i sînt pline excelentele *„radiografii ale tranziţiei"* din volumul ***Între cîine şi lup*** (apărut anul trecut în Biblioteca Apostrof), împreună cu atît de binevenita contextualizare europeană a întîmplărilor româneşti pe care o practică neabătut (comparatism care flexibilizează revelator şi credibil orice apodicţie) – acordă, graţie politicului, supleţe analizei şi farmec persuasiv concluziilor.

Cutia neagră, albastră şi roz

După *one man show*-ul editorialelor din ***Între cîine şi lup***, Emil Hurezeanu se relaxează în postura gazdei radiofonice. ***Cutia neagră*** va să zică vreo treizeci de emisiuni, cu invitaţi tot unul şi unul, de la Emil Constantinescu, Ana Blandiana, Andrei Pleşu, Nicoale Manolescu şi Virgil Măgureanu la Vladimir Tismăneanu, Nestor Rateş, Mircea Iorgulescu, Elena Ştefoi, Victor Ciorbea şi Liviu Turcu, de la Călin Nemeş, Doina Cornea, Nicolae Militaru, P.M. Băcanu şi A.D. Munteanu, la Al. Zub, Cornel Nistorescu, Andrei Cornea, I. Solacolu, Sorin Alexandrescu, Ticu Dumitrescu şi Dumitru Tinu. Două emisiuni din 1990, una din 1991, nouă din 1992, patru din 1993 şi 15 din 1994, dacă am numărat bine. La lansarea cărţii în Tîrgul bucureştean de acum cîteva luni au vorbit Virgil Măgureanu, Victor Ciorbea şi Octavian Paler, semn că dincolo şi dincoace de jovialitatea ironică şi ghiduşă veghează mai multe Albe ca zăpada şi mai mulţi pitici decît suportă ochiul minţii noastre să perceapă.

Metafora titulară (*black box*-ul ca memorie şi supremă dovadă a post-catastrofei aviatice) este o exagerăţiune, pentru că situaţia din România e mai degrabă albastră, cenuşie spre roz sau maro cu perje, oricum predestinată doar golurilor de aer sau aterizării forţate, şi nicidecum fatalităţii pulverizante. (Apropo de metafore: nefericită vorba *„tampon"*, referitoare la România, fie şi cu specificarea: *„sugativă pentru un întreg bazin al Mării Negre"*, v. Ilie Şerbănescu, p. 451; sugestia unei Românii ca... Tampax pentru ciclurile Moscovei este nu numai irepresibilă, ci şi grotesc-lugubră!)

Oricine, cu orice „ochi" va citi, va avea un ce profit, fiindcă întîlnim de toate: decembrie '89, mineriadele, jocul partidelor de sticlă ş.a.m.d. Afirmaţii rezonabile privind: lupta *„întinsă pe ani de zile"* cu mentalităţile colective (Ana Blandiana, în decembrie 1990, p. 16); condiţia absolut normală a românismului (*„De ce am fi noi minunaţi? Sîntem un popor ca oricare altul, dar, în acelaşi timp, nu sîntem un popor nenorocit, cum încearcă să ne convingă unii"* – Emil Constantinescu, dec. 1990, p. 23); Virgil Măgureanu despre existenţa mai multor scenarii în decembrie '89, p. 66 ş.u., după cum Liviu Turcu regretă *„marea şansă istorică"* pierdută la revoluţie, de a *„restructura aparatul administraţiei de stat"*, p. 96; trecerea dreptei în stînga şi viceversa, într-un examen sagace al prezentului conglomerat politic european (Emil Hurezeanu, p. 144, şi Andrei Pleşu, la p. 152: *„există oameni care, tipologic, ţin mai mult de stînga decît de dreapta. Dacă la 19 ani te preocupă nemurirea sufletului şi problema sensului vieţii, tinzi să devii, încet, încet, un personaj de dreapta"*); sesizarea pertinentă a uneia dintre dilemele României de azi: autoritarismul naţionalist este dificil, pentru că reforma la care s-a angajat guvernul nu poate fi pusă în practică fără deschidere spre Occident, iar liberalismul economic nu merge în prezenţa conservatorismului izolaţionist (Elena Ştefoi, martie 1992, p. 157); *„Un popor care este sigur de sine şi care are încredere în valorile sale naţionale nu este un popor care trăieşte în teamă, or aceşti naţionalişti de paradă sînt de fapt produsul unei anxietăţi absolute"* (Sorin Alexandrescu, p. 209); Mihai Ursachi despre poezia basarabeană: *„nu putem accepta subvalorile sau mediocrităţile literare manifestate acolo, din simplu patriotism"*, p. 269; *„De Ucraina vom avea multă nevoie în viitor"*, Dumitru Tinu, mai 1994, p. 282; Mircea Iorgulescu, Ion Cristoiu şi Nestor Rateş discutînd raportul SRI despre decembrie 1989: *„subtextul acestui raport (...) această revoluţie ar fi putut să fie neviolentă dacă participanţii la ea «s-ar fi comportat cum trebuie»"* (p. 346), *„adevărata revoluţie anticomunistă a răsturnat calculele sovieticilor"*, p. 350, respectiv: *„Dacă a existat un scenariu sovietic pentru Europa Răsăriteană rămîne să se stabilească mai tîrziu"*.

Şocuri, confuzii, resuscitări utile

Un prilej de-a ne reconecta la foşnetele subversive ale echipei Măgureanu, Iliescu, Militaru din 1984–'85 (p. 66, plus firma „Crescent", afacerea Lucona şi Marin Ceauşescu la Viena, alături de figura lui Dan Voiculescu, p. 78), de a lega numele lui Nicolae Militaru şi Ion Raţiu (p. 160 ş.u.) cu „Frontul Militar Român de Rezistenţă" din iarna lui 1984 şi de-a ne mira de articolul lui Ion Raţiu din *Sunday Times*, 1986, cum că *„următorul dictator al României va fi Ion Iliescu"* (în 1986, repet, v. p. 170). Şocul de a-l vedea pe Virgil Măgureanu privit ca o victimă de către Liviu Turcu şi de a ne readuce aminte că *„Serviciul de Informaţii Externe a rămas, în proporţie de 99%, neschimbat"* (p. 107, afirmaţie din noiembrie 1992; în prezent cred că a ajuns să fie neschimbat în proporţie de o sută de douăzeci la sută!).

După cum cartea este un prilej de-a te mai neurasteniza puţin, citind pledoaria lui Adrian Marino privind tradiţia federalistă la Români: *„Ştiţi foarte bine proiectele de federalizare a regiunii dunărene, a statului din centrul Europei (...) Aurel C. Popovici (...) deci iată că noi avem şi o tradiţie europeană, federalistă. Şi cred că discursul politic românesc trebuie să valorifice, să facă apel, să invoce şi astfel de tradiţii, nu numai etnicismul acesta care ne închide, care ne rupe de Europa"*, p. 130. Sau afirmaţia lui Z. Ornea cum că *„mişcarea comunistă care a făcut efortul de industrializare a României în mod aberant"* n-a fost o mişcare de stînga, *„deşi ea se revendica tot timpul de la stînga"*, devine că întregul experiment marxist a fost de dreapta şi că de abia de acum încolo vine ceasul bolşevismului luminat pe dolari!

Ca şi nepermisa, tendenţioasa confuzie de planuri între spiritual şi politic, la Andrei Marga (pp. 125, 132), vizavi de *„opera elevilor apropiaţi ai lui Noica"* şi *„strategia de a analiza probleme"* în refuzul discursului de tip politic. Cît de vicios e raţionamentul lui Andrei Marga de la p. 131 ş.u.: în 1983 se traducea la noi ***Logica cercetării*** a lui Popper, care a avut un succes incomparabil inferior traducerilor din Heidegger: *„Nu e nevoie să spun cît de importantă e opera lui* (a lui Heidegger, n.n.), *dar cu opera lui nu poţi construi o democraţie"* (?). E ca şi cum ai acuza fularul că ţi-e frig la tălpi...

Mă rog, cartea-i plină, repet, de dichisuri şi trimiteri apelpisite. În ce mă priveşte, rămîn visător la gîndul unui Hurezeanu care să descrie memorialistic Europa Liberă cu ironia jovială cu care-i face, savuros, portretul lui Sergiu Celac: *„a fost şeful de cabinet al lui Corneliu Mănescu (...) a făcut parte din suitele prezidenţiale ale epocii de aur (...) Sergiu Celac poate fi observat în caleaşca regală la Londra sau între Mickey Mouse şi Elena Ceauşescu, în Florida. După fuga generalului Pacepa, cînd s-a defectat un întreg sistem diplomatic şi nediplomatic în străinătate, d-l Celac a dispărut din primul plan, a fost redactor de editură, şi-a cumpărat un Trabant în care l-a surprins revoluţia şi a luat premii de traducere în presa studenţească, d-l Celac fiind un pasionat de literatură anglo-saxonă, dar şi rusă. Nu l-a tradus doar pe Ceauşescu, ci şi pe Prévert şi Sukşin. D-l Celac a devenit primul ministru de externe al epocii postodiosului la 26 decembrie, pe la prînz, funcţie păstrată pînă în iunie, tot 26, dimineaţa"* ş.a.m.d., p. 380.

La lansarea din Tîrg a cărţii, Victor Ciorbea (fost coleg de facultate, la Cluj, cu Emil Hurezeanu) îşi amintea cum venea domnia sa fără greş la cursuri, în vreme ce poetul le chiulea cu toată seriozitatea. *„Cine a ajuns mai bine?"* se întreba actualul premier, cu o vizibilă nostalgie...

ANDREI CORNEA

Lecţia Madridului

Recentul „summit" NATO de la Madrid (8–9 iulie) a reeditat pentru români, chiar dacă într-un format redus, ceva din atmosfera, din pasiunile, din iluziile şi din încordările istoricelor Congrese de la Paris (1856) şi Berlin (1878). Şi pe atunci, ca şi acum, marea problemă era securitatea europeană; ca şi acum, Sud-Estul Europei neliniştea cancelariile; şi acum, ca şi atunci, au trebuit găsite soluţii prin care să fie conciliate interesele marilor puteri, dar şi cele ale micilor state. Şi acum, ca şi atunci, aceste mici state şi-au aflat protectori printre marile puteri, uneori, şi în mod frapant – aceiaşi protectori: la fel ca la marile congrese ale secolului trecut, şi acum, la „Congresul de la Madrid", cauza românească a fost susţinută în primul rînd de Franţa, urmată de aproape de Italia, favorizată, chiar dacă ceva mai reţinut, de Germania, şi mult mai puţin simpatizată de Marea Britanie. Acum, ca şi odinioară, adversara pare să fi rămas Rusia.

Există, desigur, şi mari deosebiri: prezenţa decisivă de astăzi a Statelor Unite, rolul de fundal al Rusiei, absenţa Austriei. Franţa lui Jacques Chirac nu mai este Franţa lui Napoleon al III-lea, aşa cum nici Germania lui Helmut Kohl nu mai este Germania lui Bismarck. Şi un detaliu: Turcia, ostilă României acum un secol, s-a numărat astăzi printre susţinătoarele aderării României la NATO în „primul val". Dincolo de toate, miza practică este alta astăzi: nu mai este vorba acum nici despre unire naţională, nici despre independenţă, nici despre teritorii de atribuit unuia sau altuia dintre state; alta este astăzi arhitectura Europei, pacificată prin chiar rolul jucat de NATO, al reconcilierii franco-germane şi al integrării în Uniunea Europeană. În acest moment, spre deosebire de ceea ce se întîmpla cîndva, România nu mai este ameninţată efectiv de vreun pericol extern, deşi nu se poate totuşi spune că orice pericol este în afară de discuţie. În fine, mult diferite sînt astăzi valorile puse în joc: democraţia, spiritul de toleranţă au făcut progrese greu de imaginat în secolul trecut, chiar dacă unul dintre principalii lor inamici – naţionalismul – este încă viu şi virulent.

Există însă, în ceea ce ne priveşte pe noi (dar şi pe

celelalte naţiuni din Europa Centrală şi de Est), o mizã simbolică a aderării la NATO, ce ne duce din nou cu gîndul la congresele secolului trecut: admiterea în NATO conferă ţării respective o solidă recunoaştere a „europenităţii" sale; e un fel de certificat de comportament politic responsabil, de bună apreciere a reformelor democratice şi economice; pe scurt, *el exprimă recunoaşterea ţării în cauză ca „egal"* (mai mult moral – astăzi, juridic – acum un secol) cu celelalte ţări europene, mai mari, sau mai mici.

Ce s-a întîmplat la Madrid e bine cunoscut: după ce preşedintele Franţei, Jacques Chirac, susţinut mai ales de primul-ministru italian, Romano Prodi, a pledat insistent lărgirea NATO cu 5 membri, iar Bill Clinton s-a opus, a venit, într-un tîrziu (cînd exista chiar perspectiva unui veto francez), propunerea de compromis a cancelarului Kohl: nici 3, nici 5, ci 3+2: Polonia, Ungaria şi Cehia – intră acum în NATO, în timp ce România şi Slovenia sînt nominalizate, în declaraţia NATO, într-un *paragraf special*, pentru o viitoare extindere, în 1999. Pentru România – un rezultat satisfăcător (un important oficial român îmi spunea, la Madrid: *„am obţinut chiar mai mult decît meritam"*), chiar dacă, firește, incomplet: din nou gîndul te duce în trecut – la Congresul de la Paris, Moldova şi Valahia obţinuseră doar o uniune „slabă" şi incompletă, ce a trebuit să fie desăvîrşită prin dubla alegere a lui Cuza şi prin demersurile diplomatice ce au urmat. Renaşterea unei Românii moderne şi democratice, recunoscute ca „egal" în chip simbolic de marile puteri, este şi astăzi, ca pe vremuri, un proces nu tocmai uşor.

Avem, aşadar, înainte doi ani în care întreg efortul naţiunii ar putea să desăvîrşească ceea ce a rămas incomplet, deocamdată. Lecţia principală a Madridului – dar şi a discursului-epilog rostit, două zile mai tîrziu, de preşedintele Clinton în Piaţa Universităţii – este că trebuie menţinut cursul de pînă acum al reformelor în toate domeniile: aceasta înseamnă, desigur, mai întîi de toate reformă economică, dar nu mai puţin promovarea reformelor democratice. Şi, ajuns în acest punct, trebuie să notez duplicitatea unor analişti politici sau publicaţii româneşti care, deşi susţin pe de-o parte aderarea la NATO, vorbesc, pe de altă parte, incontinuu despre *„şantajul UDMR"*, critică încheierea tratatului cu Ucraina, de parcă nu ar şti că atît preşedintele Chirac şi cancelarul Kohl, în conferinţele lor de presă de la Madrid, cît şi preşedintele Clinton, la Bucureşti, au apreciat în mod special şi explicit prezenţa unor miniştri maghiari în guvernul român şi încheierea tratatelor cu vecinii.

„România – a spus, de exemplu, preşedintele francez – *a ştiut să regleze un conflict ancestral care o opunea Ungariei." „Aţi inclus, pentru prima oară, etnici maghiari într-un guvern democratic"* – a spus Clinton.

Şi, în general, toată agitaţia de la Bucureşti purtată în jurul spargerii coaliţiei guvernamentale, ori a creării unui cabinet minoritar, ori a provocării de alegeri anticipate pare rodul gîndirii unor oameni care par să trăiască pe o altă planetă, afară doar dacă nu este vorba despre partizani nedeclaraţi ai neintrării României în NATO.

De altminteri, este limpede că, din punctul de vedere al politicii interne româneşti, decizia „3+2" de la Madrid, ca şi vizita lui Bill Clinton la Bucureşti sînt grele de consecinţe: în esenţă, ele pot fi înregistrate ca un succes relativ al actualei guvernări şi mai ales drept un succes personal al preşedintelui Emil Constantinescu. Faptul că nici un preşedinte american nu a vizitat România în timpul mandatelor lui Ion Iliescu este semnificativ, la fel cum deosebit de semnificativ este şi faptul că Bill Clinton s-a adresat românilor din Piaţa Universităţii şi a fost întîmpinat de cîntecele golanilor. De asemenea, mica alegorie expusă de Clinton despre atleta romîncă Anuţa Cătună, care cîştigă maratonul de la New York, după ce multă vreme rămăsese în plutonul secund, sublinia aceeaşi idee: importanţa acordată de Statele Unite (aproape exagerat acordată, am spune noi) schimbărilor produse abia după noiembrie 1996.

Există la noi încă mulţi oameni care vor să creadă (şi să-i convingă şi pe alţii) că totul în lume e un poker jucat între marile puteri – cînd nu chiar regizat de anumite conspiraţii oculte – şi că noi sîntem mici şi slabi, aflaţi „în calea tuturor răutăţilor". Aceştia fie se lamentează continuu, fie tratează cu sarcasm – pe care îl botează lucidităte – orice eveniment politic care pare să le contrazică aşteptările. Alţii văd în istoria României doar o succesiune de victorii, obţinute, toate şi total, de braţul tare al poporului român, condus de voievozi şi cîrmuitori înţelepţi, în pofida încercării străinilor de a ne aservi. O admirabilă carte scrisă de Lucian Boia, recent apărută la ed. Humanitas, dezvăluie cu mult curaj vacuitatea acestor mituri ale istoriei româneşti.

Pînă la urmă, lecţia Madridului, la fel ca şi cea istorică a congreselor din secolul trecut îi infirmă şi pe unii, şi pe ceilalţi: ca şi unirea ori independenţa naţională, şi admiterea în NATO depinde, în mod esenţial, dar nu univoc de voinţa şi de efortul intern. Este nevoie de importante reforme interne; dar, deopotrivă, trebuie cîştigaţi de partea României prieteni puternici, care să ne pledeze cauza mai eficient decît am putea-o singuri face. Este nevoie de modernizare, dar trebuie identificate şi acele preocupări ale marilor puteri, care să permită vocii româneşti să se audă mai bine. Trebuie să fim pregătiţi nu doar să cerem ajutor altora, dar şi să oferim altora ajutorul nostru, aşa cum am făcut-o acum, în Bosnia şi Albania, iar în secolul trecut, în Bulgaria. Într-o lume unde dictează interesele, trebuie să ştim să fim interesanţi; dar într-o lume care, oricе ar fi, nu se poate dispensa de buna-credinţă, trebuie să fim, la rîndul nostru, demni de încredere. Cerem altora – conclavului NATO strîns la Madrid, americanilor – să-şi respecte peste doi ani angajamentul asumat zilele acestea; să nu uităm însă de propriile noastre angajamente. Dar cît de demni de încredere sîntem noi înşine, în realitate?

Majoritatea românilor – o spun statisticile – vor neapărat intrarea în NATO: aşadar, să credem că o doresc chiar şi cei care blochează drumurile naţionale, chiar şi minerii care scandau, de curînd, „la Bucureşti", chiar şi naţionaliştii care cer izgonirea maghiarilor din guvern, chiar şi cei ostili tratatului cu Ucraina, chiar şi cei care, una-două, declanşează o grevă „spontană" spre a bloca o investiţie străină şi, în general, toţi cei care strigă ca din gură de şarpe de îndată ce reforma ajunge să-i afecteze personal? Oficial, vrea aderarea la NATO şi PDSR, a cărui filială totuşi a aplaudat atunci cînd s-a anunţat că americanii sînt pentru formula doar „3 ţări" şi al cărui lider, Ion Iliescu, a boicotat cuvîntarea preşedintelui Clinton, pesemne fiindcă ea se ţinea în Piaţa Universităţii. Oficial, vrea în NATO şi ierarhia Bisericii Ortodoxe Române, deşi se împotriveşte cu îndîrjire retrocedării unor proprietăţi ale Bisericii Greco-Catolice, îngreunînd sau împiedicînd astfel punerea în aplicare a unui principiu de drept după care se conduc ţările Alianţei.

Poate că angajamentele noastre ar fi mai credibile, imaginea noastră – încă mai bună, şi acceptarea noastră simbolică şi practică ca „egal" de către celelalte naţiuni ar deveni mai grabnică şi mai sigură, dacă am renunţa la multe asemenea mai vechi sau mai noi forme de ipocrizie.

Vor, aşadar, cu adevărat românii şi mai ales clasa lor politică integrarea în NATO, în 1999, cu tot ceea ce presupune aceasta din punctul de vedere al dezvoltării politico-economice şi al comuniunii unor valori? Se va vedea. Urmează doi ani esenţiali în care vom fi puşi la încercare.

Redactor-şef: **GABRIELA ADAMEŞTEANU**
Redactor-şef adjunct: **RODICA PALADE**
Publicist comentator: **ANDREI CORNEA**

ALINA CORBU (contabil şef), **MIRCEA IONESCU** (şef serviciu marketing-distribuţie), **OANA ARMEANU** (coordonator secţie socială), **IULIAN ANGHEL, MARIAN CHIRIAC**, (politic, social), **ALIC MÎRZA** (reportaj, anchete), **MIHAELA CUCU** (publicitate), **ADRIANA BOBEICĂ** (secretar de redacţie)

Constantin Satalla, Alexandru Petrea (difuzare, abonamente), **Lidia Cristescu** (operator calculator), **Rodica Toader, Mara Ştefan** (corectură), **Mihaela Antonescu** (casierie, abonamente)

Rubrici: *Economie:* ***ILIE ŞERBĂNESCU,*** *Politic:* ***ŞERBAN ORESCU, ZOE PETRE, EMIL HUREZEANU, N.C. MUNTEANU, RADU CĂLIN CRISTEA, CRISTIAN PREDA,*** *Eseu:* ***H.-R. PATAPIEVICI,*** *Cronică literară:* ***DAN C. MIHĂILESCU*** *Cultură:* ***MAGDA CÂRNECI*** *Cronică de teatru:* ***IRINA COROIU,*** *Cronică TV, film:* ***FLORIN GABREA***

Consiliul consultativ „22": MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76, e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/
Responsabil de număr: ALIC MÎRZA

Număr tipărit cu sprijinul FUND FOR CENTRAL AND EAST EUROPEAN BOOK PROJECTS

ISSN-1220-5761